

ويارلي خپري

Ketabton.com

نور الله زهير

ويارلي خيري

نور الله زهير

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

د چاپ حق خوندي دی.

کتاب نوم: ویارې څېرې
لیکنه او راټولونه: نورالله زهیر
کمپوز او ډیزاین: پسرلی ادبي بهیر
پښتۍ: صفي الله بهار
کال: ۱۳۹۹ل/۲۰۲۰م
پر نیت خپرندوی: پسرلی ادبي بهیر

ليکلیر

- ۱..... سيد جمال الدين افغان.....
- ۹..... ابن خلدون.....
- ۱۵..... سقراط.....
- ۲۱..... رابندر ناتھ ٲاگور.....
- ۲۵..... محمد گل خان مومند.....
- ۳۲..... گل پاچا الفت.....
- ۳۹..... قيام الدين خادم.....
- ۴۴..... عبدالرؤف بېنوا.....
- ۴۷..... عبدالکلام ازاد.....
- ۵۰..... جبران خليل جبران.....
- ۵۵..... ويليام شكسپير.....
- ۶۴..... وکٲور هوگو.....
- ۷۱..... فرانسوا ماري ولٲر.....
- ۷۷..... اسدالله غضنفر.....
- ۸۶..... ژان پل سارتر.....
- ۹۶..... مهاتما گاندي.....
- ۱۰۲..... ارسطو.....
- ۱۰۷..... اجمل بېکلی.....
- ۱۱۵..... عبدالغفور لېوال.....
- ۱۲۲..... ليف تولستوی.....

ڊال۽

د پښتو

ژبي او ادب

مينه والو ته

ثو خبري

د پوهنتون د څلور کلني تحصيلي دورې په ازاده او خوره وره مطالعه کي چي ما له بېلابيلو کتابونو، مجلو، ورځپاڼو او ويبپاڼو، د بېلابيلو فيلسوفانو، ادبي سياسي او ملي څېرو ځيني ويناوي يادانيت کړي وې؛ دلته مي د هر يوه ويناوي راييلي او يو ځای کړې. زياتونه او سمونه مي پکي وکړه. ځيني نوري څېرې مي هم ورسره يو ځای کړې. د هري څېرې لنډه پېژندنه مي ورسره راواخيسته او کتابي بڼه مي ورکړه.

په دې کتاب کي يوازي نړيوالي او سيمه ايزي مشهورې څېرې نه، بلکي د خپل هيواد پښتني، ملي، سياسي او ادبي څېرو پېژندنه او د هغوی مختلفي ويناوي، چي د دوی له اثارو ما اخيستي وې ورسره يو ځای کړې.

دلته د راغلو څېرو ويناوي د ژوند، مينې، ژبي، ادب، سياست، علم، ټولني او نورو اړخونو په اړه دي. هره وينا پر خپل ځای ارزښت لري. ارزښت ئې دا دی چي ډېر څه ويل په لږو کلماتو کي بيان شوي دي. له يوې وينا مور پوهېدای شو، چي تر شا ئې څومره خبري شته او څومره لوی مفهوم په څومره لږو کلمو کي ځای شوی دی. هره وينا په خپل اړخ کي يو لارښود دی.

له کومو اثارو چي مي مستقيم اخذ کړی دی په ماخذونو کي مي ښودلي دي. خدای دي وکړي، چي د مينه والو لپاره يو څه شي او دا وړه هڅه يو ځای ونيسي.

نور تاسو او کتاب.

ښه مو غواړم.

درښت

نورالله زهير

سید جمال الدین افغان

سید جمال الدین د سید صفدر زوی دی. په افغانستان کې د یوې لویې کورنۍ څخه دی. د نسب سلسله یې سید علي ترمذي ته رسیږي. په ۱۲۵۴ هـ.ق کال چې د ۱۸۳۹ میلادي کال سره برابر دی د کونړ په اسعد اباد کې زیږېدلی دی. (۳، ۲۱ مخ)

علامه سید جمال الدین افغان په افغانستان او سیمه کې د یوې منظمې او منسجمې اسلامي او مترقي مبارزې بنسټ ایښودونکی او مخکښ دی. د علامه د مبارزې موخه دا وه چې اسلامي قلمرو او حتی ټول ختیځ له کورنۍ زورواکۍ او بهرني بنسټګر څخه ازاد کړي او اسلامي هیوادونه د نوي تمدن له ټولو وسایلو نه په استفادې سره د مترقي او پرمختللي ژوند پر لور ګامونه واخلي.

علامه سيد جمال الدين افغان، افغان و، د افغانستان و، د افغانستان په كونړ كې زيږېدلى و، دلته يې د ماشومتوب دوره تېره كړې وه بيا يې د زده كړو لپاره هندوستان، ايران او ځينو نورو هيوادونو ته سفرونه كړي او د اميرمحمد اعظم خان د واكمنۍ پر وخت يې د لومړي وزير په توگه كار كاوه او پاچا ته يې سالمې او صالحې مشورې وركولې... په ټولو اسلامي هيوادونو او ختيځ كې يې د ازادۍ څانگو وځنگوله او غورځنگونه او نهضتونه يې راوړلې كړل كتابونه يې وليكل، خپرونې يې راوايستې او خپله اسلامي او د ازادۍ غوښتنې دنده يې تر سره كړه. ۳، ۳-۴ مخونه

سيد جمال الدين افغان په ۱۸۹۷م كال د مارچ پر ۹ مه نېټه په استنبول كې له دې نړۍ نه سترگې پټې كړې او هلته خاورو ته وسپارل شو. په ۱۹۴۴م كال په وروستيو كې د افغان دولت په غوښتنه يې جسد افغانستان ته راوړل شو او د كابل پوهنتون په انگرې كې خاورو ته وسپارل شو.

① ازداي اخیستل کېږي، وركول کېږي نه.

① زه د ظالم او مظلوم سره يو شان دښمني لرم، ظالم د هغه د ظلم او مظلوم د دې لپاره چې ظلم يې قبول كړى دى.

① زه دې ته احتياج نه لرم چې ځان كوم بل ملت ته منسوب كړم زه افغان يم افغان (افغانستان) لومړنى هغه ځمكه ده چې زما وجود يې خاوره لمس كړې ده.

① د هغه حق فايده نشته چې قوت او طاقت ورسره مرسته ونه كړي.

① بې له اسلام نه بل هيڅ غرض نه لرم، نن اسلام ته خدمت په دې منحصر گڼم چې ټولو مسلمانانو ته په دغه علم كې هدايت وغواړم.

① هغه ملت چې مرگ ته په خدا او موسكا بڼه راغلى ونه وايي ژوندى به پاتې نشي.

- عاجزي د فضيلت د بنمن دی او شتمني د رذالت سره مرسته کوي. ۱
- اديب په شرق کې د ژوندانه پر وخت مړ، خو د مړينې نه وروسته ژوندی کېږي. ۱
- د نيت د خاوند له منځه وړل د هغه نيت له منځه وړای نشي. ۱
- دا ساده توب او بې عقلي ده چې يو انسان پر بل باندې د عمر او زړښت په اساس عقیده او باور لري مشرتوب زياتره د فضيلت او بهتری. موجب نه گرځي. ۱
- د عملي او سمدستي اقدام ارزښت او قدر يوازې د تشي وينا افتخار محوه کوي (يعني د وينا څخه عملي حرکت او اقدام ته زيات ضرورت دی او خلک د عقل تر اغېزې لاندې راتلی شي. ۱
- بد او پست انسان هغه دی چې د خپل ژوند لپاره د خلکو مرگ غواړي او په انسانانو کې د لوی شخصيت خاوند هغه دی چې د خلکو د ژوند لپاره که څه هم د يوه تن ژوند برابر کړي ايشار او قرباني ورکولو ته حاضر وي. ۱
- ذلت او صحيح علم سره يو تر بله ضدیت او مخالفت لري دواړه سره نه يو ځای کېږي. ۱
- د مقدماتو اوږدوالی د نتايجو په ضعف باندې دلالت کوي. ۱
- څوک چې د پاچاهانو او د قدرت د خاوندانو څخه بې له کوم جرات کولو ډارېږي دا گدايگر دی. ۱
- يو انسان په تواضع سره ښه کېدای نشي مگر چې څه علم هم ولري. ۱
- په تواضع کې افراط (يعني چې که يو سپی له اندازې نه زياته خپله عاجزي ښکاره کړي) دا يې په دې دلالت کوي چې ادعا لري (يعني د کوم مطلب لپاره يې چل جوړ کړی دی). ۱
- ناپوه مه وژنئ، ناپوهي ئې ووژنئ. ۱

﴿ چا ته چې دروازه خلاصه شي او دا خل نشي د دې وړ دی چې وشړل شي. ﴾

﴿ حق ډېر ځلې بې له زحمت گاللو څخه نه حاصلیږي. ﴾

﴿ هیڅوک د خپل ملت په مینه کې نه دی مړ شوی مگر چې ملت یې بیرته ژوندی کړي. ﴾

﴿ که څوک له ژوند سره مینه لري نو د خپل ملت د ژوند په لپاره کې دي مړ شي. ﴾

﴿ هیڅ یو ملت بې له اخلاقو پاتې کېدای نشي او اخلاق بې له عقیدې ځان نه نیسي او عقیده بې له پوهې نه پیدا کېږي. ﴾

﴿ د ملتونو او ولسونو بهتر اټکل او اندازه معلومول په اخلاقو کېدای شي بهتر د اخلاقو څخه هغه خلق حسابېدای شي چې سپری د ځان څخه تېر شي او د ځان څخه د تېرېدو دلیل په کار او عمل باندې اقدام دی. ﴾

﴿ د زرو ویناوو دروندوالی په ترازو کې د یوه کار د دروندوالي په اندازه وزن نه لري. ﴾

﴿ بهتر هغه چې شرق او ختیځ ورته احتیاج او ضرورت لري قوي او عادل پاچاهان او د قدرت خاوندان دي، خو په ضعیف عادل کې کومه فایده نشته لکه چې په قوي ظالم کې خیر نه لیدل کېږي. ﴾

﴿ د استقلال هیله د کار او عمل لپاره ده. ﴾

﴿ کله چې میدان د پوهانو او عالمانو څخه خالي شي جاهلان ورته دانگي او یو په بل سبقت کوي. ﴾

﴿ فقیر عالم پخپل علم باندې غني وي او جاهل غني د خپل جهل له کبله ضعیف دی. ﴾

﴿ اخبار د هر ولس ژبه ده. ﴾

﴿ استقلال او ازادۍ ته په تشو ویناوو څوک نشي رسېدای. ﴾

- ﴿ که څوک عقیده ولري چې بې له دې فاني ژوند نشته نو هغه په دنيا او اخرت کې نقصان او تاوان وکړ اول او دويم يې دواړه له لاسه ورکړل. ﴾
- ﴿ که څوک د وطن د خدمت په لياره کې مرگ غواړي يعنې چې په مرگ ډيل نشي يا به مجاهد سرباز او شهيد مري او يا به د عزت او سرلوړۍ ژوند کوي. ﴾
- ﴿ څوک چې ژوند کې متانت وکړي او د تنگسو په تجربو برلاسی او بريالی شي د ده لپاره غوره دا ده چې له خپلو تجربو څخه عبرت واخلي. ﴾
- ﴿ ستونځې او مشکلات همت لوړوي. ﴾
- ﴿ د جاهل په مخ کې چې عاقل ماته وخوري دا بهتره ده له دې څخه چې ورباندې غالبه شي. ﴾
- ﴿ صالح هغه دی چې د الله تعالی عبادت کوي دا د دې لپاره نه چې له دوږخه يې ډاريږي او يا د جنت لپاره اميد او تمه لري بلکې له دې سببه چې الله په ټولو کمالیه اوصافو او صفاتو موصوف او له ټولو نواقصو څخه پاک د عبادت او تقدیس وړ دی. ﴾
- ﴿ د ځينو پگړۍ وهونکو جمود او ناپوهي اسلام او مسلمانانو ته زيات تاوان رسوي. ﴾
- ﴿ يو ملت چې د خپل حق اخیستلو په لياره کې يو ساعت جهاد وکړي دا ورته تر قيامته پورې ذلت او د پستۍ له ژوند نه ښه ده. ﴾
- ﴿ يو ملت چې بې خبرو ظالمانو په مقابل کې ځان مسلح نه کړي نو ورباندې دا حکم وکړه چې د څارويو او بې عقله حیواناتو څخه هم بدتر دی. ﴾
- ﴿ يو ملت چې له خپلو حاکمانو څخه له ورايه شکایت کوي او په ښکاره د هغو عبادت کوي يعنې پوره اطاعت ورته لري داسې ملت د ژوند کولو حق نه لري. ﴾

◆
✪ د ایمان او یقین دا معنی نه ده چې د دین د مشرانو او روحانیونو عبادت وشي.

✪ بده زمانه او وخت هغه دی چې جاهل بری ومومي (لارښوونه یې په لاس وي) او عاقل چوپ وي.

✪ کومه وېره چې د حاکم له کرسی څخه د عدالت او فضیلت په اساس نه وي هغه د احترام په ځای کې د مسخرو کولو وړ وي.

✪ په کومه اندازه چې د قدرت خاوندان او پاچاهان د خلکو څخه پټ وي په هماغه اندازه دوی د حقایقو څخه هم لیرې پاتې کېږي.

✪ څوک چې بد او خبیث شي نو د هغه ظاهري وضع نرمه وي چل او فرېب به یې ډېر وي.

✪ ځوانان د لېونتوب یعنې د احساساتو پلونه دي پوهان او عاقلان مجبور دي په دې پله تېر شي.

✪ سیاسي احزاب ډېره ښه اجتماعي دوا ده، خو په شرق کې اکثره د بدې دوا خاصیت پیدا کوي.

✪ غرب په علم پورته شو او شرق په جهل او سستی بېرته پاتې شو.

✪ د فکرونو مېوه یواځې په دې لاس ته راځي چې فکرونه د اوهامو له قیدونو خلاص شي.

✪ په اوهامو باندې د افکارو تړلو او قیدولو څخه د ځنځیر تړل او قیدول اسانه دي.

✪ څوک چې تقلید او خپلې خوښې په اساس وایي چې دین په سختی امر کوي نه په اسانتیا، په ضرر امر کوي نه په فایده دا شخص ډېر زیات دروغجن دی.

✪ څوک چې باور لري چې په ناروا یې خلکو ته فریب ورکړی دی هغه دي پوه شي چې نورو څخه اول ده فریب خوړلی وي.

﴿ د ظاهري کړو خلکو ضرر د هغو خلکو له ضرر څخه لږ دی چې په استقامت يې ځان ملبس کړی وي يعنې په واقع او حقيقت کې يې ليارې وي. ﴾

﴿ د پاچا او مقتدر ضرورت او حاجت خلکو ته د خلکو د ضرورت او حاجت نه چې پاچا او مقتدرينو ته يې لري زيات دی. ﴾

﴿ د علومو په مقدمو کې مبتدي گومان کوي چې ده په علومو کې تبحر لاس ته راوړی دی او اخر ته ورسېد خو څوک چې بيا په علومو محقق شي او تجربه او رسوخ پيدا کړي هغه په دې عقیده او باور پيدا کوي چې لا تر اوسه دی په لومړني پړاو کې دی. ﴾

﴿ چا ته چې نوی د مال نعمت په لاس ورغلی وي هغه يې په هر ځای کې ښکاره کوي او چا ته چې نوی د علم نعمت حاصل شوی وي هغه يې هر چا ته وايي. ﴾

﴿ انسان څنگه چې نور محاسبه او تفتيش کوي هم دارنگه خپل ځان هم محاسبه کړي نو خطا به يې لږه او کمال ته به نژدې شي. ﴾

﴿ عقل اشرف او بهتر د مخلوقاتو څخه دی د دې پواسطه انسان د صنعت او مدني پيداښت په رمز پوهېږي بې زړه توب ټالوي (ځنډوي) او همدا وېره او بې زړه توب دی چې انسان ته ورک شوي، موجود او نژدې ورته ليري ښکاره کوي. ﴾

﴿ د کور د ښځو د جگړې فيصله کول د سړي ژوند تريخوي. ﴾

﴿ قوي ونه ځغرده او ژر مېوه نه نيسي. ﴾

﴿ د شرق خلک د خپلو حاکمانو په کوروالي کاره کېږي او کله چې يې حاکم سم وي دوی هم ورسره سمېږي. ﴾

﴿ بېله اخلاقو د يوه ملت جوړېدل، بېله دينه اخلاق کول او بېله پوهي دينداري کول، دا هيڅ امکان نه لري. ﴾

﴿ د وجود ټول عناصر په دې فاني نړۍ کې د انسان اصلي عقل ته تابع دي نو هر هغه چې نن طب او صنعت کې نه کېدونکی او محال ښکاري هغه نژدې دی چې سبا ته ممکن شي او د عمل جامه واغوندي. ﴾

﴿ پوه او هونښيار پلار هغه دی چې د خپلو اولادو سره د واده څخه يو ځای ونه اوسېږي او په چل سره يې د نژدېوالي څخه ځان خلاص کړي. ﴾
﴿ ډېر لږ خلک ليدل کيږي چې دوی له ښځو څخه د خوښۍ احساس وکړي پوه او ډېر لږ خلک دي چې ښځو ته د شقاوت او بدبختۍ نسبت نه کوي. ﴾

﴿ په شرفيانو باندي دا وينا «څنگه چې تاسې ياستۍ هغه شان ستاسې واليان هم دي» نه تطبيقيږي يعنې واليان د خلکو په مزاج کار نه کوي بلکې د دوی په هکله دا وينا مصداق کوي چې وايي څنگه چې مو واليان دي تاسې هم هغه شانته اوسۍ يعنې خلک بايد د واليانو د ښو اطاعت وکړي. ﴾

﴿ ای لويه خدايه زموږ له سترگو د وهم پردې پورته کړې چې حقايق هغسې ووينو لکه څنگه چې دي. ﴾

ابن خلدون

«علامه عبدالرحمن ابن خلدون پخپل ليکل شوي کتاب «کتاب العبر» کې ليکلي، چې هغه د ۷۳۲هـ کال د روژې په لومړۍ نېټه، چې د ۱۳۳۲ ل کال د می میاشتي ۲۷ نېټې سره سمون خوري، د تونس په یوه کلي قراون کې وزیږېد.

لومړنۍ ښوونه یې د خپل پلار نه تر لاسه کړه. د هغه پلار د خپل وخت وتلی عالم او فقیه و. د هغه نوم محمد بن خلدون دی. کله چې تونس ته راغی نو سیاسي ژوند یې پرېښود او د لغاتو د علم تدریس یې پیل کړ. ابن خلدون د خپل پلار څخه فقه، تفسیر او د حدیثو علم زده کړ. سربېره پر دې یې قرائت کتابت، د نحوې اصول او د ادب تدریس یې هم ورکړ، ځکه نو مور وپلای شو چې د ابن خلدون لومړنی استاد د هغه خپل پلار دی.

په ۷۴۹هـ یا ۱۳۴۹ز کال کې په تونس او شاوخوا سیمو کې د طاعون ناروغي رامنځته شوه، چې زیات خلک یې ووژل. د ابن خلدون مور او پلار او نور زیات خپلوان یې د دې ناروغۍ په وجه مړه شول. د مور، پلار او نورو خپلوانو د مرگ په وجه د یو څه وخت لپاره غمجن و. د وبا په ورځو کې د هغه زیاتره خپلوان او دوستان د تونس نه موریتانیا ته ولاړل، خو ابن خلدون د خپل ورور په مشوره په تونس کې پاتې شو.» (۷)

علامه ابن خلدون بېلابیلو سیمو لکه بیت المقدس، اندلس، تلمسان... ته سفرونه وکړل او له بېلابیلو اشخاصو سره ئې هم ولیدل. د قاضي القضاة، سفیر او مدرس دندی ئې تر سره کړي دي. دا ستره هستي تاریخپوه، ټولنپوه مفکر، سیاسي څېره او لوی لیکوال و.

«ابن خلدون په مصر کې ۲۳ کاله تېر کړل. هغه ژوند چې ابن خلدون په شمالي افریقا کې تېر کړی و، هغه ډېر خطرناک او له ستونزو ډک و. د هغه ځای ژوند به کله د غربت سره مخ کړ او کله به یې لوړو پوړیو ته ورساوه. په مصر کې ابن خلدون د یوه عادي فرد په څېر ژوند کاوه. سیاسي چارو سره یې هېڅ تړاو نه و. مگر په شمالي افریقا کې په سیاست کې برخه اخیسته. په مصر کې یې سیاسي کالي وغورځول او د یوه عالم، فاضل او محقق شخص کالي یې په تن کړل. په مصر کې د دوو سترو کارونو سره مخ شو. یو یې د کورنۍ له منځه تلل او بل د ستر فاتح امیر تېمور سره لیدل.

علامه ابن خلدون د هغو سترو علماؤ څخه دی، چې په علومو کې ډیرې لاسته راوړنې لري. هغه د ټولنپوهنې د علم د لومړنیو پوهانو څخه شمېرل کېږي. هغه په لومړي ځل د تاریخ د فلسفې اساس کېښود. د تاریخ د علم په اړه یې زیاتې څرگندونې وکړې، چې «مقدمه» یې یو شهکار اثر گڼل کېږي. په داسې حال کې چې د ده څخه مخکې هېڅ عالم د تاریخ په اړه څرگندونې نه درلودې. ابن خلدون په لومړي ځل د قومونو د عروج او زوال عوامل وڅېړل. د

◆
ښوونې او روزنې، جغرافيايي، حکومت کولو او نورو موضوعاتو په اړه يې ليکل
وکړل.» (۷)

- ◇ تاريخ داسې علم دی، چې بايد په بې طرفۍ ولوستل شي.
- ◇ تاريخ يو دلچسپ علم دی.
- ◇ کله چې ټولنه رامنځته شي، نو موږ ته د سياست ضرورت دی.
- ◇ انسان لکه حيوان دی، ځکه د ژوند اساسي اړتياوي لکه غذا غوښتل، د ځای پيدا کول او يا نور صفات په دواړو کې يو شان دي، هغه څه چې انسان ته يې پر حيوان برتري ورکړې ده، هغه فکر دی.
- ◇ فکر دی، چې انسان د انبياوو د علم نه خبروي او د اخرت درسته لاره ورته ښيي. د دې پايله دا شي، چې د علماوو يوه ټولنه رامنځته شي او هغوی دا علم نورو ته رسوي.
- ◇ د فکر قوت انسان ته بدي او نېکي ښيي. د همدې فکر پواسطه انسان علم او فن زده کوي او د دې فکر پواسطه انسان خپل راتلونکی روښانه کوي.
- ◇ د حيواني ټولنې عادت طبيعي وي، خو د انساني ټولنې طبيعت د عقل فکر او غور نتيجه وي.
- ◇ د قومونو زوال درې عوامله لري. ۱. د اشرافو کمزوري. ۲. د فوځ تشدد. ۳. عيش و عشرت
- ◇ مرکز د حکومت لپاره د زړه مثال لري، که چيرې مرکز قوي وي نو ټول حکومت ورسره قوي وي. که مرکز کمزوری وي، نو ټول حکومت (مرکزي او غير مرکزي) ورسره کمزوری وي.
- ◇ که واکمن د سياسي قوانينو په نافذولو کې ناکام شو هغه نشي کولای چې حکومت کنټرول کړي.

- ◇ فکر د علم د حرکت پایله ده.
- ◇ ضروري علوم باید لومړی پخپله ژبه ولوستل شي، ځکه په پردی ژبه ولوستل د نیمایي علم لاسته راوړل دي.
- ◇ علوم باید په تدریجي ډول زده کړل شي. له اسانه د مشکل په طرف ولاړ شو او په یوه وخت کې یو فن زده شي.
- ◇ انسان فطرتاً ازاد پیدا شوی دی.
- ◇ وهم نیمه ناروغي، اطمینان نیمه شفا او صبر د شفا لومړی قدم دی.
- ◇ انسان په وینا تلل کیږي او په عمل قیمت کیږي.
- ◇ په ټولنه کې د انصاف او پرمختګ لپاره دا اړینه ده، چې په ټولنه کې ازادي او د بشریت احترام رامنځته شي. دا هغه برتري ده، چې خدای تعالی انسان ته ورکړې ده او انسان یې پر ځمکه خپل خلیفه ګرځولی دی.
- ◇ کله چې تاریخ په ژور ډول مطالعه، تجزیه او مشاهده کړو، موږ به د غلطیو څخه لیري پاته شو او حقایق به لاسته راوړو.
- ◇ موږ له تاریخه هغه وخت درسته ګټه اخیستای شو، چې ځان د ریښتیاوو اساس ته ورسوو.
- ◇ تاریخ په حقیقت کې د انساني ټولنې په اړه د معلوماتو علم دی، چې د نړۍ کلتور او ثقافت بلل کیږي.
- ◇ زاړه رواجونه ژوندي کول دا معنا نه ده، چې مړه ژوندي دي؛ بلکې دا معنا چې ژوندي مړه دي.
- ◇ تمدن د یوه انسان د ژوند په څېر دی. لومړی ماشوم وي او بې شماره هیلې لري. بیا ځوان شي هر څه لاسته راوړي. بیا زوړ شي، بېسپکه شي او وروسته مړ شي. له ځوانۍ څخه زوړوالي او مرګ ته یې استراحت طلبی بیایي.
- ◇ علم د عرفان او عرفان د ژوند سرچینه ده.

◇ تاریخ د اصلي پېښو پورې تړلی علم دی. تاریخ د پېښو مثبت یا منفي شکل دی.

◇ د ښوونکي شخصیت باید د زده کوونکو لپاره یوه نمونه وي.

◇ علم او تدبر د انسان ذهن، ټولنیز ژوند او روحي ژوند کې یووالی راولي.

◇ علوم د ټولنیز او کلتوري پرمختګ ښکارندوی دي. برعکس علمي جمود د ټولني د انتشار او بربادۍ سبب گرځي.

◇ د قوي اقتصاد نه بغير د حکومت پښې سستي وي.

◇ تېر، حال او راتلونکی یو مثلث دی. که یوه زاویه ترې لیري کړو هندسي شکل خپل اهمیت بايلي.

◇ سیاست او حکومت د بندگانو د ساتني او د هغوی د گټو د ساتني او کفالت او په بشري ټولنه کې د الله تعالی د احکامو د تطبیق لپاره استازیتوب دی.

◇ کله چې داسي خلک ووينې، چې د بدو پېښو او سختو حالاتو پر مهال په ټوکو او خندا خبري کوي؛ پوه شه چې فقر ځپلي دي. دوی کې غفلت دی. دوی د سپکاوي احساس کوي. لکه څوک چې د نشې په حالت کې مرگ ته بېول کېږي.

◇ انسان او ټولنه په داخلي او خارجي ډول له یو بل سره اړیکه لري. په داخل کې انسان پخپل جسماني قوت تکیه کوي او په بیرون کې پخپل جغرافیایي محیط، اب و هوا تکیه کوي.

◇ د زده کړي موخې د ټولني د موخو تابع وي. د زده کړې موخې:

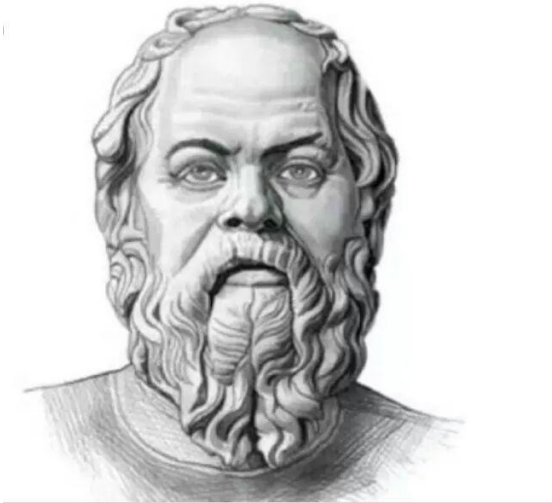
● د داسي کسانو روزل، چې ژوند په ښه ډول تیر کړي.

● د نویو پیدا شویو او بالغانو کلتوري خلاء ډکول.

● فرد ته په درست ډول د فکر کولو عادت ورکول، تر څو ټولنیز مسائل په صحیح ډول حل کړي.

-
- ◆ زده کوونکو ته د قواعدو او ضوابطو مطابق د ژوند تیروولو تربیت ورکول.
  - ◆ په زده کوونکو کې تمدني خصوصیات رامنځته کول، تر څو ټولنه په صحیحو لیکو باندې روانه کړي.
  - ◆ د مسلمان د زده کړې اصلي موخه د الهي معرفت پېژندل دي، کوم چې د پېغمبرانو د پیروۍ نه تر لاسه کیږي.
  - ◇ د مذهبي، کلتوري، ساینسي او فلسفي علومو زده کړه د ټولني د هر وگړي لپاره ضروري ده، چې ټولنه د جمود ښکار نشي او ټولنیز پرمختګ لا گړندی شي.

سقراط

سقراط په (۴۶۹) ق.م د اتن ښار په ایلوپیک نومي کوڅه کې زیږېدلی دی. پلار ئې مجسمه جوړوونکی او مور ئې د کوچنیانو پالنه کوله. سقراط ښکلی نه و، له رنگه تور او بدرنگه څېره ئې وه. د کرایټو په وینا «سقراط د اتن ښار تر ټولو بدرنگ هلک گڼل کېده، غټې پرسېدلي شونډې، پلن تندی او بې ډوله سترگې ئې وې.»

سقراط پوځي زده کړې هم کړې وې، په ځینو جگړو کې ئې برخه هم اخیستې ده او د یوه اتل سرتېري په توگه ئې ځان ثابت کړی دی، سیاسي

◆ شخصیت هم و. د سقراط فلسفه پر انصاف، نېکۍ او ځان پېژندنې ولاړه وه ، له خلکو سره ئې تل بحثونه کول او نېکۍ ته ئې رابلل. سقراط دوه ودونه کړي وو د لومړۍ مېرمنې تر مرگ وروسته ئې دویم واده وکړ او له دې مېرمنې ئې درې زامن وزېږېدل.

سقراط په ۳۹۹ ق.م په زندان کې د زهرو جام وڅښ، له اتن او دې نړۍ نه د تل لپاره ولاړ ،خو نوم ئې د یونان وياړ او دی د خپلې فلسفې قرباني شو.

◆ پر کومه پوهه چې انسان نازېږي هغه یوازي تشي او بې معنا خبري دي.

◆ ښه اخلاق یوازي امن، سوکالي او سلامتي نه راوړي بلکې په زړونو کې مانی هم جوړوي.

◆ خپله ټوله مینه خپل دوست ته هم مه ښکاره کوه، کله چې لږ بدلون هم وويني، تا خپل دښمن بولي.

◆ کوم انسان چې له نړۍ څخه ولاړ شي هلته به هغه ریښتني قاضیان ومومي، چې په هکله ئې ویل کېږي دوی هلته عدل کوي.

◆ په یوه هیواد کې استبداد او افراطیت هغه وخت رامنځته کېږي چې تر اندازې زیاته ازادي ولري.

◆ تر ټولو نژدې مرگ او تر ټولو لیري هیله ده.

◆ مرگ څه شی دی؟ ښایي مرگ د انسان لپاره یو ستر نعمت وي خو خلک له مرگه داسې ویرېږي لکه ستر ناورین چې وي.

◆ له مرگه مه وپریږئ ځکه تر مرگ ئې وپره ترخه ده.

◆ د یو چا د شخصیت پر ځای د هغه له بدن سره مینه کول د څارویو کار دی.

- ◆ د فکر ازادي يو لازمي شی دی.
- ◆ هغه دولت هیڅکله نه پاتیري، چي مجرم ته سزا واورول شي او پرې پلې نشي.
- ◆ واده کول او نه کول دواړه پښېمانی لري.
- ◆ پوهه یوازي له استادانو نه، بلکي له هر تجربه ناکه کس څخه هم تر لاسه کېدای شي.
- ◆ هر سړی که غلام هم وي یو ډول وړتیا لري.
- ◆ مرگ یو ژور خوب دی یا له یو ځای څخه بل ځای ته د تللو نوم دی.
- ◆ اروا هم په نېکۍ او ښه والي سره وده کوي په بدیو بریادیږي.
- ◆ نېکي پوهه ده، پوهه یوه ښکلا ده او د انسان په کړو- وړو مخامخ اغېزه کوي.
- ◆ نا ازمویل شوی ژوند د پاتي کېدو ارزښت نه لري.
- ◆ له هر کار سره چي مینه لري تر سره ئې کړه؛ که ئې تر سره نه کړې بیا به پښېمانه شي.
- ◆ ای خدایه ما ته پوهه را او دومره پوهه چي زه ئې وزغملای شم.
- ◆ خدایه داسي ساده او یو مخیزه ژوند را کړې چي پټ او ښکاره هر چا ته په یو ډول ورڅرگند شم.
- ◆ جگړه په حقیقت کي ځانونه ده.
- ◆ ټولنه هغه وخت نېکمرغه کېدای شي چي مطالعه ئې ورځنی کار شي.
- ◆ چي په دې پوه شي چي نه پوهېږم دارښتیني پوهه ده.
- ◆ یوازي په یوه شي پوهېږم، چي نه پوهېږم.
- ◆ نېکمرغه هغه دی، چي له خپلي هري خطا نوې تجربه تر لاسه کړي.

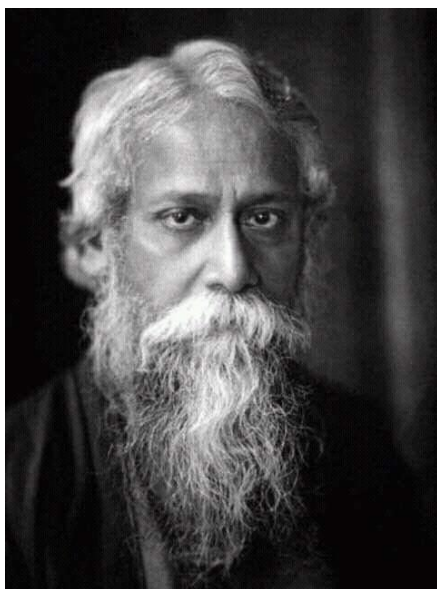
- ◆ که زده کړه غواړې هره تېروتنه یو درس دی.
- ◆ نېکمرغي یعنی په تېر وخت ویاړ، اوس وخت هلي - ځلي او راتلونکي ته امید.
- ◆ ښه خبره که د بد سپرې له خولې هم راوړي عمل پرې کوه ځکه سره زر د بدرنگي ښځې پر غاړه هم قیمت نه بایلي.
- ◆ کومه خبره چې له دښمنه پټه ساتې هغه له دوسته هم پټه ساته.
- ◆ د غوسې غوره علاج خاموشي ده.
- ◆ رښتینولي هغه لاره ده، چې نېغ دي تر خدایه رسوي.
- ◆ ښکلا د لږ وخت ظلم دی.
- ◆ فلسفه له کتابه نه، له ژوندانه راټوکېږي.
- ◆ د خپلو ټولو دښمنانو تر څنگ خپل ډېر نژدې دښمن ته چې ستا ژبه ده، ډېر پام ساته.
- ◆ زړه زر سترگي لري، خو چې مین شي د شهې یو عیب هم نه ویني.
- ◆ پوهه دوه ډوله ده رښتینې او نارښتینې، د رښتینې پوهې بنسټ د پوهې لټون دی او د نارښتینې پوهې بنسټ بې ځایه خیالونه دي.
- ◆ واده خامخا وکړئ که دي ښه ښځه په نصیب شوه نېکمرغه به یې او که نه وه فیلسوف به شې.
- ◆ پاکه پوهه په ناپاکو زړونو کې نه ځایېږي.
- ◆ ژوند لنډ او فاني دی، خو هنر اوږد او تلپاتي دی.
- ◆ د یوه ملت د له منځه وړلو لومړی گام د هغه د حافظې پاکول دي.
- ◆ ستاسو تر زړه هیڅوک هم تاسو ته نژدې او رښتیني نه دی له هغه چا لیري اوسئ چې ستاسو زړه ئې نه غواړي.
- ◆ وخوره چې ژوندی اوسې، خو نه دا چې ژوند د خوراک لپاره وکړې.

- ◆ عاقل کم رغیرې او ډېر اوري.
- ◆ وېره ده، چې مرگ تریځوي.
- ◆ د کوم کار په کولو چې شرمېږې نوم ئې هم مه اخله.
- ◆ توده مینه سره ختمیږې.
- ◆ کار د نېکمرغۍ او خوښۍ سرمایه ده.
- ◆ خوب د انسان د وجدان رغ دی، باید په هغه ښه پوه شو او هغه ته غاړه کښېږدو.
- ◆ د یوې بریا خوند د سلو ناکامیو په خوند ارزي.
- ◆ غریب هغه نه دی، چې پیسې نه لري غریب هغه دی چې هیلي نه لري.
- ◆ له خپل مور و پلار سره داسې چلند وکړه، چې له خپلو اولادونو ئې تمه لري.
- ◆ سیاست یو هنر او جمهوریت یو ټاکل شوې او منل شوې ناپوهي ده.
- ◆ پوهه او عقل په انساني نفس کې له ټولو ښېگڼو لوړ او تر ټولو ښه دی.
- ◆ د نفس د تزکیې بنسټ له خدایه وېره او پر اخرت باور دی.
- ◆ په کوم شي چې نه پوهېږې هغه مه وایه، څه ته چې اړتیا نه لري هغه مه لټوه او کومه لاره چې درته معلومه نه وي پر هغې مه ځه.
- ◆ په انساني ژوند کې تر ټولو بده زمانه هغه ده چې خلک له دلیل نه نفرت کوي.
- ◆ کار د سعادت ذخیره او کامیابي ده.
- ◆ څوک چې د ښه او بد توپیر نشي کولای هغه کس په مړو کې شمېر دی.
- ◆ د چا چې معامله د ریښتیا پر بنسټ ولاړه وي هغه شخص په لویه او نوې وسله سمبال دی.
- ◆ تعلیم د حقیقت پر لور د لارښود نوم دی.

- ◆ هره نېکي علم دی او هره بدې جهل او ناپوهي.
- ◆ د دنیا عزت په دې کي نغښتی دی چي مور په ظاهر څه ډول یو باطن مو هم باید هغه ډول وي.
- ◆ وسله یوازې د جنگ په وخت کي د زرو څخه زیات ارزښت لري مگر عقل هر وخت او په هر ځای کي.
- ◆ د هوښیار سړي ازموبینه د غصې په حالت کي کېدای شي.
- ◆ ژوند له مرگ څخه سخت او مشکل دی.
- ◆ مرگ په حقیقت کي د نوي ژوند پیلامه ده.
- ◆ دوستي د بشر له اړتیاوو څخه ده.
- ◆ ناپوه دوستان مو وپروونکي دښمنان دي.
- ◆ که انسان بدې پېژندلی، نو بدې یې نه کوله.
- ◆ ښکلا یوه منطقي قضیه ده چي صغری ئې سترگي دي، کبری ئې زړه دی او نتیجه ئې عشق دی.

رابندر ناتھ ټاگور

رابندر ناتھ ټاگور نړيواله مشهوره څېره او نړيوال ادبي شهرت لري. په ۱۸۶۱م کال د می میاشتي په اوومه نېټه د هندوستان په کلکته ښار کي په داسي کورنۍ زيږېدلی دی، چي په ادب، هنر او موسيقۍ کي ئې شهرت درلود. ټاگور يوازي ادبيات نه بلکي په تمثيل او موسيقۍ کي ئې هم خپل نوم ځلولی دی. زده کړي ئې په کورنۍ کي پيل بيا ښوونځي، د بنگال اکاډمي او بيا تر انگلستان پوهنتونه ورسېد. په ژوند او تر مرگ وروسته ئې بېلابېل وياړونه او لقبونه گټلي دي بېلابيلو هيوادونو ته ئې سفرونه کړي او په نړيواله کچه مينه وال لري.

تياگور يو پراخ نظره او بې تعصبه شخصيت و. د نړيوال انساني او بشري فکر خاوند و، همدا سبب دی چې په نړيواله کچه يادېږي. د ده د منظومو او منثورو اثارو شمېر گران، خو ډيرې ډرامې، ناولونه، ليکونه، نندارليکونه داستانونه، بېلابېل مضامين او بېلابېلي ښوونيزي- روزنيزي، مذهبي او سياسي ويناوي ئې په اثارو کي راځي. دلته ئې د ځينو ډرامو، ناولونو او شعري ټولگو نومونه يادوو.

د ځنگله گل، مات زړه، د ماښام سندري، د سهار سندري، تصويرونه او سندري، توپان، قرباني، پاچا او ملکه، د فطرت انتقام، زرينه کښتۍ، باغوان، خورمني سترگي او داسي نور.

گيتانجلي ئې مشهور اثر دی، چې نړيوال شهرت لري او د نوبل جايزه ئې گټلې ده. دا اثر ارواښاد استاد عبدالرؤف بېنوا پښتو ته ژباړلی دی.

دا نړيوال مشهور شاعر، ليکوال او د انساني او بشري فکر پالونکی په ۱۹۴۱م کال د اتيا کلونو په عمر مړ او خپل نوم ئې د هندوستان لپاره ستر وياړ پرېښود.

- که له چا څخه د څه تمه ونه لرې ټول ستا دوستان دي.
- که د ټولو تېروتنو پر مخ دروازه وتړې نو حقيقت ښايي د دروازې شاته پاته شي.
- عشق د لويۍ راز دی چې مرگ او ژوند ته تړاو ورکوي.
- عشق حرکت او سکون دواړه په ځان کي نغښتي دي، زموږ زړونه چې هره شېبه بدلېدونکي دي په عشق کي آرام، ډاډه او سکون ته رسېږي.
- ښکلا د حقيقت موسکا ده کله چې زموږ په وجود کي غزوني وکړي په يوه بشپړه هينداره بدلېږي.

- د لوبښي په منځ کي اوبه رڼې دي، خو د سمندر اوبه پیکه وي کوچني حقیقتونه رڼې کلمې لري، خو ستر حقایق په ستره چوپتیا کي ډوب وي.
- زموږ لپاره د دې نړۍ تر ټولو ستره موخه دا نه ده چې یوازې ژوند پکي وکړو بلکي دا ده چې هغه وپېژنو او گټه ترې واخلو.
- پتنگان شېبې شمېرې، نه میاشتي ځکه خو پوره وخت لري.
- له خپل خدایه مه بې پرواکېږئ، پر هغه تلپاتي تکیه ولرئ، ځکه چې هغه مو هیڅکله یوازې نه پرېږدي او ستاسي په څنگ کي دی.
- د خلکو زړونه خوشحالول نه څرخ لري، نه زحمت یوازې موسکا بسنه کوي.
- چې زړونه پکي له ډاره په امان وي، چې سرونه پکي هسک وي، چې په علم هیڅ ډول بندیزونه نه وي، چې په نړۍ کي د ځایي ټاکل شویو پولو په دېوالونو وېشلي نه وي، چې توري پکي د صدق له ژورو راوړي، چې د عقل رڼه سرچینه د عادتونو په دښتو کي لاره ورکه نه کړي... باداره، د ازادۍ په داسي جنت کي زما وطن وینښ وساته.
- نصیحت کول اسان، عمل کول گران دي.
- ډېر فکر کول، لږ خبري کول او ډېر اوږدېل د هوښیار انسان عمل دی.
- د ویري او امید په وخت کي ریښتیا ویل مشکل کار دی.
- دروغجن اخر رسوا کیږي.
- شپه په لوړه تېره کړئ، خو سهار پوروي مه پورته کېږئ.
- خوږه ژبه د الله ج غوره نعمت دی.
- پردی شهرت له مصیبه کم نه دی.
- کامیابي یو ځل دروازه ټکوي مگر مصیبت او مشکل سهار او ماښام.
- د ژوند ټول توان او طاقت دومره دی لکه د ډبري پر سر د شبنم څاڅکی.

- انسانان ظالمان دي، خو انسان مهربانه دی.
- مینه د ژوند ډېوه ده.
- مینه یو بې پایه راز دی، نوبل هیڅ شی نشي کولای چي تشریح ئې کړي.
- د بنځو غوسه د الماسو په څېر ده؛ ځلیږي مگر سوځل نه کوي.
- د چینجی په فکر، ډېر عجب او احمقانه کار دی، چي انسان خپل کتابونه نه خوري.
- سیند ته په کتو او درېدو هیڅکله له سینده نشي اوبستلای.
- ماښام مهال لمر د ډوبېدو په حال کي وپوښتل: داسي څوک شته، چي زما ځای ونیسي؟ کوچنی شمعي وویل: زه به هڅه وکړم.
- اوسنی نړۍ په کرکه او وحشت کي د جنون له بریده هم ورواوبسته جگړه د ظلم، تېریو او پر له پسې اضطراب سمبول گرځېدلې ده. د تلو راتلو ټولي لاري کړې- وړې شوي دي، زړونه ټول د تمې او حرص نه ډک دي. ټول مخلوقات بیا راژوندي کېدو ته سترگي پر لاره دي. ای د لا محدود څښتنه! ای سپینه اسمانه! ای خپلواکه! پخپلي بې اندازې مهربانۍ او لطف سره د ځمکي له زړه نه د کرکي دا توري لکې لیري کړه.

محمد گل خان مومند

«بناغلی محمد گل خان د محمد خورشید زوی، د مومن خان لمسی، د عبدالکریم کړوسی په قوم حسین خېل مومند دی. د ۱۳۰۳ هجري قمري کال د روژې میاشتې پر ۱۳ ورځ د کابل د اندرابیو په کوڅه کې زېږېدلی دی. لومړنۍ زده کړه او دود علوم یې په خصوصي ډول له پوهانو څخه لوستي دي.» پر ۱۳۲۷ هـ. ق کال د حربي ښوونځي په دویم ټولگي کې د زده کوونکي په توگه شامل او تر پنځه کلنې تعلیمي دورې نه وروسته بریالی فارغ شو او د اردلانو په غونډ کې د توپچي خانگې د قوماندان په حیث وټاکل شو. په دغه شاهي ټولگي کې له یوې خوا کنډک ته درس ورکاوه، له بلې خوا یې د حربي ښوونځي د سرښوونکي په توگه وظیفه اجرا کوله او د دغه بریالي

خدمت په نتیجه کې د سپه سالار صالح محمد خان د یاور په حیث مقرر شو

او د شاهي گارډ د قوماندانۍ چارې هم وروسپارلې شوې. (۹، ۶مخ)

محمد گل خان مومند لکه د نورو پښتنو مشرانو په څېر نه یوازې د تورې خاوند و، بلکې د قلم او ادب د دنیا لویه شتمني هم ور په برخه وه او په دې برخه کې هم زیات خدمتونه کړي دي... پر پښتني فرهنگ باندې د محمد گل خان مومند د هلو ځلو اغېزې او تاثیرات په لاندې ډول په گوته کوو:

۱ په ژورنالېستکه او خپرنۍ برخه کې ۲ د ادبي ټولنو په جوړونه کې ۳ د روزنې او پالنې په برخه کې. (۹، ۸مخ)

ځیني اثار او لیکنې ئې په دې ډول دي:

پښتو سیند، د پښتو ژبې لیاره، لنډکۍ پښتو او پښتنواله، روزنه، پخلۍ، پښتني تربیه او پخواني ملي او ادبي اصطلاحات.

«مرحوم محمد گل خان مومند په دري ژبه کې هم د ښه قلم خاوند، پر ترکي او روسي ژبو هم ښه پوهېده.» (۹، ۷مخ)

«... د لومړي ځل لپاره یې پر ۱۳۱۱ ل کال، په کندهار کې د (طلوع افغان) اوونیزه په پښتو کره، دا په افغانستان کې لومړنۍ اوونیزه ده، چې په پښتو ژبه خپرېږي، د دې اوونیزې مسؤل چلوونکی لوی استاد علامه پوهاند عبدالحي حبيبي و... د ۱۳۱۱ ل کال د قوس پر ۹ نېټه یې په کندهار کې «پښتو ادبي انجمن» تاسیس کړ. (۹، ۸مخ)

«محمد گل خان مومند چې پښتانه یې د بابا او دادا په نوم یادوي پر ۱۳۴۳ ل کال د اسد میاشتي پر ۲۷مه ورځ د سهار پر ۸ بجو د ۸۰ کالو په عمر د زړه د درېدو په اثر، د کابل په بریکوټ کې وفات شو او په شهدای صالحین کې خاورو ته وسپارل شو. د مرحوم محمد گل خان مومند د جنازې په مراسمو کې د هغه وخت د دولت ډېرو لوړو دولتي اشخاصو برخه اخیستې وه.»

(۹، ۷مخ)

له «لنډکۍ پښتو او پښتونوالي» نه د پښتو په اړه د محمد گل خان مومند ځيني ويناوي د نمونې په توگه را اخلو، چي له پښتو سره د ده اورنۍ مينه بښي. د ده د پښتني احساساتو او جذباتو ښکارندويي کوي. پښتو يوازي ژبه نه گڼي، بلکي پت، مېړانه، سربښندنه، پښتني ټولنيز ژوند، دود و دستور چلند او کره وړه او هغه پښتني صفات پکي انځوروي، چي پښتو ترې جوړه ده او پښتون پرې پښتون بلل کيږي.

ارواښاد مومند په خپلو لاندي ويناوو کي چي هره يوه ملغلره ده، واقعاً پښتو تعريف کړې ده. مور ترې پوهېدای شو، چي پښتو څه ده؟ پښتو څه ته وايي؟ او څنگه پالل کيږي؟

✦ پښتو، پښتو منل، پښتو ويل، پښتو کول او پښتو چلول دي.

✦ پښتو د پښتنو په ولس او جامعي کښې لکه روح په کالبد کښې ده. څنگه چي په کالبد کښې روح نه وي کالبد خوشي شي دی همدغسې که د پښتنو په ټولۍ کښې پښتو نه وه نو د پښتنو ټولۍ به خوشي شي وي.

✦ د پښتنو خوږه مرکه په پښتو کيږي. پښتانه د پښتو نه خوند اخلي. تر ټولو مرکو خوندوره مرکه د پښتو ده.

✦ د پښتانه سره د پښتو د ليارې سره سم روغه کول پښتو ده، د پښتو د ليارې سره سم پښتانه ته ننواټې کول پښتو ده. د پښتو د ليارې سره سم د پښتانه ننواټې منل پښتو ده، پره منل او تره ورکول پښتو ده.

✦ پښتون ريښتيا وايي، هر چيري يې وايي، هر چا ته يې وايي او هر کله يې وايي.

✦ پښتانه په پښتو سره پښتانه وه، ان په پښتو به سره پښتانه وي.

✦ پښتو خورا خوږه وروري ده. پښتو د پښتنو سره خواخوږي ده.

✦ د پښتنو رنگ په پښتو ښه کيږي.

✦ پښتو له دښمن سره گالنه ده. پښتو انتقام دی.

◆
◆
✦ د پښتنو خپلوي په پښتو سره ده، خپل او پردی په پښتو سره څرگندېږي او بيلېږي.

✦ له عزيز سره عزيزولي، له خپله سره خپلوي، د مشرانو احترام، د كشرانو قدر او عزت، پر وړو مهرباني او شفقت، د هغوی روزنه، پر هغوی د هر پښتانه پاملرنه دا ټول په پښتو سره كيږي.

✦ پښتو ده، چې له پښتونه يو كور، يوه كورنۍ، يو ټبر، يوه كورمه، يو كهول او يو ولس جوړوي.

✦ پښتو د پښتنو تفكرات، تخيلات، ذوق او هر څه يې چې سره يو شانته او يو كوي.

✦ پښتو صله رحمي ده. پښتو شفقت دی. پښتو مرحمت دی. پښتو مهرباني ده. پښتو مروت دی. پښتو نېښگنه ده.

✦ كوندې، رنډې، يتيمان، بېوزلي او مسكينان، پانده او گوډ په پښتو ساتله كيږي.

✦ د ضرورت په وخت كښې د هر مسلمان ورور سره په تېره بيا د هر پښتون سره هر ډول مرسته په پښتو سره كيږي.

✦ پښتو پښتانه په غم او بڼادي كښې سره شريك كړي او شريكوي يې. پښتو پالنه ده.

✦ كه پښتو نه وه، ته به زما د سر خوږ يې، زه به ستا د سر خوږ يم.

✦ پښتو اصيلتوب دی پښتو سيالوالی دی پښتو نجات دی پښتو عاليجنابي ده.

✦ پښتو كښې سپكه نشته، نو ځكه سپك پښتون نه دی.

✦ پښتو عزت دی. پښتو كښې بې پتي، د ككتوب نشته، ځكه پښتانه يې نشي زغملای.

✦ پښتو كښې لويي نشته. پښتو د لويجن سړي سر په تېره ټكوي.

-
- ✦ پښتو ساووتوب او باداري ده. پښتو دروندوالی دی. پښتو د پښتنو درنول دي. پښتو کښې ټيټيال او تملق نشته.
  - ✦ پښتو شرافت دی. پښتو ښه نيت دی. پښتو د پښتون او مسلمانانو د خير غوښتنه ده. پښتو ښه اخلاق دي.
  - ✦ پښتو سپڅلتوب دی. پښتو پاکوالی دی. پښتو فضيلت دی. پښتو د پښتنو معنويت دی.
  - ✦ پښتو د پښتنو د روح او ژوندانه ښکارندوی ده. پښتو سرپيتوب دی او سرپيتوب پښتو ده. پښتو انسانيت ته خدمت دی.
  - ✦ پښتو کښې ظلم نشته. د لږ زورور او بې زورو سره زور پښتو نه ده.
  - ✦ پښتو په خبره درېدل، خپله خبره تر سره کول او په عهد وفا ده.
  - ✦ پښتو غنا ده. پښتو استغنا ده. پښتو کښې سوال نشته او سوال کول پښتو نه ده.
  - ✦ پښتو قناعت دی. پښتو په حق درېدل دي. پښتو کښې ناروا نشته او ناروا پښتو نه ده.
  - ✦ پښتو صبر دی. پښتو حوصله ده. پښتو زغم دی. پښتو کار کول دي. پښتو هاند او کونښی دی.
  - ✦ پښتو دين، وطن او د پښتانه ولس ته خدمت دی. پښتو ايثار دی. پښتو فداکاري ده.
  - ✦ پښتو د اسلام، د پښتو او د پښتنو د شته والي لپاره ځان نشته کول دي.
  - ✦ پښتو ريښتيا ده. پښتو کښې خيانت نشته. پښتو کښې دروه نشته. پښتو کښې ټگي نشته. ټگ پښتون نه دی. پښتو صداقت دی.
  - ✦ پښتو پاک زړه دی. پښتو سليم وجدان دی. پښتو ده، چې پښتانه له بدو چارو ساتي. ښو ته مخه په پښتو کيږي.
  - ✦ پښتو دوا ده. پښتو شفا ده. پښتو د پښتنو گانه ده. پښتو حيا ده.

- ✦ پښتو د پښتنو زلمو ښکلا او د پېغلو ښايست دی.
- ✦ پښتو د پښتنو جامه ده او حيا يې پرې ساتلې ده.
- ✦ پښتو د پښتنو نارينه وو پگړۍ او د ښځو ټيکړۍ او پورنۍ دی. پښتو د پښتنو ښځو ستر دی.
- ✦ پښتو عفت دی. پښتو عصمت دی.
- ✦ پښتو سمه عقیده ده. پښتو ايمانداري ده. پښتو پر مسلمانۍ ټينگېدل دي.
- ✦ پښتو سعادت ته ورغلې سمه سيخه لاره ده.
- ✦ ورکړه او سخاوت، د بې وزلو سره مرسته لويه پښتو ده.
- ✦ پښتو ډاډ دی. پښتو توکل دی. پښتو په پښتنو اعتماد دی. پښتو پر ځان باور دی. د مېلمنو پالنه د پښتو ځيني ده. پښتو ډوډۍ ماري ده.
- ✦ پښتو د علماوو مننه او احترام دی.
- ✦ له سيالانو سره سيالي او له نړۍ سره برابري په پښتو کيږي.
- ✦ د وطن مينه پښتو ده.
- ✦ پښتو د پښتنو د بري او لوړوالي ضامنه ده.
- ✦ پښتو د پښتنو د لوړوالي وسيله ده.
- ✦ پښتو ازادي ده. پښتو قوت دی. پښتو مقاومت دی. پښتو اقتدار دی.
- ✦ پښتو حاکميت دی. پښتو عظمت دی. پښتو شوکت دی.
- ✦ پښتو د پښتنو لوی ناموس دی. پښتو د پښتنو د ټولني روح دی.
- ✦ پښتو د پښتنو د ژوندو ساه او د مرو کفن دی.
- ✦ پښتو پښتنو ته د پښتني ژوندانه لاره وربښي.
- ✦ پښتو د پښتنو د دواړو نړيو د سعادت ضامنه ده. د زلمو، د زېږو قوت او خوشحالي ده. د زړو لکړه او امسا ده.
- ✦ پښتو اراده ده. پښتو ننگ دی.

-
- ✦ پښتو متانت، ثبات او استقامت دی.
  - ✦ پښتو توره ده. پښتو مېرانه ده.
  - ✦ پښتو د پښتنو نه چاپېره خورا کلکه کلا ده.
  - ✦ د ژوندانه په تيارو کې پښتانه يواځې د پښتو په رڼا لاره ميندلای او سيخولای شي.
  - ✦ پښتو نظام دی. پښتو انتظام دی. پښتو نياو او انصاف دی. خواخوږي په پښتو کې ده.
  - ✦ پښتو د پښتنو هغه حق دی، چې يو ځای ورسره زېږېدلی دی.
  - ✦ پښتو د پښتانه د ناموس ساتنه پر هر پښتانه لازمه گرځولې ده.
  - ✦ پښتو خو نو پښتو ده او پښتو پښتونواله ده.
  - ✦ پښتانه په پښتو نازېږي. پښتانه په پښتو سرلويڼه کوي.
  - ✦ پښتانه په پښتو ولاړ دي. که پښتو نه وي پښتانه غورځېږي، پرزېږي، سپه يې خيژي او ورکېږي.

گل پاچا الفت

گل پاچا الفت د مير سيد پاچا زوی د سيد فقير پاچا لمسی په ۱۲۸۸ هـ . ش کال لغمان ولايت، عزيز خان کڅ په منصور کلي کي دې نړۍ ته سترگي پرانيستي.

گل پاچا الفت د لغمان، ننگرهار او کابل له علماوو څخه زده کړي وکړې. د خپلي مورنۍ ژبي تر څنگ ئې په پارسي او عربي هم ليکل کول. ښاغلي الفت رسمي ملازمتونه، پارلماني او صحافي مصروفیتونه او د تدریس چاري تر سره کړي دي. په بين المللي سيمينارونو کي ئې هم گډون کړی دی. د کلتوري او ادبي هئیت په توگه ئې بېلابيلو هیوادونو ته سفرونه او هلته ئې

کنفرانسونه کړي دي. استاد الفت د خپلو فعالیتونو، نوبت او جدیت له امله نمانځل شوی دی. بېلابیلي ادبي او علمي جایزې، نښانونه او ستاینلیکونه ورکول شوي دي.

د استاد الفت په اثارو کې تخلیقي، تحقیقي، تحلیلي، ژباړي او په نورو ژبو لیکنې شاملې دي. د ځینو منظومو او منثورو اثارو نومونه ئې دا دي. د پسرلي نغمه، عالي افکار، د ازادۍ نغمه، د زړه وینا، غوره اشعار، بله ډېوه، غوره نثرونه، املا او انشاء، ادبي څېړنې، پښتو سندري او نور اثار. د استاد گل پاچا الفت نثري کلیات د ښاغلي محمد اسماعیل یون په زیار او شعري کلیات ئې د شهرت ننگیال په زیار راټول او چاپ شوي دي. استاد الفت نژدې تر څلوېښت کلن ادبي، ملي او ټولنیزو خدماتو وروسته د ۱۳۵۶ هـ. ش کال د لیندۍ میاشتي پر ۲۸مه نېټه له دې نړۍ سترگي پټې کړې. د عزیز خان کڅ د منصور کلي په هدیره کې د کابل - ننگرهار د لوی واټ پر غاړه خاورو ته وسپارل شو.

روح ئې ښاد.

✍ د مینې تر اغېز لاندې خلک په سترگو لیدل او په خوله ویل نشي کولای.

✍ مینه او محبت سپی پوند او گونگ کړي چې په سترگو عیب لیدلای او په خوله یې ویلای نشي.

✍ له خپل کار سره مینه لرل د بري ستر راز دی.

✍ هر څومره چې په زړه کې له کار سره مینه زیاته شي د انسان په کوبښن کې زیاتوالی راځي او کار ښه کیږي.

✍ چیري چې مینه نه وي هلته ژوند نه وي.

✍ یوازې مینه ده چې له پاچاهانو خدمتگاران جوړوي.

- ✦ ————— ✦
- ✦ افلاطون په پوهه او مجنون په مینه مشهور شوی دی.
- ✦ د یو ښه او ټولنیز ژوند لپاره اړینه ده چې له خلکو سره ښې اړیکې، مینه او قربت ولرو او د اخلاقو پواسطه په زړونو کې مینه وزېروو.
- ✦ هغه مشران او رهبران چې له پیسو سره مینه لري هیڅکله له خپل ملت سره مینه نشي کولای.
- ✦ هغه چې په زړونو کې د خیر مینه نه لري هغوی هیڅکله سمه لار نشي موندلای.
- ✦ د انسانانو په زړونو کې مینه او محبت یو شان نه وي د ځینو خلکو په زړونو کې ډېره، د ځینو لږه وي. د ځینو په زړونو کې تر ډېره دوام کوي او د ځینو له زړونو ژر له منځه ځي.
- ✦ که هغه مقام غواړئ چې یوازي د خدای ^ع د دوستانو په نصیب رسیږي نو په زړونو کې مومینه او محبت پیدا کړئ.
- ✦ هر انسان هر وخت د مینې او محبت تری وي.
- ✦ دروغ نه دي که ووايو چې هر انسان پر ځان مین دی او له ځان سره مینه لري. د انسان هره مینه چې له هر چا او هر شي سره وي په هغه کې د ځان مینه پټه ده ځکه له ځان سره مینه د انسان په غرایزو کې شمېرل کیږي هیڅوک ترې خلاص نه دی.
- ✦ که تاسي یو څوک وینئ چې له یوه بل سره ډېره مینه کوي دا مینه هم په اصل کې له ځان سره مینه ده.
- ✦ یوازې د مور او پلار مینه ده چې لمن یې له هر راز تومتونو پاکه ده.
- ✦ دا یوازې عقیده ده چې په انسان کې عقل، مینه، صداقت، زړورتیا غښتلی عزم او حرکت پیدا کوي.
- ✦ په هغه مینه کې چې د عدالت ملا ماتیري لویه گناه ده.
- ✦ څوک چې پر ازادۍ مین وي هغه هیڅکله ځان نشي مقید کولای.

- که مو د ازادۍ په لار کې سر او مال ولاړ شي بيا مو هم له زړونو د ازادۍ مينه نه وزي.
- که د سبا ورځې مينه زموږ له زړونو ووزي موږ بيا ژوند نشو کولای ځکه چې زړونه سپرېږي او ارزو گاني مري.
- ښه عقل هغه دی چې د مينې او محبت په غېږ کې وده وکړي.
- هره ښکلا پرته له مينې ارزښت نه لري.
- عاطفه، مينه او محبت د انسان د ډيرو ناروغيو غوره درمل دي.
- د مينې او محبت په نړۍ کې ضعيف او کوچني د لوی او قوي تر څپيرو لاندې نه دي.
- په ډيرو مينو کې ډيرې کينې او په ډيرو احسانونو کې ډېر زيانونه پټ وي.
- د سترگو کار له ښايست سره دی، د زړه کار له مينې سره.
- که دوه ميان سره بېل شي پروا نشته ځکه چې مينه نوره هم زياتيږي او د وصال ارزو قوي کيږي.
- د مينې خبرې چې څومره ساده او بې ساخته وي هغومره ښې وي.
- مينه کله د ښايست په اثر کې راپيدا شي او کله د مينې په سبب سړي ته يوشی ښايسته ښکاري.
- مينه او محبت زموږ سترگې داسې تړي چې د خپل محبوب معايب له محاسنو نشو بېلولای.
- څوک چې د مينې او محبت تر اغېز لاندې راشي هغه لکه بلبل او بورا د گل په يوه پاڼه خوښ او خوشحاله وي او ټول باغ په همدغه يوه پاڼه کې وينې.
- مينه او محبتونه ټول يو راز نه دي او نه يې اغېزه د انسان په زړه کې يو ډول وي.

- کڙ مينه، عاطفه او محبت د انسان د ډيرو ناروغيو درمل دي.
- کڙ تر څو چې د دنيا پر مخ د حُسن او جمال مظاهر ليدل کيږي او د انسان په سترگو کې د ليدلو او کتلو احساس وي هرو مرو به د انسان په زړه کې يو ډول مينه او د يوشې محبت وي.
- کڙ که مينه په منځ کې نه وای نو د دښ او بښاپېرۍ زور هيڅکله برابر نه دی.
- کڙ ځيني مينې او محبتونه وي چې ډېر ژر د انسان له زړه محوه کيږي او هيڅ اثر يې نه پاتېږي.
- کڙ هر سړی په هر وخت کې د مينې او محبت وړی دی او لوی خدای ^ع هم د مومنانو شديد محبت او مينه ستايي.
- کڙ هغه شی چې خلک يې سعادت او خوشحالي بولي هغه خوند چې سړی يې په سرو او سپينو يا خوندوره خوراکونو کې نشي موندلای په يوه شي کې پيدا کيږي چې ځينې خلک ورته مينه او محبت وايي او په اسمانونو کې د ژوندانه روح بلل کيږي.
- کڙ مينه او عاطفه د زور او قوت په مقابل کې ماشومان دي ځکه زور او قوت پخوا پيدا شوي مينه، عاطفه، رحم او شفقت وروسته.
- کڙ که څوک د سولې غوښتونکی وي نو يوې داسې اختراع ته اړتيا ده چې د مينې او عشق له عناصرو پکې استفاده شوې وي.
- کڙ د استقلال ساتنه د ملت قوي جذبې ته ډېر شديد ضرورت لري.
- کڙ د ښکلو مينه له گل او بلبله اخيستل کيږي چې بهار او خزان پکې لوی دخل لري او فريادونه، اغزي، د غوټۍ دلتنگي هر- هر څه پکې شته او د شکايت هنگامه ورځينې جوړيږي.
- کڙ سيند هر تږي ته اوبه ورکوي او د هر چا خيرنې جامې پاکوي.
- کڙ کوم ملت چې شاعر نه لري، سترگې او زړه نه لري.

◆
کڅ د انسان غرايز او خويونه د انسان اصلي حقيقت دی چې ډېرې پردې
يې پر مخ پرتې دي.

کڅ مور بايد خپل ملي امتيازات، ملي شعور او ملي احساس ډېر ټينگ
وساتو.

کڅ ژوند د تحول او تکامل نوم دی.

کڅ حقايق اکثره تراخه وي او حق په تريخوالي ستايل کيږي.

کڅ دنيا په حقيقت کې يو نندارتون دی چې انسان ته هر راز بشکلي
شيان وربښي هر څوک د خپل ذوق او خواهش سره سم يوشې ته ځان
رسوي.

کڅ ژوند هغه حرکت دی چې د خپل مطلب او مقصد لپاره وي.

کڅ هر ځای کې چې ښو ته ښه او بدو ته بد نه ويل کيږي عدالت مري.
کڅ د يو ملت اخلاق چې فاسد او خراب شي هرو-مرو د انحطاط لور ته
ځي.

کڅ چيري چې شعر و ادب کمزوری او خيالات مړه وي هغه ملت مړ بلل
کيږي.

کڅ د ناپوهۍ تياره له شپې کمه نه ده.

کڅ انتقاد د بشريت ډېر لوی مصلح او صحيح رهنما دی.

کڅ شاعر بايد د فکري انقلاب علمبردار او بت شکن وي.

کڅ هغه قام چې د حالاتو په بدلون قادر نه وي، خپل زوړ فکر، زوړ
خيال زوړ عادت، زړه پوهه په نوي نشي بدلولای مترقي ژوند نه
لري.

کڅ د يوه ملت ژبه، کلتور، اخلاق په شعر و ادب ساتل کيږي.

کڅ د يوه لوړېدل او د بل ټيټېدل له يو بل سره تړلي دي.

کڅ شپې لکه د خوبانو زلفي چې څومره اوږدې وي هغومره ښې وي.

◆————◆
کله د ژوندانه ټول خوږوالی په همدغه سبا کې پټ دی، که دغه سبا ته

امید ونه لرو د ژوندانه تحمل هیڅکله نشو کولای.

کله چې یو شی په سترگو ښه ښکاره شي په زړه کې ځای نیسي.

کوم قدر او قیمت چې د انسان په بدن کې زړه لري په یوه جامعه کې یې

شعر او شاعر لري.

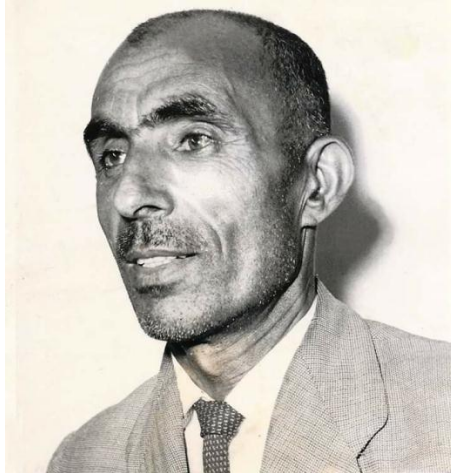
په یوازې گلتوب او گلالیتوب هیڅوک قدر او منزلت نه مومي او نه

په تش ښایست دلبري او دلربایي کیږي.

د ویدو قومونو کارونه لکه د ویده خوب چې په سیند کې لامبي خو

لاس به یې لوند نه وي او هماغه به شان به تری وي.

قيام الدين خادم

د پښتو ادب ځلانده ستوری، لیکوال، شاعر، ادیب، ژورنالیست، مفکر او ستر شخصیت استاد قیام الدین خادم د ملا حسام الدین زوی، د ملا علي گل لمسی د ننگرهار ولایت، کامې ولسوالۍ کې په ۱۲۸۶ هـ. ل / ۱۹۰۷م کال کې زیږېدلی دی.

لومړنۍ زده کړې ئې کورنۍ کې او د نورو دیني زده کړو لپاره ئې د هیواد دننه او له هیواده بهر سفرونه کړي دي.

استاد خادم د ښوونکي، د ځینو ورځپاڼو او جریدو د مسؤل مدیر په توگه او هم ئې نوري مطبوعاتي او دولتي دندې تر سره کړي دي.

هغه یو سیاستپوه، د مشرانو جرگې سناتور، د کابل پوهنتون د ادبیاتو پوهنځي استاد، ژورنالیست، پیاوړی لیکوال، وېش شاعر، ادیب او د فلسفي اندونو یو پوه عالم و. نوموړی پښتو ادب کې ځانگړی ځای لري. د

پښتو ژبې او ادب له پنځو ځلاندو ستورو څخه یو ستوری دی. د ادبي ډگر تر څنګ ئې سیاست کي هم ونډه درلوده.

استاد قیام الدین خادم منثور او منظوم اثار لري لکه: بیدار شه پښتونه، د مرغلرو امپل، پښتونولي، خیالي دنیا، د مور مینه، نبوغ او عبقریت، څاروان، نوې رڼا، نوی ژوندون، مکارم الاخلاق، د خوشحال او رحمان موازنه، روهي گلونه بايزيد روښان، کره پښتو، بلهکا، د پښتو نني لیکوال د کوچنیانو اخلاقي پالنه او داسي نور.

استاد قیام الدین خادم د ۱۹۷۹م / ۱۳۵۸هـ.ل کال د وري د میاشتي پر ۵ مه نېټه وفات او د ننگرهار ولایت، کامې ولسوالۍ کي په خپله پلرنۍ هدیره کي خاورو ته وسپارل شو.

اروا ئې ښاده

❖ د ورځي رڼا د شپې له تيارې څخه ده.

❖ د ژوند ناکامي هغه څوک غواړي چي د کاميابۍ وړ وي.

❖ هغه ژوند کامياب ژوند نه دی، چي تل کامراني لري.

❖ هغه خوشحالي سپړی نه خوشحالوي چي د درد او خوږ په بيه نه وي اخیستل شوي.

❖ د لیدو خوند د بېلتانه په غم کي او د ژوندانه فتحه د ژوند په ماتې کي ده.

❖ هر څومره چي یوه خوشحالي شانداره وي هغومره هغه لیاري هم سختي وي چي د هغې د حصول لپاره لنډیږي.

❖ تر څو چي ژوند ژوند دی، نو په دې کي برکت له حرکت څخه دی. ځکه کامل سکون کټ مټ مرگ دی.

❖ گټه د زیار د باغ مېوه ده.

- ❖ حقيقي خوشحالي د استغنا، مور سترگي او د خوشحال زرگي نوم دی او دا شی په دغو شيانو کي پټ او مضمردی.
- ❖ خوشحالي د خواهشاتو د محدود کېدلو نوم دی.
- ❖ خوشحالي د قناعت او د خپل زړه څخه د حرص د ايستلو نوم دی.
- ❖ د حيات خوند ازادي ده.
- ❖ د عاشقانو زړه په داسي همېشه جنت کي چي هلته د درد د اواز، غم او غمگسار نه وي، مري.
- ❖ کېدای شي چي نور کارونه په زور وچليږي، مگر قلم نازکه شی دی پر ده چي زور راشي ماتيري.
- ❖ هيڅوک په زور باندي خپل ځان په چا لوی نشي منلای.
- ❖ توره په خپل ځای کي دکتاتوره ده او قلم په خپل ځای کي، وړاندي والی هغه وخت کيږي چي دا دواړه احترامانه اتفاق وکړي.
- ❖ زندگي يوه سرسبزه او ښېرازه ونه ده. علم ئې بېخ، شعر ئې تنه او سياست ئې مېوه ده.
- ❖ علم اکتشاف، شعر احساس او سياست کول دي.
- ❖ د ژوند سعادت او خوښي د مادياتو په زياتوالي او ډېروالي دومره اړه نه لري، لکه د ضمير په ازادۍ او د روح په خوشحالي پوري.
- ❖ ريښتني ارزو هغه وي چي تل د تکميل په تلاش کي وي.
- ❖ ريښتني محبت هم هغه دی چي د محبت د مدعا لپاره پرله پسې جد وجهد وکړي او دغه جد و جهد د ژوندانه مال وگڼي.
- ❖ بي دردي په يوه قوم او جامعه کي داسي يو مرض دی چي په علاج ئې يوازي پېغمبران پوه شوي دي.
- ❖ د زړه د درد علاج پخپله د زړه درد دی او بس.
- ❖ هر ويده، ويده نه پاتي کيږي او هر کله چي وي ويښيږي.

- ❖ په دې خبره کې هېڅ شک نشته چې د یوه ملت یا د کل انسانیت سعادت خوشحالي او د اجتماعي گذران سمون په علم دومره اړه نه لري لکه په اخلاقو ځکه چې علم پوهنه ده او اخلاق کړنه.
- ❖ ای ازادۍ، بې له تا ژوند یو لفظ دی، چې معنی نه لري. یا د رسام مینه ده چې نه بوی لري او نه خوند.
- ❖ ترقي د هماغه قومونو په نصیب کېږي چې هغوی استعداد معلومولی شي او پس له معلومولو او پېژندلو څخه ئې روزلی او پاللی شي.
- ❖ انسان په خبرو انسان دی.
- ❖ که ته زړه لرې، نو د چا زړه مه ازاروه.
- ❖ زړه خو د همدې لپاره دی چې د عشق متاع پرې واخیستل شي.
- ❖ خدای یو دی مگر ده ته د رسېدو دومره لاري دي لکه څومره چې د انسانانو روحونه دي.
- ❖ ډیرې بڼې او طلايي خبرې چې بې وخته او بې موقعې وشي هسي خوشي تیري شي او هېڅ فايده ونه بښدي.
- ❖ ژوندون بېشکه یو طلسم دی چې ماتېږي، خود یو زړور انسان د پاره. څنگه بڼکلی دی دا طلسم او څنگه خوندور دي دا ماتېده.
- ❖ خبرېده د هوبڼیيار زړه د پاره لوی تسل دی او د حقیقي ژوند د پاره مرگ اډو څه مرگ نه دی.
- ❖ اخلاق هغه وخت د سعادت وسیله کېږي چې د فردي دایرې څخه ووځي او اجتماعي رنگ قبول کاندې.
- ❖ هلته چې زړه نه ویرېږي؛ او سر نه ټیټوي. هلته چې علم ازاد دی. هلته چې دنیا د کورگیو په تنگو دېوالونو نه ده ماته او ټوکړې ټوکړې نه ده شوې. هلته چې الفاظ د ریښتینولۍ د عمق څخه راوځي. هلته چې سعي په استقلال سره خپل وزرونه د تکمیل لپاره خپروي. هلته چې د

◆—————◆

عقل صافه چينه د بيکاره دودونو په وچ شگلن بيابان کښې خپله
لاره نه وي ورکه کړې. هلته چي نفس د تل پراخېدونکي تخيل او عمل
پسي ځي. اي څښتنه د آزادۍ په هغه جنت کښې زما ملک بيدار کړه.

عبدالرؤف بېنوا

استاد عبدالرؤف بېنوا د مفتي عبدالله زوی په ۱۲۹۳ هـ . ش کال په کندهار ښار کې زیږېدلی دی. لومړنۍ زده کړې ئې له خپلې کورنۍ او کندهاري عالمانو څخه کړې دي. وروسته ئې خصوصي زده کړې او مطالعې ته دوام ورکړ.

استاد بېنوا د پښتو ټولني مدیر، په ډهلي او قاهره کې مطبوعاتي اتاشه، د کابل راډيو رئیس، په ولسي جرگه کې وکیل، په لیبیا کې سفیر او د اطلاعاتو او کلتور وزیر په توگه دندې تر سره کړې دي.

د ارواښاد استاد بېنوا مشهور اثار دا دي:

پښتني مېرمني، میرویس نیکه، ادبي فنون، هوتکي ها، پرېشانه افکار، د ټاگور (گیتانجلي) پښتو ژباړه، اوسني لیکوال، د هسک پېغله او ځیني نور.

عبدالرؤف بېنوا په ۱۳۶۳ هـ. ش کال د سرطان ناروغۍ د علاج لپاره نیویارک ته ولاړ. هلته وفات او په نیو جرسي کې خاورو ته وسپارل شو.

- ☼ اوسنی دنیا یوازي ویلو ته ضرورت نه لري بلکې کار هم غواړي.
- ☼ زما و ستا رقابت باید د نورو لپاره په خدمت کولو کې وي نه د موټرو په اوږدوالي، د کوټیو په لوړوالي او د لباس په ښکلا کې.
- ☼ راځه چې د خپلو سپېڅلو زړونو مشعلونه بل کړو او د هغو په روڼا کې په پاک نیت د خپل ژوندون لاره صافه کړو.
- ☼ د رازونو په څرگندولو کې رېښتیا خبرې راځي او رېښتیا ویل ترخه وي.
- ☼ د ځینو رازونو پټول نه یوازي د یو بدبخته انسان په کمزورۍ دلالت کوي، بلکې د هغه بدبختي لایاتوي.
- ☼ څنگه چې په پټو سترگو له پټې دنیا څخه دې دنیا ته راغلي یو همداسې په پټو سترگو او پټه خوله دا نیمگړی ژوند پرېږدو نو زموږ د وجود او عدم تر منځ به توپیر څه وي؟
- ☼ کوم کار چې د هوس او تظاهر له مخې شروع کېږي هغه به ضرور نیمگړی پاته وي او هغه کار چې نیمگړی پاته او سر ته نه رسېږي ښه دا ده چې شروع نه سي.
- ☼ طبیعي ښکلا یوازي د پسرلي د گلونو په برخه نه ده بلکې خزان وهلي پانې هم ځان ته یو ښکلی خزاني پسرلی لري.
- ☼ هیڅ انسان په یوازي سر، بې د نورو له مشورې او مرستې څخه حقیقي بریالیتوب ته رسېدلای نه سي.
- ☼ پرون مو د نن په تمه ځانونه تېر ایستل، نن په سبا غولېږو او سبا خو به هیڅکله سبا نه سي.
- ☼ بې حرکتې او یو نواخته ژوند تر مړینې بدتر دی.

❁ په خزان کي که د پسرلي هيله نه وای د بلبل په وزرو کي به دومره توان او شوق هم پاته نه و.

❁ د پوهي رڼا ليري نه ده خو چي زه او ته ځانونه ورځيني ليري ونه ساتو.

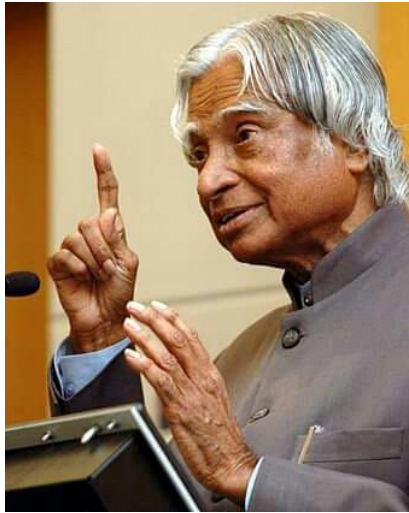
❁ افسوس دي وي د هغه چا پر حال چي کال نوی سي خو د ده ژوند زوړ وي، يا نوی کال د نوي ژوند نوي ارزوگاني راوړي خو د ده زړې ارزوگاني لا هم تر سره سوي نه وي.

❁ د زړه ناخوالي څرگندول د زړه د غم بار سپکوي او د سپري دماغ او وجدان لږ څه آراموي.

❁ يو گل چي څومره ډېر رنگونه ولري بڼکلا يې هم هومره زياته وي او چي څومره مخونه ولري هغومره د ستايني وړ وي، خو يو انسان که دوه رنگه سو، يا يې ځان دوه مخی وښود نو نور يې مخ د کتو نه وي.

❁ که دوه مخي او دوه رنگي له منځه ليري سي د طبقاتو تر منځ مستقيمه رابطه او مفاهمه ډېره ژر د دوی منځ ته صميميت او يو رنگي راوستلای سي.

عبدالکلام ازاد

عبدالکلام ازاد (ابوالفقير زين العابدين) د هندوستان د جنوب له مسلمانانو څخه و، چي په يوه متدينه مسلمانانه کورنۍ کي په ۱۹۳۱ کال کي زيږېدلی دی. ده ساده ژوند درلود، کله چي په ۲۰۰۲—۲۰۰۷ کلونو کي د هندوستان ولسمشر شو، د ده د ژوند په ډول او چلند کي هيڅ توپير رانغی، له زياتو بوختياوو سره ئې هم خپله اساسي دنده چي له ځوانانو سره تړاو، تدريس او ارتباط و کله هم له ياده ونه ايستله. ده د واحد او يو پياوړي هندوستان لپاره د ژوند او پرمختگ نوي فورمول چي د هغه له عصر سره دغه هيواد د انسان عيارول و خپل ملت ته ورپه گوته کړ. دی د هند د ملت پاله گوند بي-جي-پي د واکمنۍ پر مهال د هندوستان ولسمشر و چي هيچا هم فکر نه کاوه دی به

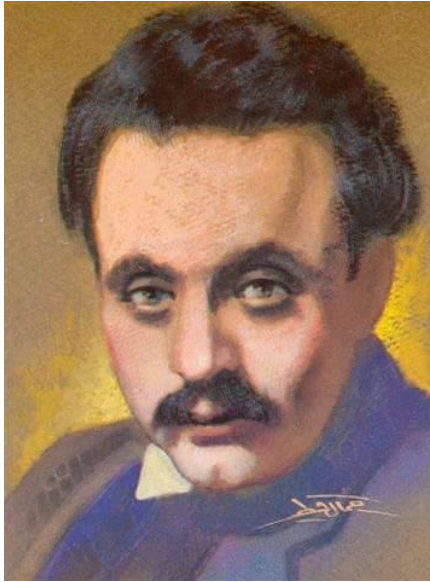
دغه دنده تر ډيرو پر مخ بوزي خو ده خپله دوره په خورا متانت او د هند ملي گټو ته په خورا درنښت سره په بري پای ته ورسوله.

گرداب ورځپاڼه

- برياليتوب له ناکامۍ څخه لاسته راځي.
- علم د پرمختگ او خوښۍ سبب دی.
- د نورو دروازې ټکول هيڅ گټه نه لري د خپلو خيالونو د ريسنښتيا کولو لپاره موږ حللاري ته اړتيا لرو.
- زه په دې عقیده چي که موږ پر خپلو موخو باور ولرو؛ نو هغه خوبونه چي موږ ئې وينو ضرور په حقيقت بدليري.
- دا خبره ښکاره ده، چي له زيار و زحمت پرته هيڅ کار هم نه تر سره کيږي او په زيار و زحمت سره هر ډول سخت کار تر سره کيږي.
- غوره خلک د انسان د ښه والي لپاره کار کوي خو انسانان د بربادۍ او تباهۍ وړتيا هم لري.
- ځان پېژندل هيله ښوونکي نظر دی.
- موږ بايد خپل ويده ځواک را بيدار کړو او له خپل تېر وخت نه درس واخلو.
- ځوانان د هيواد شتمني ده، ځوانانو ته بايد د خپل ژوند د ښه والي لپاره لارښوونه وشي.
- د رغوونکو هلو-ځلو لپاره بايد ملا وتړو.
- ذهنونه داسي روښانه کړو چي د ملت لپاره د سولي، خوښۍ، برکت او نېکبختۍ سبب شي.
- موږ بايد د خپل ژوند لپاره موخي وټاکو ځکه موخي ټاکل ذهنونه بيداروي.

- نور خلک نشي کولای چي مور ناکام او بريالي کړي يوازي مور يو، چي دا کار تر سره کولای شو.
- که هر څومره له ستونزو سره مخامخ کيږو بايد زغم او حوصله له لاسه ورنه کړو.
- که مور موخه ولرو نو پر مختگ هم کولای شو.
- د داسي سياست پوهانو د رامنځته کېدو لپاره دعا وکړي چي د هيواد د پرمختگ لپاره کار وکړي.
- زموږ تاريخ، دودونه او کلتور هم زموږ د پوهنتونونو په څېر د علم او پوهي سرچيني دي.
- ای خدايه، زما د هيوادوالو په ذهن کي فکر او عمل دواړه پيدا کړي او هغوی په اتفاق ولري.
- زما د هيواد مذهبي مشرانو ته دا توفيق ورکړي، چي هغوی خلک له قومي او مذهبي جگړو وژغوري.
- مشرانو او عامو خلکو ته دا فکر وکړي چي د افرادو پر ځای د ټولو هيوادوالو خدمت وکړي.
- ای خدايه، زما خلکو ته همت ورکړي د هيواد د ابادۍ او د خلکو د خوښۍ لپاره کار وکړي.
- ای خدايه، ته زموږ خلکو ته دا ځواک ورکړي چي شر او نا امنۍ له منځه يوسي او زموږ هيواد او خلکو ته خوښي ور په بر خه کړي.
- مور ټول يو شان استعداد نه لرو، مگر مور ټول يو شان فرصت لرو چي خپل استعداد پر مخ بوزو.
- غوره هوښيار هغه دی، چي هر څه ته د عبرت په سترگه وگوري.

جبران خليل جبران

جبران خليل جبران نړيواله نوموتې، مشهوره ادبي څېره ده، په ۱۸۸۳م کال د جنورۍ پر شپږمه د لبنان په شمالي غرنۍ او بنکلي سيمه «بشره» کي زيږيدلى دى. د هغه مور كامله رحمه نومېده. په هنر او انځورگرۍ کې ښه لاس درلود. دوو خاوندانو ئې لاره بېله کړې وه. د جبران پلار د هغې دريم خاوند و. د جبران ژوند له ډيرو لوړو ژورو او ستونزو ډک دى او په يوه اغزن چاپېريال کي رالوى شوى دى. په هلکتوب کي له خپلي کورنۍ سره له خپل پلرني هيواده امريکا ته ولاړ، هلته ئې ادبي فعاليت پيل او ادبي ژوند ئې جوړ کړ. جبران د ځوانۍ له مهاله د شعر، هنر او ليکوالۍ ډگر ته راوتى

و. د ليکوالۍ او شاعرۍ تر څنگ انځورگر هم و، په عربي او انگليسي ژبو ئې اثار ليکلي، چي د نړۍ نورو ژبو ته هم ژباړل شوي دي. په فرانسه کي د نقاشۍ او انځورگرۍ له زده کړو وروسته چي دويم ځل امريکا ته ولاړ د نيويارک په ښار کي ئې دفتر پرانيست. د کلونو کلونو لپاره د ليکوالو، عرب هنرمن ملگرو او امريکايي مينه والو د راتپولېدو او مجلس ځای و. ده په امريکا کي غوره نقاشۍ او غوره اثار وپنځول. ده دا وخت لا نړيوال شهرت نه و گټلی، کله چي ئې «پېغمبر» نومی کتاب خپور کړ دا کتاب ده ته نړيوال شهرت او مقام ورکړ. له دې وروسته نړيواله ادبي او هنري څېره وپېژندل شوه. «پېغمبر» نومی کتاب ئې د نړۍ ۵۰ ژبو ته ژباړل شوی او د ډيرو پلورل شويو کتابونو په کتار کي ئې لومړی مقام خپل کړ.

ځيني اثار ئې په دې ډول دي.

مات وزرونه، لېونۍ، سرگردان، شگي او ځگ، د ځمکي خدايان، اوبښکي او موسکا، د دښت ناوې، پېغمبر او نور...

ليکنې ئې تر ننه په ټوله نړۍ کي د اوچت شعر، فلسفي، حکومت او هنر مينانو ته په ميراث ورپاتي دي.

ده ته د اروپا او منځني ختيځ په ادبياتو کي د اغېزمن ليکوال په سترگه کتل کيږي.

د ده ليکنې د هغو ټگو مذهبي مشرانو له غندنې ډکي دي چي خپل ناوړه کارونه د مذهبي مشرۍ تر چپنه لاندې پټوي.

جبران په ۱۹۳۱م کال د سرطان له ناروغۍ، په نيويارک کي د ۴۸ کلونو په عمر له دې نړۍ ولاړ. جسد ئې په يوه بېړۍ کي د هغه له وصيت سره سم پلرني هيواد لبنان ته راوړل شو.

د خپل ښکلي او مينه ناک ټاټوبي «بشره کلي» په غونډيو کي خاورو ته وسپارل شو.

- و دي پوښتلم: ستا ژوند مهم دی که زما؟
- ما وويل: زما. پرې دي بنوډم ولاړې. پوه نشوې چې ته زما ژوند يې.
- ✓ باور د زړه د ننه علم دی.
- ✓ په ژوند کي هيڅ شی په مطلق ډول نه دي تضمين شوي.
- ✓ هغه نارينه چې د بنځي په عظمت نه پوهيږي هغه تر وحشي کم نه دی.
- ✓ د بنځو خبرو ته هغه وخت غور ونيسئ چې نورو ته ئې کوي نه هغه وخت چې تا ته ئې کوي.
- ✓ ويل کيږي چې چا ځان وپېژانده ټول خلک ئې وپېژندل زه وایم چې چا له خلکو سره مينه وکړه ځان ئې وپېژنده.
- ✓ کوم کس چې کوبښن کوي په زور ځان غالب وښيي تر بل هر وخت د نفرت وړ گرځي.
- ✓ غوره خلک هغه دي که وستايل شي خجل شي او چې بد ئې وويل شي غلي شي.
- ✓ لوست او پوهه هغه پانگه ده چې زورواکان او ظالمان ئې له چا نشي اخيستلای.
- ✓ خوبونو ته عقیده ولری چې دا د ابدیت کړکی ده.
- ✓ تاسي زړه يار ته وسپارئ خو نه د ساتلو لپاره ځکه يوازي د ژوند گرمي کولای شي زړونه وساتي.
- ✓ خوشحالي هغه پرېشاني ده، چې مور ئې په لټه کي يو.
- ✓ د ونو ژوند په حاصل کي دی، وني حاصل ورکوي چې ژوندی پاتي شي، که حاصل ورنه کړي ژوند ئې ختم دی.
- ✓ زموږ د ژوند تر ټولو ترخې شېبې هغه دي چې تېر خواږه وختونه پکي يادوو.

- ✓ شتمني د ميني په خپر ده که چا ورباندي بخيلي وکړه مړه کيږي خو بښونکي ئې ژوندي پاتېږي.
- ✓ مينه تر هر شي واکمنه ده او لوړتيا ته ئې هيڅ شی نشي رسېدای.
- ✓ مينه او شک په زړه کي يو ځای نشي اوسېدلای.
- ✓ ژوند له ميني پرته داسي دی لکه ونه چې گل او مېوه ونه لري او مينه پرته له ښکلا هغه گل دی چې ورڼه ونه لري او هغه مېوه چې زړی ونه لري.
- ✓ مينه تر هر څه کلکه او ستروالی ئې په تورو کي څرگندېدای نشي.
- ✓ په ژوندوني د انسان لپاره يو گل کافي دی نه تر مرگ وروسته د هغه پر مزار د گلو گېډی.
- ✓ انسانان دوه ډوله دي يو په تياره کي وينس، بل په رڼا کي ويده.
- ✓ هغه لاسونه چې د ازغو تاج جوړوي تر هغو لاسونو ښه دي چې هيڅ نه کوي.
- ✓ زه هيچا ته بې ځوابه نه يم پاته شوی، پرته له هغه چې رانه پوښتي ئې دي ته څوک يې؟
- ✓ غم د دوو باغونو تر منځ ولاړ دېوال دی.
- ✓ روح اور او بدن ئې ايرې دي.
- ✓ د مقتول لپاره همدا وياړ بس دی چې قاتل نه دی.
- ✓ جهالت او ناپوهی د بې فکری زانگو ده.
- ✓ ښکلا په مخ کي نه، په زړه کي د رڼا څرک دی.
- ✓ سترگي د روح دروازې او خبري ئې استازي دي.
- ✓ بغض او کينه يو بې ساه مړی دی په تاسو کي څوک دا خوبسوي چې د دې مړي لپاره د خپل زړه نه قبر جوړ کړي.
- ✓ له هغې خوښی څخه ځان وژغورئ چې د نورو د غم سبب گرځي.

- ✓ د دنیا بڼایسته او غوره شی یوازې مور ده.
- ✓ د حقیقت او باطل تر منځ په نیمه لار کې مه درېږه.
- ✓ ژوند دوه مهم او قیمتي څیزه لري. بڼایست او ریښتیا. لومړی می د یوه مین په زړه کې پیدا کړ او دویم می د یوه کاریگر په لاسونو کې.
- ✓ که ازادې ونه لرئ، اجتماعي عدالت نشئ کولای.
- ✓ ږوند دی، چې د جېب په زور زړه رانیسي.
- ✓ دا مهمه نه ده، چې له کومه راغلې. مهمه دا ده چې کوم ځای ته ځې؟
- ✓ که دې چوپتیا غوره کړه تر پایه چوپ شه.
- ✓ وینا لپاره چوپ مه کښېنه او چوپتیا لپاره وینا مه کوه.
- ✓ د رضایت پر مهال خپل رضایت څرگند کړه، نیم راضي او نیم ناراضه مه اوسه.
- ✓ نیم انکار مه کوه ځکه نیم انکار منل دي.
- ✓ په نیم گیلان تنده نه ماتېږي او په نیمه ډوډۍ لوړه نه ختمېږي.
- ✓ نیمه لاره دي منزل ته نه رسوي او نیمه مفکوره نتیجه نه لري.
- ✓ نیمه هیله او نیم ارمان مه کوه.

ويليام شكسپير

د نړۍ نامتو او مشهوره ادبي څېره، شكسپير د برتانيا سټرانفورډ ښار كې په يوه بېوزله كورنۍ كې زېږېدلى دى. دى د لويو غنايي شاعرانو په ډله كې شمېرل كېږي. له انسانانو سره د ده ژوره عاطفه او بشري احساس د ده د ډرامو په اشخاصو كې ليدل كېږي.

ويليام شكسپير ډيرې ډرامې ليكلي دي. تاريخي، كوميدوي، تراژيدي او طنزي رنگ لري، چې ټولې نندارې ئې شهرت لري. مشهوري ئې مكبث، هملت، اتللو، روميو او ژوليت دي. روميو او ژوليت ئې مشهوره تراژيدي ده چې د يوې غمجنې مينې بيان دى. په دوو دښمنو كورنيو كې د دوو مينو له مينې بحث كوي، چې د مينو په مړينه پاى ته رسېږي.

شکسپير په نړۍ کې د لوی ډرامه لیکونکي نړیوال شهرت او مقام لري. د ده د انگلیسي ژبي اشعار په مشهورو شعرونو کې حسابیږي. «لینارټ پیټرسون» د بریتانیې ادبیاتو په اثر کې د شکسپیر په حق کې لیکلي، چې ده په خپلو پنځونو کې دېرش زره لغاتونه کارولي دي.

«ویلیام شکسپیر د انگلستان هغه نابغه لیکوال او متفکر دی چې په انگلستان کې به ډېر کم داسې کور وي چې د ده یو یا څو کتابونه دي پکې نه وي او په نړۍ کې به ډېر کم داسې لوستي کسان وي چې د ده له نوم سره اشنا نه وي.

ویلیام شکسپیر د نړۍ تر ټولو ستر او نامتو ډرامه لیکونکی بلل کېږي، د ده د ډرامو بنکلا په دې کې ده، چې هره ډرامه یې یو ځانگړی شاعرانه او فیلسوفانه رنگ لري او د بشر دوستی، تواضع، عبرت او نصیحت مسایل په خپله لمن کې رانغاړي، همدا لامل دی چې د ده له اثارو څخه اوس فلمونه جوړ شوي دي او په نړۍ کې بې شمېره کتونکي او مینه وال لري.

د شکسپیر مړینه په ۱۶۱۶ م کال ښودل شوې ده. شکسپیر د «سترانفورډ» ښار په یوه کلیسا کې خاورو ته سپارل شوی، چې اوس هم له ډیرو لیري ځایونو څخه خلک د ده د قبرلیدو ته راځي او د دغه ډرامه لیکونکي او شاعر درناوی کوي.»

نړیوال ادبیات/ پوهنیار مصطفی صفا

✽ مینه تلپاتي ده.

✽ له مینې وگړي نه ستړي کیږي او هوس له مړتیا څخه مري.

✽ که مینه ښکاره نه کړې ښایي خپله مینه ونه مومي.

✽ ناورین هغه دی چې د غرور له لاسه خپله مینه وپایلې.

✽ د مینې پسرلی تلپاتي وي.

- ❁ ښځه له هغه سرې سره مينه کوي چې راز ساتي، خو سرې له هغې ښځې سره مينه کوي چې ښايسته وي.
- ❁ هونښياره نجلۍ مينه د مينې لپاره نه کوي، بلکې مينه د واده لپاره کوي.
- ❁ هغه نجلۍ چې په لومړي ځل درته په ښکاره د مينې اظهار کوي هغه به دي بې خداى پامانۍ پرېږدي.
- ❁ ملگرتيا ډېر وخت په مينه پاى ته رسېږي او مينه ډېر کم وخت په ملگرتيا پاى ته رسېږي.
- ❁ ښځه اول مينه په سترگو کوي، بيا په زړه او اخر په عقل.
- ❁ مينه وگړي ته داسې هوسايي ورکوي لکه تر باران وړېدو وروسته چې لمر راوخپري.
- ❁ که مو له چا سره مينه لرله پرې ئې ردئ که بيرته درته راوگرځېده نو ستا به شي کنه نو له اوله ستاسي نه و.
- ❁ سوچونه، خيالونه، اسوېلي او اوبښکي له مينې څخه نه بېلېدونکي ملازمان دي.
- ❁ ښځه له خدايه يو مېړه غواړي، خو له مېړه بيا ټوله دنيا غواړي.
- ❁ سرې په اوبښکو قانع کيږي، ښځه په ښکلولو.
- ❁ سره زر په اور معلوميږي، ښځه په سرو زرو او سرې بيا په ښځه امتحانيږي.
- ❁ ښځه سور گل دى چې کله مړاوى شي ژر پانې- پانې شي.
- ❁ له دريو څيزونو ځان ساتئ: اور، اوبه او ښځه. اور دي سوځوي، اوبه دي ډوبوي، ښځه دي لېونى کوي.
- ❁ څه شى چې لاسته نه درځي هېر ئې کړه، که ئې هېرولای نشې نو تر لاسه ئې کړه.
- ❁ نړۍ يو دريځ دى او ټول نارينه او ښځينه يوازي لوبغاړي دي.

◆————◆
* دنيا دومره سخته ده چي څوڪ ئې د فلسفې په کتابونو نشي پېژندای.

* سکې هر وخت شور کوي خو پيسې همېشه غلي وي، کله چي دي ارزښت لوړېږي خاموش اوسه.

* ای فساد او فتنې، ولي دومره ژر د انسان په افکارو کي وده کوي؟

* ای مغرور انسانه، ته تر اسمان لاندي د لږ قدرت پيدا کولو په خاطر داسي څه کوي چي پرېستې ژړوي.

* حقيقي ښکلا يوازي په طبيعت کي موندلای شو.

* خندان مخونه په دې معنا نه چي دوی غم نه لري، مطلب ئې دا دی چي دوی ئې د زغم وړتيا لري.

* کتابونه د بشر لويه اختراع ده.

* کتاب مي هغه ملگری دی چي د يوازيتوب سختي شپې راسره تجربه کوي.

* هيڅکله د چا له احساساتو سره لوبي مه کوه، کېدای شي لوبه وگټې خو، هغه شخص به د تل لپاره وبايلي.

* د گلو هغه گېډۍ چي تر مرگ وروسته ئې راته راوړې، له هغې نه يو گل همدانن راته راوړه.

* له يو ځل بدگومانی څخه سل ځله تېر ایستل غوره دي.

* مينه د دوو کسانو تر منځ غلط فهمي ده.

* نارينه طبيعي ښکلا لري ځکه ارايش او سينگار ته اړتيا نه لري.

* ما ژوند همېشه په خوبۍ تېر کړی دی، ايا پوهېږئ چي ولي؟ هغه ځکه چي له هيچا مي د څه تمه نه ده کړې.

* لېونی، مين او شاعر له يوې ډلي دي ځکه درې واړه د خيال بچيان دي.

❖ ژوند یوازې یو تېرېدونکی سیوری او بېوزله لوبغاړی دی، چې یوه شېبه د صحنې پر مخ راڅرگند شي، ځغلي، په شور، برم، پرتم ولولو، هیجان او احساساتو راځي او وروسته ئې هیڅ څه نه تر غوږو کیږي، یوه زړه رابښکونکې او له زوره ډکه افسانه ده چې یو بېړا او احمق ئې لولي هیڅ معنا نه لري.

❖ ملگرتیا لوی نعمت دی نېکمرغي ډېروي بدمرغي کموي.

❖ ځمن چې خبرې شروع کړي نو د دنیا بهترین مقرر گونگي پاته شي.

❖ د ژوند ترڅې شېبې به له هغه چا تجربه کړې، چې تر ټولو خوږې شېبې دي ورسره تیري کړي وي.

❖ له ټولو سره مینه وکړه، پر لږو باور وکړه او له هیچا سره بد مه کوه.

❖ جدایي څومره خوږ غم دی.

❖ تا چې د کوم کار د بشپړولو اراده وکړه، له ناکامۍ سره- سره ئې نیمگړې مه پرېږده.

❖ وسوسې او شکونه زموږ هغه دښمنان دي چې د کامیابۍ په وخت کي زموږ د ناکامۍ سبب کیږي.

❖ ما د ښځې څېره نه بلکي د هغې مهرباني تسخیروي.

❖ معتقد یم د انسان سرنوشت یوازې محبت معلوموي او بس.

❖ دوستي یوازینۍ لاره ده چې سړی پرې رښتیني انسان پېژندلای شي.

❖ دوستي د یو دوست له خوا د یو دوست د کمزورتیاوو رغونه ده.

❖ نارینه د هغې ښځې تر تاثیر لاندې راځي چې اخلاق ولري نه ښکلا.

❖ یوه بې معنا او ناممکنه هیله له لاسه ورکول پخپله یو ستر بریالیتوب دی.

◆◆◆
* که له ما سره مینه لري ستا په زړه کي به يم او که نفرت رانه کوي په ذهن کي به دي يم، ما ته توپير نه راکوي چي له ما نفرت کوي، يا له ما سره مینه.

* وخت پر هغو خلکو باندي چي منتظر دي ډېر ورو، پر هغو کسانو چي په وېره او ډار کي دي ډېر تريخ، پر هغو کسانو چي غمجن دي ډېر اوږد او پر هغو کسانو چي خوشحاله دي ډېر تېز تيريري، خو هغه کسان چي مين دي د هغو لپاره وخت پيل او پای نه لري.

* تا ويل چي زه له باران سره مینه لرم کله چي باران شو تا پر ځان چترۍ ونيوله، تا وېل له لمر سره مینه لرم کله چي لمر راوخوت ته د سيوري په لټه کي شوې، تا وېل له باد سره مینه لرم، خو کله چي باد لگېده تا د کوټې کړکۍ بندي کړې، ته چي له څه سره مینه لري ترې تېستې دا هغه څه دي چي ما ډېر وېروي ځکه چي ته هر وخت راته وايي: زه له تا سره مینه لرم.

* که ټوله شپه د لمر له لاسه ورکولو لپاره وژاړې، د ستورو ليدلو خوند به هم له لاسه ورکړې.

* مور د ټولني بنسټ دی.

* چي څه ونه لري نو د له لاسه ورکولو لپاره هم څه نه لري.

* څومره بدمرغه دي چي صبر او زغم نه لري مگر ټپونه بيرته رغيږي.

* خدای تا ته يوه څېره درکړې خو تا له هغې بل څه جوړ کړي دي.

* څوک چي قانع مسکين وي، شتمن دی.

* چاپلوسي د احمقانو خوراک دی، بې له دې خوړو ژوند نشي کولای.

* د ژوند سختي هيري کړه او په خلاصه غېږ ئې هر کلي ته ورشه.

* د بڼځي اوبڼکه د هر غم دارو ده او خندا ئې د ټولو خوښيو لپاره ده.

- ❁ د بنځي پر ژبه د ټولي نړۍ شات او زهر پراته دي، چي هر يو وغواړي کارولای ئې شي.
- ❁ بنځه هغه وخت خاندي چي امکان ئې وي مگر ژړا په هر وخت او هر گړي کولای شي.
- ❁ بنځه په دفاعي حالت کي ژاړي، د ناکامۍ په حال کي پټه خوله او د بحث پر مهال ئې وسله خندا ده.
- ❁ بنایسته مخ له بنه سیرته پرته لکه بې خوشبویۍ گلاب.
- ❁ پوچ او بې کماله سپړی، لکه تش لوبنی ډېر شور ماشور کوي.
- ❁ خدای تا ته یو مخ درکړی، خو ته بل مخ غوره کوي.
- ❁ کاشکي توري او کلمات کم پیدا شوي وای تر څو ترې بېځایه استفاده نه کېدای.
- ❁ که چیري ټوله نړۍ له ترڅو ډکه شي زه به ئې د خوړو په هیله وزغمم.
- ❁ له ژوند څخه د خوند اخیستلو لپاره پکار ده چي لږ ناپوه واوسي.
- ❁ تل د انسان کار دا دی چي سبا په نن او نن په پرون بدل کړي.
- ❁ څوک چي خوښي نه لري د هغه زړه مړ دی او د چا چي زړه مړ وي هغه ژوندی دی خو ژوند نه لري.
- ❁ لوبه گناه د افعي مار په څېر ده که هر څومره ئې له نورو څخه پټه کړئ د مرگ پر مهال به دي تر لستونې راووزي او رسوا به دي کړي.
- ❁ څوک چي یو ځل باور ته زیان ورسوي، بیا پرې باور ونه کړئ.
- ❁ ناوړه انسان ځي خو د هغه شر پاتي کیږي.
- ❁ که یو څوک زما مال پټ کړي، د یوه کم ارزښته شي غلا ئې وکړه، مگر که یو څوک زما بنه نوم له منځه یوسي، زما د ځان یوه برخه ئې وړې، په دې کار به دا غل ځان مالداره نه کړي مگر ما به غریب نه کړي.

- ✽ مور په خپلو سينو كي يوه اسماني وړانگه لرو چي نوم ئې وجدان دى.
- ✽ ژوند د هغو كسانو لپاره چي احساس كوي تراژيدي ده او د هغو كسانو لپاره چي فكر كوي كوميدوي ده.
- ✽ خومره چي صبر زيات وي، دقت زياتيري او خومره چي دقت زياتيري، موفقيت زياتيري.
- ✽ كوم وياړونه او پېغورونه چي په دې نړۍ كي زموږ په برخه كيږي، د هغو دايرو په شان دي چي د اوبو پر مخ شېبه په شېبه لويږي او د لويېدو په پايله كي له منځه ځي.
- ✽ هر څوك چي قناعت نه لري تر ټولو غريب دى.
- ✽ تبسم د زړه پاكوالي علامه ده.
- ✽ ژوند هر چاته خوږ او د قدر وړ دى ليكن مېرني او بهادر انسان ته عزت له هر څه زيات ارزښت لري.
- ✽ د بښځي زړه د محبت په اوبو خړوب دى.
- ✽ د اولاد لپاره په دنيا كي بهترين ځاى د مور زړه دى.
- ✽ ژوند د يو متحرك او روان سيوري په شان دى.
- ✽ انسان بايد د مرگ تر وخته خپلي هڅي گړندۍ وساتي.
- ✽ له همت بغير د برياليتوب فكر مه كوه.
- ✽ كه څه هم د واوري په شان پاك ياست خو له تومته نشي خلاصېداى.
- ✽ لويۍ ته مه حيرانيري، ځيني لوى نړۍ ته راځي، ځيني په نړۍ كي لويي لاسته راوړي او ځيني په نړۍ كي لويي له لاسه وركوي.
- ✽ د دې لپاره چې سم او ستر كار تر سره كړې نو كوچنۍ تېروتنه وكړه.
- ✽ ډېره عجيبه ده، چې د بشر غوړونه د نصيحت پر وړاندې كانه او د چاپلوسۍ پر وړاندې بيداره وي.
- ✽ لوبښى چې تش وي، نو غږ يې لوړ وي.

-
- ✱ ای، خیرکتیا زما ملگرې شه.
  - ✱ دوستي ارزښتمن نعمت دی، چې نېکمرغي دوه برابره کوي او بدمرغي راکموي.
  - ✱ د بل چا په سترگو او خوښه واده کول د ځان لپاره د دوزخ د دروازې پرانیستل دي.
  - ✱ شیطان هم خپلې موخې ته د رسېدو لپاره پر اسماني کتاب استناد کوي.
  - ✱ که چیرې اوبسکې لرې، نو تویولو ته یې چمتو شه.
  - ✱ تا په دومره ځنډ ځواب راکړ، چې له ما اوس خپله پوښتنه هېره ده.

وکتور هوگو

د نړۍ د مشهورو، نومياليو شاعرانو او اديبانو په قطار کي وکتور هوگو نړيواله مشهوره څېره ده. وکتور هوگو د (۱۹) مي پېړۍ نړيوال او مشهور فرانسوي شاعر، ليکوال او سياستوال دی.

په (۱۸۰۲م) کال د فرانسې په بيزانسون کي نړۍ ته راغی. له ماشومتوبه ئې له هنر، ادب، شعر او ليکوالۍ سره مينه وه. همدغي ميني په ادبي ډگر کي نړيوال شهرت ورکړ.

په ۱۳ کلنۍ کي په ښه شعر ليکلو جايزه واخيسته او د فرانسې د هغه عصر نوميالي شاعر «شاتو بريان» د عالي ماشوم لقب ورکړ.

د وکتور هوگو کوچنیوالی د ناپیلیون د امپراتوری پر وخت په اروپا کې د جگړو په شور و ډب کې تېرېده. پلار ئې د ناپیلیون وتلی جنرال و، چې د هسپانیې او ایټالیې په جگړو کې وکتور ورسره وخت تېر کړی ؤ.

له ټولنیز او سیاسي چاپیریال زده کړه او له لویو لیکوالو سره ناستې د لا سترو بریاوو پر لور وهڅاوه. هوگو په ښوونځي کې فعال او هڅانده زده کوونکی و.

په (۱۸۴۸ م) کال د فرانسې په کورني اړ و دوړ کې ولس د بدمرغۍ په اور کې سوځېده. هوگو د خپل ولس د ژغورني او گټي په خاطر سیاست ته ورگډ شو. وکتور هوگو د بېوزلو په پلوی کې شهرت پیدا کړ.

کله چې لوی ناپیلیون په فرانسه کې پاچهۍ ته ورسېد؛ غوښتل ئې د خپل واک د ټینګښت لپاره قوي او ځواکمن گوند جوړ کړي. دلته د هوگو او ناپیلیون مخالفت پیل شو.

د ناپیلیون تر بریا وروسته د هوگو په گډون ۸۴ تنه ځیني نور سیاسيون د فساد، تاوتریخوالي په پلمه او تور له فرانسې تبعید کړل.

وکتور لومړی بلجیم بیا انگلستان او هلته ئې د کرنسي په جزیره کې د تبعید ژوند تېراوه. د تبعید په وخت کې ئې هم قلم روان ساته او اثار ئې لیکل.

رومانتیزم نړیوال ادبي مکتب دی. هوگو د رومانتیزم ادبي مکتب له بنسټ ایښودونکو گڼل کېږي. زیاتره لیکوال وکتور هوگو د رومانتیزم پلار گڼي او په پرمختګ کې ئې د ده رول ښيي. د رومانتیزم له پیل او پای سره د هوگو نوم تړلی دی.

په فرانسوي ادب کې د وکتور هوگو نوم او ادبي کارنامې او هلي ځلي تلپاتي ارزښت لري، هوگو یوازي د فرانسې نه بلکې د اروپا او په ټوله کې نړیوال ادبي ویاړ دی.

ځیني اثار ئې دا دي.

بېنوايان، دا اثر ئې نړيوال شهرت لري. پښتو ته علامه عبدالحي حبيبي صاحب ژباړلی دی. نور اثار ئې لکه: انتقام، بدمرغان، هغه سړی چې خاندي، د يوه محکوم سرگذشت، د خزان پاڼي او نور.

«وکټور هوگو ته په ۱۸۸۵م ناروغي پيدا شوه او د ناروغۍ اوازه يې په هر ځای کې خپره شوه، ډيرو خلکو به د ده د ناروغۍ پوښتنه کوله، په پای کې په همدغه کال د می په ۲۲ مه نېټه د جمعې په ورځ د ۸۳ کالو په عمر مړ شو او لاندې وصيت يې وکړ.

له خپلو شتو څخه ۵۰۰۰۰ فرانکه بېوزلانو ته بښم.

هيله من يم چې زما جسد د فقيرانو په تابوت کې هديرې ته يوسئ.

د کليسا له دعا او بښنې غوښتنو څخه بېزاره يم.

غوږم ټول خلک راته دعا وکړي.

پر خدای بشپړ ايمان لرم.

د فرانسې حکومت د وکتور هوگو په مړينه ملي ماتم اعلان کړ او خاورو ته يې

د سپارنې په مراسمو کې تر دوو ميلونو زياتو کسانو گډون وکړ.»

نړيوال ادبيات/ مصطفی صفا

♥ بدمرغي د هوبښیاری زېږنده ده.

♥ که بدرنگي نه وای ښکلا به بې معنا وه.

♥ له سر نه تېرېدل برياليتوب ته رسېدل دي.

♥ ادبيات د تمدن پټ راز دی او شعر د پټو هیلو سرچينه ده.

♥ شعر هغه پارونکی ساز دی چې د طبيعت، بشر او پيښو غږونه يې سره

يو ځای کړي دي.

♥ هر ښوونځی چې مو پرانيست د زندان يو ور مو وتاړه.

♥ هر څوک خپل ارزښت خپله ټاكي.

- ♥ باید د ټولو لپاره د علم دروازې پرانیستل شي هر چېرته چې کرنه ده او هر چیرې چې انسان دی نو هلته باید کتاب هم وي.
- ♥ هر سپری د خوشحالی دوی ورځې لري: یو د واده ورځ او بله هغه چې مېرمن خاورو ته وسپاري.
- ♥ هره زانگو یو مړستون دی.
- ♥ هغه څوک نېکمرغه دی چې د نورو د عزت او درناوي لاري ورمعلومې وي او د نورو خوشحالي د خپلو خوشحاليو په اندازه احساس کړي.
- ♥ د الوتونکي په څېر شه چې د ونې په یوه نري او کمزوري بناخ باندې کيني سندرې وايي او دا احساسوي چې بناخ ښوري مگر ډاډه دی چې ووزرونه لري.
- ♥ مخکي تر دې چې منی راشي له پسرلي خوند واخله.
- ♥ د ننني هنر موخه ژوند ده نه ښکلا.
- ♥ د پوهي ور دي د هر چا پر مخ پرانیستی وي هر چېرته چې انسان دی هلته دي کتاب هم وي.
- ♥ لا ما شوم وم چې د لویوالي هوډ راسره و.
- ♥ د ناپېژاند تر منځ د ملگرتيا څرگندېدل د ستونزو ښکلا ده.
- ♥ زما تر ټولو ښه ملگری هغه دی چې ورین تندی لري.
- ♥ لوړه او بېوزلي؛ نر جنایت او ښځه فحشا ته هڅوي.
- ♥ ما د محراب مصلی وشکوله، ځکه چې د هیوادنیو ټپونو د تړلو اړتیا وه.
- ♥ یوه کوچنۍ مرغۍ چې تر پاڼو لاندې غاړه وهي د خدای ج د شتوالي ثبوت ته بس ده.
- ♥ چې مرگ دي ومانه بری به تر لاسه کړې.
- ♥ بدمرغي اروا، ورتیا عقل او پوهه روزي.

- ♥ بې ښېگنې ښکلا بې بويه گل دی.
- ♥ واده يو پيوند دی يا به ښه مېوه نيسي يا بده.
- ♥ ښځه په نارينه او شيطان په ښځه لوبي کوي.
- ♥ مرگ څه خبره نه ده ژوند نه کېدل ډېر بد دي.
- ♥ هره پاک لمنې ښځه ښکلې او زړه وړونکې ده.
- ♥ مينه ښکلې او بدرنگ نه پېژني.
- ♥ الله ج بختور ته داسې زړه وربښي چې د مينې او زړه سوي وړ وي. هغه چې د ژوندانه پيښې او انساني زړه يې د مينې او درد په دوه مخې هينداره ليدلي نه وي رښتینولي يې نه ده ليدلي او له نړۍ نه ناخبره دی.
- ♥ تر مړينې بد څه دي؟ هغه څه چې تر راتلو وروسته يې مرگ غواړي.
- ♥ له هغه چا سره مينه وکړه چې ستا د مينې وړ وي نه د مينې تړی، د مينې تړی به يو ورځ نه يو ورځ خړوب شي.
- ♥ د وجدان عذاب په سوزنده سارا کې تر مړينې ډېر بد دی.
- ♥ هر هغه څه چې وايې، تر سره يې کړه او هر هغه څه چې تر سره کوې يې نو ويې وايه.
- ♥ که انسان وکولای شي چې خپل خپگان د يوه ښار په څېر پرېږدي او لاړ شي نو کولای شي چې خپله ښکمرغي له سره پيل کړي.
- ♥ که چيرې نه غواړې چې تا وازمايي نو خپل کار په سمه توگه تر سره کړه.
- ♥ هغه قلم چې د خیر په کار کې ونه چلول شي نو مات دي شي.
- ♥ ټول جهنم په يوه کلمه کې دی. يوازيتوب
- ♥ تر ټولو ستر ازموينه اخیستونکی الله ج دی او تر ټولو کوچنی ازموينه ورکونکی د خدای ج بنده.

♥ تر ټولو نېکمرغه هغه څوک دی چې له دې دوه څیزونو څخه یوه ته لاسرسی ولري: لومړی ښه کتاب او بل داسې دوست چې د کتاب اهل وي.

♥ په ښکلا کې د کمې نشتوالی پخپله یوه نیمگړتیا ده.

♥ د ټولني ښه والی او بدوالی زموږ د خپلو کړنو پایله ده د شکایت پر ځای باید بدمرغي له منځه یوسو.

♥ بشر ځان اشرف المخلوقات گڼي په داسې حال کې چې له مخلوقاتو ډېر کمزوری دی.

♥ کله بېوزلي او مسکیني دې ته برید ته ورسیري چې اړیکې او تړونونه شلوي دا هغه مرحله ده چې بدمرغه خلک هلته ورسیري له هغو سره یو ځای کیږي او په یوه کلمه د بېوزلو په نامه سره گډېږي.

♥ په هر ولس کې یو څراغ شته، چې ټولو خلکو ته رڼا ورکوي، هغه ښوونکی دی.

♥ د بشر لپاره په ژوند کې هیلې دومره ارزښت لري لکه مرغانو ته ښکې او وزرې.

♥ تمه هغه ځنځیر دی چې د هر ازاد بنده لاسونه او پښې یې تړلي دي.

♥ لکه څنگه چې د ټولو لپاره ښادي شته، نو غم هم شته.

♥ مینه د ژوند ښکلا ده.

♥ ویل ئې سبا به له نن ښه وي، ایا نن د پرون سبا نه و؟

♥ مینه له زړه وکړئ، انتخاب له عقله.

♥ مینه ښه او بد نه پېژني.

♥ د ښه ملگري درلودل ستا غم نشي ورکولای، خو د غم پر وخت ډاډ

درکولای شي. لکه چترۍ چې باران نشي درولای، خو ستا د راحت او آرام

سبب گرځي.

♥ د پوهې ور دي د هر چا پر مخ پرانيستی وي. چېرته چې انسان دی هلته دي کتاب هم وي.

♥ د ماشومانو راتلونکې د مور وپلار په روزنه پورې تړاو لري.

♥ په پاریس کې چې یو کس ووژل شي دا جنایت دی، که په ختیځ کې زر کسه ووژل شي دا یوه پېښه ده.

فرانسوا ماري ولټر

«فرانسوا ولټر د فرانسې نوميالی، متفکر، شاعر، طنز ليکونکی او فيلسوف و چې څېړونکو د خندان فيلسوف په نوم هم ياد کړی دی. مشهور امريکايي مورخ «ويل ډورانت» د ولټر په هکله ليکلي: «که ايټاليا د رنسانس دوره لري او المان د سمون عصر، همداسې فرانسې هم دا وخت تر دوی وروسته نه ده ځکه دوی ولټر لري.» د ولټر له کورنۍ سره په گاونډ کې يوه مشهوره بڼځه د «ډولانکو» په نامه اوسېدله؛ هغې چې کله ولټر په کوچنيوالي وليد نو و يې ويل: «دا هلک نابغه دی» په دې توگه يې وصيت وکړ چې زما له مرگ نه وروسته به دوه زره فرانکې زما له شتو څخه دغه هلک ته د دې لپاره ورکوي چې ځان ته کتابونه ورباندې واخلي.

ولټر خپل لومړني معلومات له همدغو کتابونو، ښوونځي او له يوه کشيش څخه تر لاسه کړل.

په دې ترتيب د نورو مطالعاتو او د خپل پلار له پرلپسې ټينگار له امله د يوه اور ژبې، ټوکمار او هوبنيار ځوان په ښه رابنکاره شو تر دې چې قلم ته يې لاس کړ او ويې ويل:

«تر څو چې د ادب قلم زما په لاس کې وي د بادشاهۍ د تاج پروا هم نه لرم.»
ولټر په خپل ژوند کې ۹۹ کتابونه وليکل... د خپل سرشوخه ژوند تر څنگ يو زيات کاره انسان و او په دې اړه به يې ويل:
«کار نه کول، له ژوند نه کولو سره برابر دي.»

همدا سبب و چې د ۸۴ کلونو په عمر مړ شو نو څېړونکو به ويل چې ولټر په خپلو کارونو دومره بوخت و چې د مړينې لپاره يې وخت نه درلود.
د ولټر د جنازې په مراسمو کې «يو لک» تنو گډون درلود او «شپېتو لکو» نورو کسانو يې له کوڅو، واټونو او بامونو څخه ننداره کوله او پاریس ته يې د جسد د وړلو پر مهال تابوت ليکلي وو:

(دغه سړي د بشر ذهن ته ټکان ورکړ او زموږ لپاره يې ازادي جوړه کړه.)

د ده د قبر په تيره يوازې دا درې کلمې ليکل شوي دي:«

(دلته ولټر ويده دی)

نړيوال ادبيات/ مصطفی صفا

♣ د توري ملا د قلم پر وړاندي ماته ده.

♣ هغه لاسونه بختور دي، چې د توري پر ځای پکې قلم نيول کيږي.

♣ گټور کتابونه هغه دي، چې لوستونکی وهڅوي چې تر پايه ئې ولولي.

♣ د يوه کتاب پاڼې د وروڼو په څېر دي، چې زموږ روح له نور او روښنايي

سره يو ځای الوزوي.

- ♣ هر انسان له خپلو پوښتنو پېژندل کيږي، نه له ځوابونو.
- ♣ کتاب پر ټوله نړۍ او يا لږ تر لږه پر لوستو خلکو حکومت کوي؛ له دې حکومت نه وتي خلک کوم ارزښت نه لري.
- ♣ له رښتينولۍ سره مينه ولره او تېروتنه وبخښه.
- ♣ ژوند يو امتحان دی، چي هيڅکله پای نه مومي.
- ♣ انسان که د هوډ او تصميم نيوني پر وخت ازاد و، نو ازاد دی.
- ♣ په کومه ټولنه کي چي کار اهل کار ته ونه سپارل شي، په حقيقت کي ټول بېکار دي.
- ♣ تصادف يوه بې معنا خبره ده. په نړۍ کي هيڅ شی بې دليله نه دي رامنځته شوي.
- ♣ کار مو له دريو بلاگانو ژغوري: غلا، خفگان او اړتيا.
- ♣ کار نه کول، ژوند نه کول دي.
- ♣ چي هر څومره ډېر فکر کوم؛ ښه پوهېږم، چي نه پوهېږم.
- ♣ څومره چي کتاب مطالعه کړئ، هغومره به رښتيني خوند ومومئ.
- ♣ واده کول د خوندونو هغه ټولگه ده، چي تريخوالی، خوږوالی، تريووالی او پيکه توب سرليکونه يې په لمن کي رانغښتي دي.
- ♣ څومره چي متاهل کسان ډېر شي، هغومره جنايت کميږي.
- ♣ د هغو ناپوهانو ازادول سخت دي، چي د خپلو ځنځيرونو لمانځنه کوي.
- ♣ اوږده موده مخالفت دا معنا، چي دواړه طرفونه خطا دي.
- ♣ پرېږدئ ولولو، پرېږدئ وناڅو دا دوه شيان هيڅکله نورو ته ضرر نه رسوي.
- ♣ مور ټول د زيرېدو له ورځې برابر پيدا شوي يو، خو د امتياز توپير مو په رښتنتولۍ او سپېڅلتيا کي دی.
- ♣ که پر بېوزلو غوسه شي، نو ځواکمن نه يې.

- ◆
- ♣ د فسادونو وروستی درجه د ظالمانو په توگه د قوانینو تطبیق کول دي.
  - ♣ د خو مچانو نېښونه هیڅکله نشي کولای چې د گړندي اس د منډې مخه ونیسي.
  - ♣ هغه کس چې هیله لري د کال څلور واړه فصلونه دي پسرلی وي، نه ځان پېژني، نه طبیعت او نه هم ژوند.
  - ♣ هر څوک دوه ځلې مري: لومړی هغه مهال چې له زړه یې مینه لاره شي، دویم هغه مهال چې ژوند ته پکې سپکي- سپوري وايي، خو د ژوند مرگ د مینې د مرگ پر وړاندې ناڅیزه دی.
  - ♣ زما په لاس کې چې تل د ادب قلم وي نو د پاچاهۍ د تاج پروانه لرم.
  - ♣ رښتینۍ مینه لیریوالی، خو څه ان له مرگ سره هم نه پخلا کېږي.
  - ♣ مینه تر واده خوږه ده لکه ناول چې تر تاریخ خوږ دی.
  - ♣ که چیري کوم عمل مو وکاره نو عادت به ورېښۍ. که مو عادت وکاره نو اخلاق به ورېښۍ او که اخلاق مو وکاره، نو برخلیک به ورېښۍ.
  - ♣ دوستي د روح واده دی په هغه کې د بېلېدو او طلاق اجازه نشته.
  - ♣ د ژوندانه د لوبې په پیل کې انسان تېروتونکی او په پای کې یې تېر ایستونکی دی، یا په بله وینا د وري په څېر زیږي او د گیدر غونډې مري.
  - ♣ کتابونه په نړۍ کې یا لږ تر لږه په هغو قامونو چې لیک او لوست یې زده وي واکمني کوي نور قامونه یې ارزښت نه لري.
  - ♣ د ښځو یوه دنده دا ده، چې د نارینه وو اخلاق وروزي.
  - ♣ یو پاک زړه د نړۍ تر ټولو ښکلیو جوماتونو او معبدونو ښکلی دی.
  - ♣ چې خبره د پیسو شي نو بیا ټول یو دین مني.
  - ♣ دوه لاملونه هیواد ویجاړوي: لومړی چې پوهان ونه لري، دویم چې د چارو واگي د پوهانو په لاس کې نه وي.

- ◆
- ♣ د بديو وروستی پړاو، د تېري او ظلم په لاره کې د قانون کارول دي.
  - ♣ انسان هماغه شېبه چې د خپلواک کېدو پرېکړه کوي خپلواک دی.
  - ♣ د دوو مینو یو ځای کېدل او بیرته جلا کېدل د ژوندانه دوې ارزښتمني شېبې دي.
  - ♣ مینه پیاوړی اور دی چې په یوه شېبه کې زړه او ماغزه تر برید لاندې راولي.
  - ♣ د مینې پیوند په بېلتانه څه، چې په مرگ هم نه بېلیري.
  - ♣ تاریخ د بشر د جنایتونو او بدبختیو انځور دی.
  - ♣ د ښځې کاته تر قوانینو زورور او اوبښکې یې تر شرعي ځواکونو اغېزناکې دي.
  - ♣ زما د ژوندانه ټولې بریاوې، هڅې، پوهه او ویاړونه له ښځې سره په یوه شېبه مینه نه ارزي.
  - ♣ هنرونه ټول سره وروڼه دي هر یو پر بل وړانگې اچوي.
  - ♣ د دې لپاره چې ښه ولیکو، نو یوه خپلواک هیواد ته اړتیا لرو.
  - ♣ څوک چې له مرگه وېرېږي، له ژونده هم وېرېږي.
  - ♣ څوک چې غواړي خپلواکي یې خوندي پاتې شي نو باید ځان په سادگۍ او بې برخیتوب روږدی کړي.
  - ♣ ټول خلک خپلواکي خوښوي خو په گڼو لارو- چارو یې په له منځه وړلو کې بوخت دی.
  - ♣ موږ ټول یو گډ فکر او خیال لرو او هغه د مال او شتو ټولول دي.
  - ♣ نېکمرغي هغه جامې دي چې طبیعت هغه په ډېره گرانه بیه پر موږ پلوري.
  - ♣ دوست د چترۍ په شان دی چې په باران کې نه پیدا کیږي.

- ♣ په ځانگړې توگه سياست يعنې د هيواد لرلو علم، خو په عام ډول د سياست هر يو کار ځان ته خاصيت لري.
- ♣ د سپرې وجدان لکه د هغه خپل ساعت داسې دی، هر سپرې دا وايي، چې زما ساعت بڼه او سم کار کوي.
- ♣ نېکمرغي هغه جامې دي چې طبيعت هغه په ډېره گرانه بيه پر مور پلوري.
- ♣ انسان هيڅکله بد عمله او خبيث نه وي زيرېدلی بد عملي او خباثت ساري ناروغي ده.
- ♣ مور د ژوند سمبول، مينه او محبت دی.
- ♣ ژوند د ماشوم په څېر دی، تر څو ستر شوی نه وي بايد ځانگو ته يې تالی ورکړو.
- ♣ د هر قوم ژوندون د جنايتونو، مصيبتونو او خلکو د لېونتوب يوه سلسله ده.
- ♣ د خدای ج نعمتونه بې شمېره دي، خو هر څوک د خپل قسمت په کچه له هغې څخه برخمن کيږي.
- ♣ د دوو مينانو ديدن او بېلتون دوه ارزښتمن وختونه گڼل کيږي.

اسدالله غضنفر

استاد اسدالله غضنفر د غزلسټوري ارواښاد استاد محمد صديق پسرلي زوی دی. د کندز په چهار درې ولسوالۍ کې زيږېدلی دی. اوسنی استوګنځی ئې کابل دی.

ښاغلی غضنفر اوسني وخت کې د پښتو ژبې او ادب وياړ دی. مشهوره ادبي او فرهنگي څېره، نوموتی ليکوال، تکړه ژباړن، خوږ ژبی وياند او نامتو کره کتونکی دی. نوموړی د خوږې، ساده او اسانه ليکنې ژبې خاوند دی. په ليکنو کې ادبي، فرهنگي، گرامري، تاريخي او د کره کتنې بحثونه په ډېره اسانه ژبه بيانوي. همدا ساده والی د ده د ليکنې ژبې او د ده د ليکوالۍ کمال او له خپلو لوستونکو سره د ده د مينې ثبوت دی.

نور د استاد غضنفر له ویکيپيډيا.

زده کړې

دولسم ټولگي يې د کندز ښار په شېرخان لېسه کې لوستی او وروسته يې د کابل پوهنتون د حقوقو پوهنځی لوستی دی. ښاغلي غضنفر د پېښور له پوهنتونه په پښتو ادبياتو کې د ماسټرۍ سند اخیستی او خپل لومړنی رسمي کار يې د ايران په تهران راديو کې ترسره کړی دی.

ليکوالي

اسدالله غضنفر په پېښور کې د میاشتنۍ سپېدې مجلې د چاپ په برخه کې له مرستو خپل ادبي او فرهنگي کار پیل کړ. گڼ شمېر لنډې کيسې يې وليکلې او وروسته وروسته يې د لنډو کيسو پر فني اړخ ډیر کار وکړ. نوموړي پر ۱۹۹۹ ز کال د داستانونه دوه میاشتنۍ مجله له پېښوره چاپ کړه. دا د پښتو ژبې په ادبياتو کې لومړنۍ مجله وه چې یوازې لنډو کيسو ته ځانگړې شوې وه، خو تر دوه نیم کلن خپرندويي فعالیت وروسته داستانونه بنده شوه. له تېر کال څخه یو وار بیا داستانونه پیل شوې چې له کابل څخه خپرېږي.

دندې

ښاغلی غضنفر د ازادۍ له راډيو سره همکاري لري خو د دوی ډیر کار لا هم د داستان لیکنې پر فني او کره کتونکي اړخ راڅرخي. اسدالله غضنفر د ۱۳۹۳ ل کال په لیندۍ میاشت کې د افغانستان اسلامي جمهوریت د فرمان پر بنسټ د هېوادمشر ډاکتر محمد اشرف غني د فرهنگي چارو د سلاکار په توگه په دنده وگومارل شو.

چاپ شوي اثار يې

سېمبول په ادب کې. ساړه بادونه (لنډې کيسې). د تاريخ ننداره (ژباړه) د ۱۳۸۸ ل کال چاپ. د نثر لیکلو هنر د ۱۳۹۲ ل کال چاپ. د یو تېر اور اېرې

لنډې کيسې. کولتور او ټولنه. جادوگر هنر. د تاريخ سبقونه (ژباړه) د ۲۰۱۳ ز کال چاپ. د زرو هېندارو کور (ژباړه). خراغ د ۱۳۹۶ ل کال چاپ»

اسدالله غضنفر ويکيپېډيا

ستا رقيب ستا پرون دی که تر پرون نن بهتره وي نو رقيب ته دي ماته ورکړې ده.

په شوره ځمکه کې گل نه غوړېږي او په شگو کې محل نه جوړېږي.

واقعي وده دا نه ده چې تر بل چا مې رتبه لوړه شي واقعي وده دا ده چې وړتيا مې زياته شي ځکه رتبه بل راکوي او بل به يې اخلي خو وړتيا پخپل مټ احساسوم او ساتل يې زما په لاس کې دي.

يو ذوق چې ونه پالل شي مراوی کېږي او يو شي ته چې توجه ونه کړو هغه که اهميت هم ولري اهميت يې زموږ په ژوند کې کمېږي.

کلمې به د پيسو غوندي په احتياط لگوو.

هېڅوک نه غواړي چې له لاسه يې پياله ولوېږي او ماته شي مگر هره ورځ ډېرې پيالې ماتېږي.

په مينه کې يو بنيادم په دوو بنيادمانو بدل شي په دې معنا چې خپل ژوند او شخصيت له بل چا سره شريک کړي د يو بل چا غم يې خپل غم شي او د هغه خوشحالي يې خپله خوشحالي شي.

د نورو په کار کې کار لرل او د نورو په کاميابۍ باندي زړه خوړل په ژوند کې د ماتې او ناکامۍ سبب گرځي.

هر واقعي ليکوال ځينې ارزښتونه لري چې د هغو وړاندي کول يې ليکوالي ته روح ورکوي. په دغو ارزښتونو باندي سودا به ليکوال ته پيسې، منصب يا شهرت ورکړي خو د ليکوال په حيث يې د پرمختگ مخه نيسي.

- ﴿ تر پرانیستی دروازی دې بنده دروازه د یوه کور منخ ته ډېر وربولي. ﴾
- ﴿ بخت د هر چا د کور دروازه ټکوي خو دا نه ورته وايي چې دروازی ته څوک ولاړ دی. ﴾
- ﴿ هغه فرصتونه چې زموږ په ژوند کې نه وو دومره دردوونکي نه دي لکه هغه فرصتونه چې زموږ ژوند ته راغلل او مو نه پېژندل. ﴾
- ﴿ ټولې ورځې یو شان دي خو دا زړه دی چې فرق پکې راولي. ﴾
- ﴿ چې په خوند پسې وگرځې، خوند پیدا کېږي. ﴾
- ﴿ ابتکار هغه وخت واقعي وي چې له پوهې او بصیرته راتوکېدلی وي. ﴾
- ﴿ سبک لکه شخصیت ورو- ورو وده کوي. ﴾
- ﴿ هنر او ادبیات مو له یوازیتوبه راباسي، ژوند ته مو معنا ورکوي... او د انسان په حیث ژوند کول راته اسانوي. ﴾
- ﴿ د معرفت واقعي لاروی د ازاد ذهن څښتن وي. هغه څوک چې ذهن یې غلام وي له کتاب سره د بحث کولو جرأت نه لري. ﴾
- ﴿ له بل سره مینه او بل ته احترام د هغه چا په زړه کې ښه ځانېدلای شي چې له ځان سره مینه او ځان ته احترام ولري. ﴾
- ﴿ زموږ اصلي سرمایه ژوند دی او ژوند د یو څه وخت مجموعه ده. په دې وخت کې یو مقصد پکار دی او مقصد ته رسېدل پلان او پروگرام غواړي. ﴾
- ﴿ په هره هغه ټولنه کې چې فردي ازادې ته احترام کم وي د دوه مخو کسانو شمېر زیاتېږي. ﴾
- ﴿ له وگړیو عالي اخلاق غواړو، خو د ټولني د حالت د بهتری لپاره زحمت نه باسو. ﴾
- ﴿ بې ابتکاره خلک هر نوي شي ته د شک په سترگه گوري. ﴾
- ﴿ فلسفه په دې ارزي چې ولوستل شي، ځکه دا به بې انصافي وي چې ژوند کوو، خو غور ورباندې نه کوو. ﴾

﴿ زما په نظر ژوند نه ښکلی دی، نه بدرنگ. ژوند سپین کاغذ دی. د دغه کاغذ ښکلا یا بدرنگي له هغه څه سره تعلق لري چې ورباندې لیکو یې او رسموو یې. ﴾

﴿ هغه څوک چې د خپلو مفکورو د دفاع لپاره د قهر، اخطار او انتقام خبرې کوي که څه هم په جسمي لحاظ د انټرنیټ په زمانه کې اوسي، خو په ذهني لحاظ یې له اوسنۍ زمانې ډېر لري د لرغوني وخت په کومه وچه شپله کې خېمه وهلې ده. ﴾

﴿ ښه لاره دا ده چې ذهن غیر عادي کړو او له عاده یې راوباسو چې نالیدلي ولیدلای شو او وصال ومومو. ﴾

﴿ نا معمول حالت مو حواس بیداروي، کله چې حواس بیدار شي بیا ممکن هغه څه وویښو چې تر اوسه مو نه دي لیدلي. ﴾

﴿ د عواطفو ساحه د فکر له ژورتیا او پراختیا سره اړه لري او فکر له مطالعې سره ښه غوړېږي. ﴾

﴿ د هنر اندازه کول د کیفیت اندازه کول دي او کیفیت تله نه لري چې یو من غنم دي پکې بل وخت هم یو من غنم شي. ﴾

﴿ د ډېرې ښې شاعرۍ او لیکوالۍ لپاره صادق اوسېدل، پر ځان باور کول او جرأت لرل ضروري توکونه دي. ﴾

﴿ مور ادبیات د دې لپاره لولو چې د ژوند په هغو شېبو کې شریک شو چې په مور نه دي تېرې شوي او یا خو برسېرن ورباندې تېر شوي یو. ﴾

﴿ هغه مینه چې له جسم او ظاهري ښکلا سره کېږي نسبي او موقتي وي. ﴾
 ﴿ یو عاشق ته د اشنا بېلتون ډېر شدید غم دی او د هغه دیدن بې حده خوشحالي ده. ﴾

﴿ عشق کېدای شي انسان سرلوړی کړي، په انسان باندې جنتي خوند وڅکي او انسان د غم په اور کې وسوځوي. ﴾

❖ ————— ❖

۸ مینه د خواخوږۍ، وسواس، کینې، رخې، بدگومانی، ویرې، سرلوړۍ
قهر، وفا، پنبېمانۍ، سربښندنې، نهیلۍ، ذلت، غم، خوشحالی او نورو
متضادو روحي کیفیتونو مجموعه ده.

۹ هغه پوهه او بصیرت چې په کاغذ باندې د یو څه له لیکلو، د خپلې
لیکنې له خوند اخیستلو، پر خپله لیکنه باندې له خوند اخیستلو، د
کاغذ له څیرې کولو دوباره لیکلو او د یوه همېشني اضطراب له لرلو
حاصلیږي د ادب هیڅ استاد یې نشي راکولای.

۱۰ په هره ټولنه کې چې خبرې وي، خو خبرې اترې نه وي، نظریه وي، خو د
مخالفې نظریې د اورېدلو اجازه نه وي هلته فکر وده نه کوي.

۱۱ د فکر ازادې ان د هغو په گټه هم ده، چې جفا ورسره کوي.

۱۲ د فکر د ازادۍ په برکت انسان له ناخبرۍ راوتلی او خپلو ستونزو ته د
حل لاره لټولی شي.

۱۳ د واقعي فکر ځانگړنه دا ده، چې د ژوند په څېر شېبه په شېبه نورېږي
غوږېږي، مړاوی کېږي او ځای نویو فکرونو ته ورکوي.

۱۴ خپلو نظرونو ته د شک په نظر کتل او د نورو په خبرو اول ځان پوهول او
بیا یې را اخیستل له مور سره مرسته کوي، چې د کلیشه شویو او قالبې
فکرونو له سلطې راوځو.

۱۵ د نن بدلول په ریښتیا ممکن دي، خو د پرون بدلول د هیچا د وس خبره
نه ده.

۱۶ هغو قامونو چې د لټون ځای خطا کړی دی او په فطرت کې نه بلکې د یو
بل په شخصي ژوند کې تجسس کوي ښه ورځ نه ده لیدلې.

۱۷ د هنري ژبې لوی مقصد دا دی، چې عواطف وپاروي.

۱۸ که غواړو چې تاریخ زموږ خلکو ته خیر ورسوي د لیکلو پر وخت یې باید
خپلې ملي، نظریاتي، منطقي یا نوري خواخوږۍ هیري کړو.

- ﴿ تاكيد او تكرار د شاعرانه ژبې خصوصيت دى. ﴾
- ﴿ د يوې ليكنې د سبك پېژندنه د هغې په بيا بيا لوستلو او د هغې روح ته د ننواتو له لارې ممكنه ده. ﴾
- ﴿ په هر اثر كې سبك يو پټ راز دى، چې د ليكنې د مختلفو تمايلاتو ځانگړنو او انحرافونو د پرتله كولو له لارې ورسېدلى شو. ﴾
- ﴿ هنري ژبه پارندويه ده او عادي ژبه نښوونديه. هنري ژبه كه د پوهونې تكل هم وكړي د پارونې له لارې به يې كوي. ﴾
- ﴿ ځينې ليكوال په ځان مين وي او ځينې نور له لوستونكي سره خواخوږي لري. مور د دغه دوه ډوله ليكوالو اخلاقي دريځ او روحيه د دوى له ليكنو پېژندلاى شو. ﴾
- ﴿ ليكوال په خپل كار كې د واقعي پرمختگ لپاره او يا په بله ژبه له ځان سره د واقعاً نښه ليكلو لپاره دې ته اړ دى، چې له لوستونكو سره مينه ولري. ﴾
- ﴿ كامياب هنرمند د ځان او مخاطب تر منځ روغې جوړې ته اهميت وركوي او په دې پوهيږي، چې څنگه هم مخاطب وساتي او هم خپل فرديت. ﴾
- ﴿ لكه د رڼو اوبو په تل كې چې سيندني كاني وينو دغسې به د واضحي ليكنې په كرنښو كې د معنا تل ته رسيږو. ﴾
- ﴿ پټه خوله پاتېدل عيب نه دى، خو بې موده رغېدل عيب حسابيږي. ﴾
- ﴿ د معنا او موسيقۍ غاړه غړۍ كېدل د ښې شاعرۍ اصلي غوښتنه او د تلپاتې شاعرۍ همېشنى ځانگړنه ده. ﴾
- ﴿ د وخت په تېرېدلو سره د يوې كلمې معنا بدلېږي، پراخيږي، محدودېږي، مثبت اړخ مومي يا منفي اړخ پيدا كوي. ﴾
- ﴿ سلاست د ليكنې د ښكلا يو شرط دى. ﴾
- ﴿ د هره ورځ ليكلو په برکت به د قلم څښتن په رواني لحاظ د قلم له كار سره وصل پاته شي. ﴾

﴿ ځړنگه چې شعر د احساساتو او عواطفو د بیان ژبه ده، نو د کلمو تکرار په شعر کې ممکن بې خوندي نه بلکې خوند پیدا کړي، خو په نثري لیکنو کې د یوې کلمې بیا بیا راوړل معمولاً د بې خوندي سبب کېږي.﴾

﴿ د ژوند مشکلات، اړتیاوي او واقعیتونه د قلم پر خښتن د قلم کار هېرولی شي، خو که دی په شواروز کې لس دقیقې هم لیکلو ته ورکړي دغه کانه به نه ورسره کېږي.﴾

﴿ لیکوال که د نن احساس نن قلمبند نه کړي بل وخت ممکن په ګوتو ورنشي دا د هره ورځ لیکلو بله ګټه ده.﴾

﴿ هغه لیکوال چې په ځان بې باوره شي او تکیه یې د زمانې په موډونو باندې وي مهم اثار نشي لیکلای.﴾

﴿ ادب د هنر برخه ده او په هنري اثر کې خوند او ښکلا وي.﴾

﴿ حسي کلمې د شعر او داستان او هر هغه نثر لپاره آب حیات وګڼه، چې له معنا سره ښکلا ملګري کوي.﴾

﴿ ښه نثر د ښې ښیښې غونډې دی. ښه نثر د رڼو اوبو غونډې دی، چې د سیند د تل کاني پکې داسې ښکاري لکه زموږ او کاپو تر منځ چې بل شی نه وي.﴾

﴿ د ښه نثر د لوستلو پر وخت احساس کوو، چې له مطلب سره وصل شوي یو. زما او لوستونکي او مفهوم تر منځ د نثر وسیله نشته.﴾

﴿ واقعي لیکوالي واقعي مینه غواړي.﴾

﴿ لیکونکي ته پکار ده، چې تر وسه وسه د لیکنې موضوع ته وفاداره وي.﴾

﴿ خپل سبک ورو ورو وده کوي او پخپري.﴾

﴿ سبک جامه نه ده، چې ویې باسو او نوري واغوندو.﴾

﴿ سبک د شخصیت غونډې دی. بشپړېږي او ترمیمېږي، خو له سره نه متولد کېږي.﴾

ژان پل سارتر

ژان پل سارتر د فرانسی د شلمې میلادي پېړۍ یو نامتو فیلسوف، د نوبل د ادبي جایزې گټونکی لیکوال، سوله غوښتونکی سیاستوال، ادبي کره کتونکی او د اګزیستینسیالېزم د فلسفي مکتب په پلویانو کې یو مهم او مخکښ شخصیت شمېرل کېږي. خپرونکي وايي که څه هم د وجودي فلسفې «اګزیستینسیالېزم» بنسټ د نورو فیلسوفانو له خوا ایښودل شوی دی، خو دا «سارتر» ؤ، چې دغې فلسفې ته یې نړیوال شهرت ورکړ. (۶، ۱۰ مخ)

سارتر په ۱۹۰۵ م کال د فرانسی په پلازمینه پاریس کې نړۍ ته راغلی دی. سارتر د ۱۵ میاشتو ؤ، چې پلار یې د ژپري تېې له امله مړ شو او مور یې د خپل پلار «شارل شوایترز» کره ولاړه. (۶، ۱۱ مخ)

سارتر درې کلن ؤ، چې ښې سترگه يې ناروغه شوه او ورو ورو يې خپل ځير له لاسه ورکړ، همدا لامل ؤ، چې ده د خپل ژوند تر پايه پورې عينکي په سترگو کولې او خپلې يوازېنۍ چې سترگې ته يې زياته پاملرنه کوله. د سارتر نيکه «شارل شوايترز» په خپل کور کې د خپل ځان لپاره يو شخصي کتابتون درلود، د دغه کتابتون الماری په آلماني او فرانسوي ژبو باندې له بېلابېلو علمي او فرهنگي کتابونو څخه ډکې وې. سارتر به هر وخت د خپل نيکه په کتابونو کې د خپل ذوق کتابونه لټول. سارتر لا ښوونځي ته نه ؤ تللی، چې خپلې مور يې ليکل او لوستل وروښودل. سارتر به د ورځې زياته برخه د خپل نيکه په کتابتون کې د کتابونو په لوستلو باندې تېروله. کله به يې لوستل او کله به يې له هغو څخه ليک ليکه، په دې اساس نوموړی يو کورناستی هلک ؤ او له خپلو همزولو سره يې ډېره کمه ناسته ولاړه درلوده. (۶، ۱۳-۱۴ مخ)

د سارتر عمر د ۷ کلو په شاوخوا کې ؤ، چې مور او نيکه يې د «څلورم هانري» ښوونځي ته واستاوه. سارتر چې کله ۱۲ کلنۍ ته ورسېد، مور يې له يوه سړي سره چې «ژوظف مانسي» نومېد او د سارتر د پلار پخوانی ملگری ؤ واده وکړ او نور يې له دغه نوي خاوند سره د «لاروشل» ښار ته کډه وکړه. که څه هم سارتر له خپلې مور سره ولاړ، خو د خپلې مور له دغې پرېکړې څخه ناراضه ؤ. سارتر د «لاروشل» د ښار په يوه ښوونځي کې خپلې زده کړې ته ادامه ورکړه. نوموړی تر ۱۵ کلنۍ پورې همدغلته په زده کړه بوخت ؤ، خو په دغه ښوونځي کې د زده کوونکو ناوړه حالت او ناسم روزنيز چاپيريال د ده د زړه تنگۍ لامل شوی ؤ، همغه وو، چې په ۱۹۲۰م کال پلازمېنې پاريس ته واستول شو او دلته د شپې په يوه لېسه کې په زده کړه بوخت شو. په دغه لېسه کې ده له خپل يوه ټولگيوال سره چې «پل نيزان» نومېدو ملگرتيا ټينگه کړه. سارتر په ۱۹۲۲م کال چې عمر يې ۱۷ کلونو ته رسېده، له يادې لېسې څخه د فراغت بريليک تر لاسه کړ. تر فراغت وروسته ده له خپل ملگري نيزان سره يو ځای

پربکره وکره، چې د پاریس په پوهنتون کې لوړې زده کړې وکړې. دوی په همدغه هوډ، په ۱۹۲۴م کال نوموړي پوهنتون ته لاره پیدا کړه او هلته یې په گډه سره د یوې مجلې چې «بې نومه کوچینی. مجله» نومېده په خپرولو باندې پیل وکړ. په ۱۹۲۹م کال سارتر په لومړۍ درجه د دغه پوهنتون د فلسفي علومو له څانگې څخه د خپل فراغت بریلیک تر لاسه کړ. د «سیمون دوبورا» په نوم یوه پېغله په دوهمه درجه او «نیزان» په څلورمه درجه کې راغلل. سارتر د پوهنتون په وروستي یعنی په ۱۹۲۹م کال له خپلې ټولگيوالې «سیمون دوبورا» سره واده وکړ. (۶، ۱۵-۱۶مخونه)

سارتر چې کله له پوهنتون څخه فارغ شو، د «لوهاورو» او «لیون» په کالجونو کې د فلسفې په تدریس بوخت شو. (۶، ۱۷مخ)

سارتر په المان کې ؤ، چې دوهمې نړيوالې جگړې زور واخیست. په همدې اساس بېرته فرانسې ته راغی، خو څرنگه چې نوموړی تر دغو شېبو پورې له سیاست څخه لیرې سړی ؤ، مگر تر دې وروسته د فرانسې د ژغورنې په فکر کې شو. دی په عین نظامي توب کې، پرته له هېڅ ډول وېرې د جنگ لیکو ته ننووت او د نقشي اخیستونکي په دنده یې پکې پیل وکړ. سارتر د دې کار تر څنګ له فرصتونو څخه په گټه اخیستو د ۹ میاشتو په اوږدو کې ۲۰۰۰ مخونه لیکنې وکړې، چې وروسته د هغو یوه برخه «د جنگ د ناپوهۍ دفترونه» په نوم چاپ شوه. سارتر د جگړې په لیکو کې په ۱۹۴۰م کال ونيول شو، په ۱۹۴۱م کال له زندانه راخوشي شو.

(۱۷، ۶-۱۸مخونه)

د ځینو اثارو نومونه ئې دا دي:

ادبیات څه شي دي؟، دېوال، په دوربین کې، خیرن لاسونه، کلمات، تخیل هستي او نیستي، بې کفنه سړي، په روح کې مړینه، بنده کوټه، نېکمرغه کورنۍ، لوبغاړی او قرباني او داسي نور...

په ۱۹۶۴م کال سارتر د نوبل ادبي جايزې مستحق وگڼل شو، خو ده دغه جايزه ونه منله او ويې ويل، چې دغه جايزه د بورژوازي د ايډيالوژۍ په خدمت کې ده. (۶، ۲۲مخ)

په پای کې د سولې، آزادۍ او هستۍ دغه ستر فيلسوف په ۱۹۸۰م کال د ۷۵کلنۍ په عمر د تل لپاره له نړۍ څخه رخصت واخيست، خو نوم يې د تاريخ د يوه ستر شخصيت په توگه نړۍ ته پاتې شو، د نوموړي د خښولو په مراسمو کې چې په پاريس کې تر سره کېدل «۵۰۰۰۰» پنځوس زرو کسانو گډون کړی و. د سارتر له مړينې څخه درې کاله وروسته مېرمن سيمون دوبورا د «خدای په امانۍ مراسم» په نوم يو کتاب د دغه فيلسوف د ژوند او مړينې په هکله خپور کړ. سيمون دوبورا شپږ ۶ کاله وروسته يعنې په ۱۹۸۶م کال د ۷۸ کلو په عمر له ژوند سره مخه ښه وکړه او جسد يې د سارتر د قبر تر څنگ خاورو ته وسپارل شو.

(۶، ۲۵مخ)

♣ انسان د انسان دورځ دی.

♣ له ټولو سره مې وفا وکړه او له هيچا مې د وفا تمه ونه کړه، په دې ډول ډېر ارام وم.

♣ نړۍ د بې عدالتۍ سيمه ده، که چيرې يې منې، په جرم کې ورسره شريکېږې او که چيرې غواړې بدله يې کړې، په جلا باندې بدلېږې.

♣ هغه ايمان چې يوازې په يوه وسوسه او يوه زمزمه ضعيف شي، ايمان نه بلکې يو خيال او سراب دی.

♣ خبره دا نه ده، چې يو شی له منځه ځي، کوم څه چې له منځه ځي، د هغو ياد هم له منځه ځي.

♣ هغه څه چې بشر ته د ژوند کولو امکان وربښي، عمل دی.

- ♣ بشر د ارزښتونو منځته راوړونکی دی.
- ♣ انسان د خپل ځان په ساتلو او پاللو باندې مجبور دی.
- ♣ ادبیات ښایي ونه شي کولی، د جنگ او وینو توبولو مخه ونیسي، ښایي یو ماشوم هم له مرگه ونه شي ژغورلی، مگر داسې څه کولی شي، چې نړۍ ورباندې فکر وکړي.
- ♣ هغه څه چې له سړي څخه یو سست عنصره انسان جوړوي، له عمل څخه تېښته او تسلیمېدل دي.
- ♣ هېڅکله په هغه لار مه ځه، چې پای یې درته څرگند نه وي.
- ♣ کله چې د انسان کومه اړتیا رفعه شي، بیا نو داسې فکر کوي، لکه هغه اړتیا چې نور هېڅ مفهوم نه لري.
- ♣ د ژوند د جگړې پر وړاندې، ماشومان او سپین ږيري په یوه لیکه کې ولاړ وي.
- ♣ انسان هغه مهال له خپله ځانه د رضایت احساس کوي، چې کله کوم ښه کار تر سره کوي.
- ♣ موږ باید تل اخلاق جوړ کړو او ارزښتونه وپنځوو.
- ♣ رقابت پر خپل ځای او رفاقت پر خپل ځای؛ دا دواړه یو د بل مانع نه دي.
- ♣ له اسمانه ځمکې ته را اورېدل، عجیبه نه دي، له ځمکې څخه اسمان ته اورېدل عجیبه دي.
- ♣ هر څومره چې ژوند سختیږي هغومره اسانیږي.
- ♣ بشر باید هره لحظه خپل ځان جوړ کړي.
- ♣ هغه څوک چې ډېره بېړه لري، ښایي ژر ورسیري، خو له ستومانۍ سره.
- ♣ قلم چې هر ډول وغواړي خوځي. اصلي خبره دا ده، چې څنگه، د چا لپاره او څه ډول یې خوځوي.

♣ که چېرې هڅه او کوشش نه وای، بشر به د خپل تمدن څرک هم نه وای لیدلی.

♣ انسان نه شي کولی، همپشه نرم ووسي، کله نا کله د شخې او تندۍ شېبه هم لري.

♣ زموږ ارزښت په دې کې دی، چې په ژوند کې څه ډول انتخاب کوو.

♣ په نړۍ کې بشپړه نېکمرغي وجود نه لري، خو ځینې وخت یې نښې نښانې راملومېږي.

♣ فلسفه د پوهېدلو وړ شی ده، نه د یادولو.

♣ هېڅوک نړۍ ته قهرمان نه راځي.

♣ ستاسې فکرونه تر هغه وخته پورې حقیقت نه بلل کېږي، تر څو مو په عمل باندې لاس نه وي پورې کړی.

♣ انسان هغه څه دی، چې دی یې له خپله ځانه جوړوي.

♣ تاسې آزاد یی، د آزادۍ لار ځانته په خپله راجوړه کړئ.

♣ کله چې زموږ مینه له حیواناتو او ماشومانو سره تر حد واوړي، غیر انساني بڼه غوره کوي.

♣ کله چې بدایان جگړه جوړوي، دا فقیران دي، چې ژوند پکې له لاسه ورکوي.

♣ په عشق کې یو جمع یو، بېرته یو کېږي.

♣ خیرننیاوې په اوبو کې د لاندې لوبږي.

♣ ژوند له گډوډۍ او هرج و مرج پرته بل هېڅ شی نه دی.

♣ ډېر وخت کېږي، چې موږ مړه شوي یو، فقط له هماغه وخته، چې نور د چا په درد نه خورو.

♣ هېڅ شی، تر زړه اسانه نه ماتېږي.

♣ دا په ما يو مجبوريت دی، کله چې خپله آزادي غواړم، نو بايد د نورو آزادي هم وغواړم.

♣ د هستی او نېستی تر منځ يوه مرموزه رابطه شتون لري.

♣ انسان همېشه بایلونکی دی، يوازې ناپوهان فکر کوي، چې بایلونکی نه دی.

♣ ناروغي کله نا کله کوم ژر تېرېدونکی بحران نه وي، پخپله زما د وجود يوه برخه شي او پخپله «زه» شي.

♣ امن، عدل، آزادي او مساوات د يوې ټولني د پرمختگ ضامن دي.

♣ کله چې انسان هېڅ کار نه کوي، نو داسې فکر کوي، لکه ټول کارونه چې دی کوي.

♣ موږ چې داسې ناراحته او غم لړلي يو، نور له هېڅ شي نه، يوازې له خپله لاسه يو.

♣ د ژوند چينه د مرگ په خوا بهیږي.

♣ مړينه کافي نه ده، بايد پر ځای ومرو.

♣ له تا سره مينه بل څه نه دي، پرته له دې چې تا وادار کړم، چې له ما سره مينه وکړي.

♣ يوازې په غوښتلو او اراده کولو باندې سپری نه شي کولی، قهرمان شي؛ د قهرمان کېدلو لپاره قهرمانه عمل پکار دی.

♣ هېڅوک نه پوهیږي، چې د ستونزو او بحران په وخت کې وفادار خلک کومې خوا ته مخ اړوي.

♣ د خلکو له تصميم پرته، د سبا تاريخ نه شو اټکولی.

♣ کله چې انسان مړ شي، بيا نو په نړۍ کې ورته «سبا» او «راتلونکی» ارزښت نه لري.

♣ زما ټول کتابونه د يوه وړي ماشوم لپاره هېڅ ارزښت نه لري.

- ♣ هېڅ شی په نړۍ کې بې سببه نه دي پیدا شوي، ټولو موجوداتو هغه که لوی دي او که واړه، په دې نړۍ کې یې ځانگړی ځای نیولی دی.
- ♣ هر څه پر خپل وخت تر سره کېږي، مور باید مخکې له مخکې له یوه کار څخه د پایلې تمه ونه لرو.
- ♣ لیکل یعنی عمل کول، یعنی تعهد او له خپلې آزادۍ څخه استفاده، مگر باید خبر ووسې، چې له آزادۍ څخه غلطه گټه وانخلې.
- ♣ د عمر له تېرېدو څخه چټک شی په ژوند کې نشته، خو څوک دې ته پام نه کوي.
- ♣ په ژوند کې داسې شيان شته، که چیرې مو یو ځل له لاسه ورکړل، بیا به یې هېڅکله تر لاسه نه کړو.
- ♣ د انسان په ضمیر کې مخکې له مخکې د ښه والي او بدوالي فطري میل نشته، ښه والی او بدوالی انسان په ژوند کې زده کوي او وروسته خپل ځان ورسره جوړوي.
- ♣ هېڅوک نه شي کولی، تر هغو وخته آزاد ووسې، تر څو چې د نورو انسانانو آزادیو ته احترام ونه لري.
- ♣ هېڅکله هغه ور مه ډبوه، چې نه پوهېږي، شاته یې څه تېرېږي.
- ♣ ډاکټران، چارواکي، قاضیان او مذهبي مشران، نورو انسانانو ته په داسې نظر گوري، لکه دوی چې پیدا کړي وي.
- ♣ تر ټولو زیات غمگین کسان هغه دي، چې تر ټولو زیات خاندي.
- ♣ مه پرېږدئ چې بچیان مو وژاړي، ځکه باران هم غنچې له منځه وړي.
- ♣ مور ته د خپل ځان کشفونه، د نورو انسانانو د کشفونې او پېژندنې لامل هم کېږي.
- ♣ هغه څوک چې زیاتې خبرې کوي، کم کار یې له لاسه کېږي.
- ♣ مور باید د خپلې آزادۍ لپاره، د ټولو انسانانو آزادي په نظر کې ونیسو.

- ♣ خه شی چې زموږ لپاره ښه دي، د نورو لپاره هم ښه دي.
- ♣ ولې یو سړی ډارن او بې کفایته دی، دا ځکه چې هغه پخپله د ځان لپاره د ډار او بې کفایتۍ تصمیم نیولی دی.
- ♣ ټول وخت بډایان له بېوزلانو سره پېغور وزمه همدردی ښيي.
- ♣ هر څوک کولی شي ووايي، غواړم یو اوچت لوبغاړی، لوی عالم او یا لوی عاشق جوړ شم، خو له بده مرغه، دا هر څه یوازې په الفاظو کې وي.
- ♣ په دغه نړۍ کې د انسان مسؤلیت تر دې زیات دی، لکه څنگه چې دی فکر کوي.
- ♣ زه تل کولی شم، په خپلواکه توګه انتخاب وکړم، خو باید پوه وم، که چیرې هېڅ انتخاب هم ونه کړم، نو په واقعیت زما دغه نه انتخاب هم یو انتخاب دی.
- ♣ دومره جرئت پکار دی، چې وکولی شې، هر څه له لاسه ورکړې، ځکه یوه ورځ نه یوه ورځ هغه څه انسان له لاسه ورکوي، چې د ټول عمر په هڅه او تلاش یې لاسته راوړي دي.
- ♣ په ژوند کې زیات تصمیمونه شته، خو موږ باید ټول تصمیمونه ونه نیسو.
- ♣ ځینې وخت یوه وړه بې صبري او ټنبلې د دې سبب کېږي، چې ټول هغه څه له لاسه ورکړو، چې د زرګونو هلو ځلو پر اساس مو لاسته راوړي دي.
- ♣ که غواړې په ښه ډول ژوندی پاتې شې، نو په خپل ځان کې ځینې هیلې او غوښتنې ووژنه.
- ♣ ارزښتونه زموږ له اعمالو څخه را لوزي، هماغه ډول لکه کوم وخت چې په باغ کې قدم وهو او زموږ په راتګ سره مرغان له ونو لوزي.
- ♣ استعداد ذاتي او غریزي دی، مګر د ژوندانه په اوږدو کې د هغو په اندازه باندې زیاتونه کېدلی شي.
- ♣ حقیقت نه شته، مګر په عمل کې.

◆————◆
♣ هېڅوک نه شي ویلی، چې د نقاشۍ د هنر راتلونکی به څه ډول وي او په هېڅ هغه تابلو باندې قضاوت نه شي کېدای، چې تر اوسه لا انځور شوې نه وي.

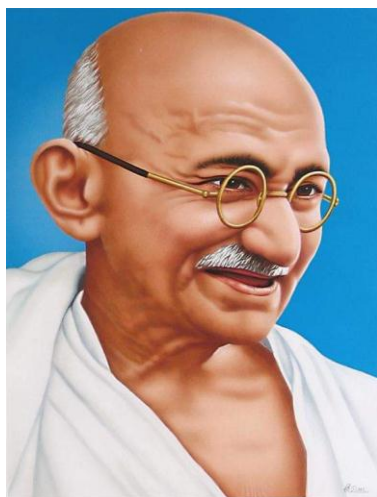
♣ زه هېڅ پوه نه شوم، چې ځوانې څه ده؟ زه له ماشومتوبه نېغ بوډا شوم.

♣ یو انسان د نورو انسانانو ثمره ده او په همغه اندازه ارزښت لري لکه نور انسانان چې یې لري.

♣ بشر هېڅ نه دی، مگر هغه څه چې له ځانه یې جوړوي.

♣ زما په اند، د ژوند په اړه چې پر هر څه پوهېږم، له کتابونو مې زده کړي دي.

مهاتما گاندي

مهنداس کرم چند گاندهي د هند او ختيز د شلمي پيري له نومياليو لارښوونکو ازادۍ غوښتونکو او سمونوالو څخه و.

مهنداس کرم چند گاندي د ۱۸۶۹ کال د اکتوبر په (۲) د پور بندر په ښارگوټي کې وزېږيد، پور بندر د لويديز هند د گجرات ايالت اړوند ښار دی چې عربي سمندرگي ته ورڅېرمه پروت دی، د پلار نوم کرم چند او د مور نوم يې پوتلوبايي (د کرم چند څلورمه ميرمن، چې نوري يې مړې شوې وي، هندو مذهب کله هم له يوې مېرمنې د زياتو سپارښتنه نه کوي). مهنداس يا موهن د خپل پلار په ماشومانو کې تر ټولو کوچنی و.

(۱۱، ۵مخ)

ګاندي چې په کوم ښوونځي کې زده کړه کوله، هغه په انګريزي سيستم جوړ شوی ښوونځی و، تر کومه ځايه چې اسناد ښي او يا دی په خپله په خپلو اثارو کې اشاره ورته کوي، گاندي خورا چوپه خوله زده کوونکی و، ده په خپلو یادښتونو کې دغه ټکی بيان کړې چې گواکي دومره غلی زده کوونکی و چې له خپلو همزولو او هم ټولګيوالو سره يې هم خبرې نه کولې کله به چې له درسه خلاص شو، نو بيا يوازی خپل کور ته روان و، دی يو ځای ليکي چې کله به يې ښوونځی رخصت شو، له خپلو کتابو سره به اخته و او له هغو به يې سر نه پورته کيده او تل به د هغو په لوستلو بوخت و، په دوولس کلنۍ کې يې لومړنی دوره زده کړې پای ته ورسولې او منځنی دوره يې په راجکوټ کې پيل کړه، همداسی يې خپلي زده کړي په الفريد ښوونځي کې وکړې.

په ۱۸۸۳ کال کې يې په خاصو هندي مراسمو له کسترېا نومې ښايسته نجلۍ سره چې دواړه ديارلس کلن و، واده وکړ. (۵، ۱۳ مخ)

په ۱۸۸۸ کال د زده کړه لپاره انگلستان ته ولاړ. گاندي په ۱۸۹۱ کال خپلي ازمويني تر سره کړې، د دغو دريو کالو په ترڅ کې يې زيات شيان زده کړل، دا بايد ووايو چې کله ده ځان او ښکېلاک دواړه وپېژندل، بيا په دغه اړه له ټولو زده کړيو تجربو او برياوو سره د خپل هيواد په لور راستون شو.

(۵، ۱۶-۱۷)

○ دا په ياد ولری چې علم پرته له شخصيته او سوداګري پرته له اخلاقو امکان نه لري.

○ څوک چې وايي مذهب له سياست سره کار نه لري هغوی په مذهب نه پوهيږي.

○ که نشو کولای چې ازاد ژوند وکړو بيا مرگ بهتره دی.

- اصلي شتمني پيسې، طلا او نقره نه ده بلکي اصلي شتمني روغ صحت دی.
- هغه ملت چې د خپل هیواد د پرمختګ په خاطر ئې قرباني ورکړې هغه اوس د نړۍ له لویو قدرتونو لرونکو هیوادونو څخه دي.
- د سولې لپاره جنگ داسې دی لکه د عدالت لپاره جرم کول.
- څومره چې له دین او مذهب سره مینه لرم هغومره له خپل هیواد سره لرم.
- نه دومره بېوزله چې نورو ته احتیاج شي او نه دومره شتمن چې د کبر او غرور نمونه شي.
- داسې ژوند وکړه لکه سبا چې مړې او داسې زده کړه وکړه لکه تر ابدې چې پرې ژوندی یې.
- ازادې د ازادۍ ارزښت نه لري که چیرې د غلطیو او سهو زېږونکې وي.
- سړی په ریښتیا هم خپلو خلکو ته د خدمت له کچې سره د لوړتیا او اوچتیا وړ کیږي.
- کمزوری کله هم بښونکی نه وي بلکې بښنه تل د پیاوړې ځانګړنه وي.
- که موږ د دې تر منځ توپیر وکړای شو چې موږ څه کوو او یا د څه کولو توان لرو په دې توګه کېدای شي چې د نړۍ ستونزې په یوه خوا او حل شي.
- په مېړاني سره رښتینې زغم ان د تیرو زړونه هم سوځوي هم ئې ویلي کوي.
- تر هر څه لومړنی زغم او تحمل د فکر زغم او تحمل دی.
- هیوادنی مینه زما د دین او مذهب اوچت پړاو دی.
- د بیان او قلم ازادې د خپلواکۍ بنسټ دی.

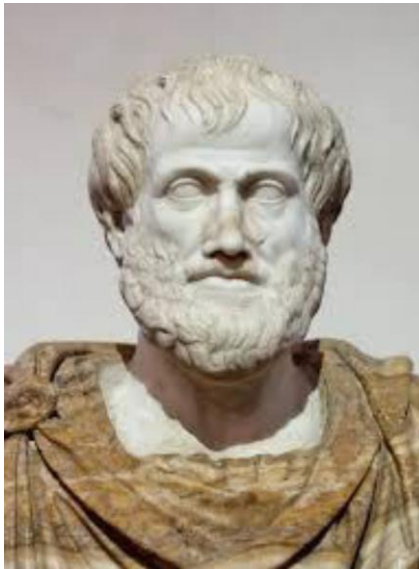

- زپورتيا واک ته رسېدل، اتلولي او پر دې سربېره ځان تېرېدنه هغه وړتياوي دي چې زموږ لارښوونکي ئې بايد ولري.
- پياوړتيا له فزيکي وړتيا څخه نه رامنځته کېږي بلکې هغه د پياوړي ارادې بريا ده.
- خپلواکي د وینسو او بيدارو خلکو لپاره ده نه د خوبوليو او بې پرواوو لپاره.
- هغه اتلولي چې په تشدد سره تر لاسه شي د هغې پايله ماته او لنډ مدتي ده.
- عدم خشونت به هغه وخت وي چې موږ له هغو کسانو سره مينه وکړو چې له موږ کرکه کوي پوهيږو چې د ميني په دې ستر قانون باندې عمل کول ستونزمن کار دی مگر د سترو کارونو سرته رسول ستونزمن نه دي.
- له نورو نه ملا تېر وکړئ د مور او پلار په څېر مينه ورسره وکړئ.
- که ونه کړای شو چې ازاد واوسېږو غوره ده چې مرگ ته په خلاصه غېږه هرکلی ووايو.
- که کومه ورځ ئې وگواښلې نو پوه شه چې ستا پر وړاندې کمزوری دی.
- په هر شي کې نوی وټاکئ اما په ملگرو کې زاړه.
- چا چې بدې درسره کړې، بښل ئې پخوا نه بلکې راتلونکي تغيروي.
- که د ناحقو خبرو د مخالفت جرأت نه لري نو چکچکي خو مه ورته کوه.
- مينه هغه ځواکمن قدرت دی چې نړۍ ئې په واک کې دی او په عين حال کې ډېر ساده ځواک دی چې په اړه ئې تصور کولای شئ.
- زه تر دې بله هيڅ ستره گناه نه پېژنم چې بې گناه خلک د خدای په نوم تر فشار لاندې راولي.

- مخکي تر دې چې نور قرباني کړو بڼه ده چې ځان قرباني کړو.
- له گناه کرکه وکړئ نه له گنهکارانو.
- کېدای شي ته کله هم ونه پېژني چې ستا د کار نتیجه به څه وي مگر که ته هيڅ نه کوي نو بيا خو هيڅ نتیجه مخ ته نه راځي.
- له يوې دروغ خبري سره ډېر دروغ تړل لازم دي.
- بڼځه کمزوري گڼل په حقيقت کي د هغې سپکاوی دی.
- د ازادۍ او استقلال لپاره جنگ کول هم جهاد دی.
- انسانيت پخپله يو ځانگړی دين دی چې چندان پيروان نه لري.
- هر بدلون او تغير چې د نړۍ لپاره ئې هيله لري لومړی په ځان کي ورغاوه.
- ته بايد هغه بدلون واوسې چې ټوله نړۍ يې وگوري.
- څنگه چې جسم ويني ته اړتيا لري، روح هم غښتلي ايمان ته اړتيا لري.
- د ژوند خوشحالي همدا ده چې په اووه ميليارده خلکو کي يو کس درسره له زړه مينه ولري.
- قاتلان که هر څومره هم واک او ځواک ولري په پايله کي د ذلت، بدبختۍ نابودۍ او ناکامۍ سره مخ کيږي.
- تاسي ما په زنجيرونو تړلای، شکنجه کولای او وژلای شئ، خو زما فکر نشي بندي کولای.
- بريا هغه نه ده، چې هيڅکله ماتې ونه خوري، بلکي هغه ده، چې له هري ماتې وروسته بيرته په پښو ودرېږي.
- زما ژوند يو څرگند پېغام دی.
- د عقيدې اختلاف بايد دښمنۍ ته وا نه وړي. که نه نو زه او بڼځه به مي له ټولو ستر دښمنان د خلکو وای.
- نړۍ د انسانانو له خپلمنځي دښمنۍ او کرکي تنگه شوې ده.

- زه کوبسښ کوم، چي خلکو ته د خدمت له لاري خدای ووينم، ځکه پوهېږم خدای نه په جنت او نه په دوږخ کي دی، بلکي له ټولو انسانانو سره دی.
- ډېر داسي خلک شته، چي د يوې نېکمرغۍ لپاره زرگونه بدمرغۍ زغمي.
- نړۍ د مار په څېر ده، چي لاس پر راتېر کړي، نرم او پوست وي، خو زهر ئې وژونکي دي.
- د محمد صلی الله عليه وسلم خبري يوازي د مسلمانانو خزانه نه ده، بلکي په ټول بشریت پوري تړاو لري.
- په ياد ولره، زه هغسي بايد ونه اوسم، چي ته ئې غواړي. ما پخپله خپل ځان جوړ کړی دی.
- هيڅ خيز د دې مخه نشي نيولای، چي خپلو گاونډيانو ته له پولو ها خوا خدمت وکړو. دا پولي هيڅکله خدای نه دي رامنځته کړي.
- هماغه بدلون واوسه، چي غواړي په نړۍ کي ئې وويني.
- مور بايد خپل عقل نورو ته ونه سپارو او په غږېدلو سترگو خپله موخه وټاکو. د زور او جبر اطاعت ته په پټو سترگو تسليمېدل ډېر زيانمن ختلي تر زور او ظلم لاندي يوه محکوم د خلاصون هيله شته، خو د هغه چا ژغورنه ناشونې ده چي په زړه کي ئې له غلامۍ سره مينه راتوکېدلې وي.

ارسطو

«ارستو (۳۸۴ مخزېرد - ۳۲۲ مخزېرد) يو يوناني فيلسوف او ټولپوهاند يا علامه و. د اپلاتون زده کوونکی او د مقدوني سکندر استاد وو. د ارستو ليکنې په پراخه بوب ساينسي او ټولنيزو اړخونو باندې په دغو ښکالوگانو باندې راڅرخي، ښکلاپوهنه، شاعري، تياتر، موسيقي، دليل او منطق رتوريک، ژبپوهنه، سياست، حکومت، اخلاق، ژونپوهنه، او ژوپوهنې سکالويو گانې دي. د افلاطون او سقراط ترڅنگه ارستو د غرب د فلسفې مخکښانو څخه دی.

◆ ————— ◆
که څه هم چې د نیوټن پنځپوهنیزه لړۍ د بریده ډېر مالومات رامنځه کړي و خو د ارستو آندونو د ساینس په پنځپوهنیز ډگر کې د منځینیو پېړیو نوي پوهنیز ډگر کې نویو بدلونونو ته مخه کړه چې دغو نویو آندونو پر له پسې نویو مالوماتي بدلونونو (رنایسنس) ته لار پرانیسته. د ارستو آند د منطق په تگلاریزو زده کړو کې بوخت و. دغو آندونو د ۱۹مې زېږدي پېړۍ په پای کلونو کې د نوي پېر په رسمي منطق تر اصطلاح مالومات رابرسېره کړه.»

ارسطو ویکیپېدیا

« ارسطو اتلس کلن و، چې اتن ته ولاړ او د اپلاتون په اکاډمۍ کې شامل شو. شل کاله د هغه شاگرد و او د اپلاتون تر مرگه هلته پاتې شو. د اپلاتون تر مړینې وروسته یې لېسه جوړه کړه. په دې لېسه کې به شاگردانو ته حکمت فلسفه، ریاضي او نجوم ورزده کېدل.

سکندر پخپله وايي: ژوند مې راته پلار راکړی او د ژوندانه فن راته ارسطو زده کړی دی.»

- څوک چې د علم په زده کړه کې مشکلات نشي زغملای، هغه دي د ټول عمر د جهالت مشکلاتو ته تیاری ونیسي.
- یوازي د علم په زده کړه شرف نه حاصلیږي، بلکې عمل هم ضروري دی.
- د عالمانو له مجلس او د کتابونو له مطالعې څخه روښانه او خوشحاله زندگی په لاس راځي.
- وخت د دنیا روح ده.
- څوک چې وخت ضایع کړي پوه شئ، چې وخت به هغه ضایع کړي.
- وخت د الله ج امانت دی د هغه ضایع کول خیانت او بربادي ده.
- د دنیا سره او سپین زر د وخت پر وړاندي هیڅ ارزښت نه لري.
- پر تېر شوي وخت افسوس او پښېماني کول هیڅ گټه نه لري.

- تېر شوی وخت هیڅکله هم په لاس نه راځي.
- په زړه کي له داسي شي سره رغبت او مینه مه ساته چي ستا د وخت ضایع کېدو لامل وگرځي.
- حکیم او عاقل هغه څوک دی چي خپل غمونه او دردونه لږ کړي نه دا چي په ډیرو لذتونو پسي هڅه وکړي.
- هر څومره چي د خواهشاتو تله سپکه وي انسان هغومره سعادت ته نژدې وي.
- هر څومره چي د یوه سړي فکري او عقلي پانگه زیاتېږي هغومره ئې تعلق له دنیا او د دنیا له خلکو کمېږي.
- د انسانیت تهداب په نېکو اخلاقو ولاړ دی او د اخلاقو تهداب په حوصله رحمۍ او شفقت ولاړ دی.
- صورت ماسوا له اخلاقو د هغه گل په څېر دی چي هیڅ خوشبويي نه لري.
- له دوستانو سره داسي اخلاق وکړئ چي په لږ تغیر زوال نه قبلوي.
- د انسان د ادب بنایست دا دی چي له ناوړه کارونو ځان وساتي.
- له ټولو نه گټور او اسانه کار چوپتیا ده.
- خپل صلاحیتونه رابرسېره کول او هغه په صحیح او مناسب ډول استعمالول انسان ته تلپاتي خوشحالي وربخښي.
- د هر چا پېژندگلوي د هغه له خبرو کيږي.
- ډیري خبري که سمې هم وي د لېونتوب نښه ده.
- که څوک درسره بدې وکړي او یا تاسو له چا سره نېکي وکړئ، دواړه هېر کړئ.
- په ژوند کي لویه فتح او بری دا دی چي پر خپل نفس غالب او کامیاب اوسئ.

- غصه له ناپوهۍ پیل کیږي او په پښېمانۍ ختمیږي.
- د بل چا بد او خپل نېکي دواړه هېره کړئ.
- د سړي د همت په اندازه د هغه کارونه هم وي.
- بخیل که دولتمن هم وي ذلیل دی.
- د ښځې زړه د سمندر په شان دی په ظاهر خاموش، په باطن کې د توپانونو خاوند دی.
- د ښځې په بریا او ناکامی کې د قوم او ملت بریا او ناکامی ده.
- دوست هغه دی چې د دوست خیر غواړي او خیر ور ورسوي.
- دوستي یوازي یو ضروري امر نه دی بلکې یوه ډېره شریفه او عزتمنه عاطفه هم ده.
- هغه خلک چې د خیر خاوندان دي او د بل خیر غواړي مینه ئې رښتینې او حقیقي ده.
- ډېر بې زړه انسان هغه دی، چې له مرگ څخه وېرېږي.
- له قناعت څخه ماسپوا مال او دولت څوک نشي مستغني کولای.
- په دوستۍ کې رښتیا له افلاطون او سقراط څخه هم غوره دي.
- خوشحالی د لوړو صفتونو او عادتونو په روزنه او پالنه کې ده.
- خپلې غوښتنې د دوه ځواکمنو دېوالونو لکه: اراده او عقل تر منځ بندي کړئ.
- د مال او پیسو په گټلو کې منځلاري کوه. رښتیني دوستان پیدا کړه. د خیال پالنه کوه او ذهن ته پراختیا ورکړه.
- انسان باید پخپلې نېکمرغۍ او یا بدمرغۍ په پوره مېړانه ومني او د نورو په خوشحالی دومره خوشحاله شي لکه پخپله خوښۍ چې خوشحالیږي.
- په اصولو کې منځلاري او برابري انسان د کمال برید ته رسوي.

- دوستي هغه مينه ده چې له دوست څخه بېرته انعكاس كوي، له يوې خوا نه وي يعني له دواړو خواوو څخه وي.
- هغه خلك چې د خیر خاوندان دي او د بل خیر غواړي مينه ئې يو له بله ذاتي او حقيقي ده.
- د ميني سترگي عیبونه نه ويني.
- مينه له يوې خوا پيدا کېدای شي مگر دوستي له يوه طرفه هيڅکله نه وي.
- مينه او بنځه لازم او ملزوم دي.

اجمل بشکلی

اجمل بشکلی پر ۱۳۶۲ ل کال د ننگرهار ولایت په کامې ولسوالۍ کې زیږېدلی دی. پر ۱۳۶۵ ل کال ئې کورنۍ له جگړو د پښتونخوا سوابۍ ته کډه شوه او هلته ئې د افغان کډوالو په یوه کیمپ کې واړول.

دلته له لږ لږ زده کړو وروسته پر ۱۹۹۲ کال د پېښور پر چارسده سپک باندي پرته واحد کړۍ کلي ته راغلي او په یوه پاکستاني مکتب کې داخل شوی و. دلته د مهاجرت د ژوند له کړاو گاللو او له اقتصادي مجبوریتونو لاهور ته ولاړل. هلته ئې په یوه شخصي اردو مکتب کې زده کړه کوله. اردو او پنجابي ژبي ئې زده کړې. په ۱۹۹۶ کال ئې کډه بیرته پېښور ته راغله. دا هغه وخت

و، چي په افغانستان کي کورنۍ جگړې روانې وې. دلته له دوه کاله زده کړو وروسته له بنوونځي اول نمره فارغ او د سيد جمال الدين افغان په شخصي لېسه کي په اووم ټولگي کي داخل شو. خپله د استاد بنکلي په خبره:

«پر همدې کال مې په بنار کې د سيد جمال الدين افغان په شخصي لېسه کې ځان داخل کړ او په څلورو مياشتو کې له اوومه ووتم. په سيد جمال الدين لېسه کې به په اوږي کې رخصت نه و او په څلورو مياشتو کې به دې يو ټولگي وايه، نو زه په درو کلو کې دولسم ته ورسېدم او چې دولسم ته شوم؛ نو لارم شهادتنامه مې ترې واخيسته. په پېښور کې مې په افغان قونسلگرۍ کې ټاپه کړه او سيده جلال اباد ته راغلم. د پوهنې په رياست کې مې د ارزونې امتحان ورکړ او د ننگرهار لېسې په دولسم ټولگي کې کېناستم.»

پر افغانستان د امريکا د بمبارۍ له پيل سره د لېسې د بندېدو وروسته کامې او بيا لاهور ته ولاړ. بيرته وطن ته له راتگ وروسته په ۱۳۸۱ل کال له دولسم ټولگي فارغ او پر همدې کال د کانکور ازمويني وروسته کامياب او د کابل پوهنتون پښتو ادبيات ئې ولوستل.

پر ۱۳۸۵ل کال له فراغت وروسته ئې کابل پوهنتون کي هم ماسټري وکړه او هم پکي استاد و. استاد اجمل بنکلي اوس په کابل کي دوکتورا هم وکړه او په کابل پوهنتون کي د پښتو ادبياتو استاد دی.

استاد بنکلی نرم او خوږ انسان، پياوړی ليکوال، خوږ ژبی شاعر او تکړه ژباړن دی. ژباړلي اثار ئې دا دي:

(په بېلابيلو ادیانو کې د الله ج تصور)، (کره کتنه)، (خوشحال خټک/ ژوند و هنر)، (اروپا ته د اعليحضرت امان الله سفر) او نور...

د استاد بنکلي خپل منظوم او منثور اثار دا دي:

خو انتخابه، سبکپوهه، تصوف او ادب، ترې اوبه. ارمانبنار، اوبه خلک، د ژباړي اصول، ادبي زاويې، ادبستان او ځيني نور.

استاد بنکلی وخت په وخت د ټولني، ادب او ژبي له غوښتني سره سمې ليکني کوي او تر ادب مينه والوئې رسوي.

★ ادبيات له مور سره د ژوند په پېژندلو کې مرسته کوي. کيسې، ناولونه او شاعري راته هغه تجربې بيانوي، چې مور ورسره نه يو مخ شوي او که ورسره مخ شو؛ نو څنگه چلن ورسره وکړو.

★ ادبيات مور د دې لپاره لولو؛ چې هغه کارونه پکې وکړو، چې د امکاناتو د نشت له امله يې نه شو کولی.

★ مور په هنر کې د خپلو واقعي رنځونو علاج هم مومو او آرام هم او دا دواړه پکې داسې غاړه غړۍ وي، چې توپير يې اسان نه وي.

★ تخيل راته هغه دنيا جوړوي، چې مور يې غواړو. مطلب دا چې په هنر کې د بشري خواهشونو زبردسته ننداره کولای شو.

★ هنر د هغې گولۍ غونډې دی، چې نشه او درملنه پکې دواړه موجود وي.

★ شاعري ازاد مرغه دی، چې په ونه کې پخپله خوبه راشي، کېني، درته وچکيري او پخپله مخه لار شي.

★ ليکوالي د فکر د انتقال وسيله ده.

★ يو ليکوال چې له خپل هنر سره رښتيني نه وي، موثره ليکوالي نشي کولای.

★ فرهنگونه هله پرمختگ کوي، چې مثبت متضاد اړخونه پکې وزېري او پياوړي شي او په افرادو کې د مخالفت او برداشت وړتيا پيدا شي.

★ د خپل پخواني فرهنگ او ادب مطالعه راسره د اوسني فرهنگ او ادب په پېژندلو او پرمختيا کې مرسته کوي.

★ شاعر نړۍ د تعقل نه، د تخييل له زاويې گوري.

★ نوی فکر دی، چې ټولني، علومو او هنرونو ته نوې لارې پرانيزي.

★ له کوم حسن سره چې د نېکۍ تصور نه وي تړلی د ترخې مېنې غوندې دی.

★ ادبي ژانرونه د پخو سرکونو غوندې دي چې پنځگر ته د ادب پنځول اسانوي.

★ هنر د ځان تفسیر او د فکرونو ایجاد دی.

★ کوم ملتونه چې عالي هنر نه لري د نړۍ په اړه یې تصور نیمگړی او مبهم وي.

★ عالي ادب راسره د خپل ځان او نړۍ په پېژندلو کې او د ژوند د موخو په ټاکلو کې مرسته کوي.

★ په ټوله کې د هنر موخه د ابهام ایجاد دی او د علم موخه د صراحت.

★ ښه لیکوال هغه دی، چې شتو حقایقو ته له نوې زاویې وگوري او زړو خبرو کې نوي اړخونه پیدا کړي.

★ په کومه ټولنه کې چې د نوي فکر خراغونه بل نه شي، هلته څوک د بدلانه په تپه تیاره لار د پرمختګ پل نه شي اخیستای.

★ د ژوند فیصلې په احساساتو نه کیږي. عقل ته پکې دخالت پکار دی. عقل سپری وېروي نه، معقوله لار ورته ښيي.

★ لیکوالي د سپري فکر منظموي.

★ هنر لکه ماشوم په ناز ناز غټول غواړي او که زور ورسره وشي، غټ به شي خو لوی به نه شي.

★ له خپل هنر سره مینه وکړئ او ورسره رښتیني اوسئ.

★ لیکوالي د آرام سیند غوندې ده، چې په خپل ټاکلي لوري روان وي؛ خو شاعري د توند سېلاب غوندې ده، چې راشي، مخې ته نه گوري. هر څه په مخه کوي، نو که څوک له سېلابه د سیند د آرامۍ تمه کوي سادگي کوي.

★ نوبت د هر هنر غوندې د لیکوالۍ اساس دی.

- ★ څرنگه چې له هنره د يو هنرمن هيله وي، دغسې له شاعره د شاعري او له ليکواله د ليکوالي غوښتنې دي.
- ★ ستا د هنر اصلي غوښتنه دا ده، چې زور به ورسره نه کوي.
- ★ د لوی ليکوال ليکنه چې لولو، يواځې خپل فکر او معلومات نه پراخوو، د ليکلو لپاره ترې هم ډېر څه اخیستای شو.
- ★ که نوښت ونه کړو، د ټولني د ذهني کچې په لوړاوي کې نقش نه شو لوبولای او فرهنگي اضافه نه شو کولای؛ خو نوښت هله کولای شو، چې انکار وکړو او جرأت ولرو.
- ★ ليکوالي لکه د بل هر هنر غوندې پر له پسې رياضت غواړي. رياضت د ليکوالي بهرنی شرط دی. که رياضت نه وي د ليکوالي پر له پسې وده ټکنی شي.
- ★ ليکوالي مخاطب ته د فکر د انتقال ليکنی بڼه ده. د ليکوالي څلور کوټيز د مخاطب، فکر و انتقال او ليکنی بڼې له مجموعې نه جوړېږي.
- ★ د بڼې ليکوالی او شاعری يو صفت حساسيت دی. هينداره چې څومره نازکه وي، هغومره پکې شيان راڼه ښکاري؛ خو د واړه کاني په گوزار هم ماتېږي.
- ★ کله چې ليکوال، ليکوال او شاعر، شاعر؛ نو پخپله د سبک خاوند شي.
- ★ د خپلي ليکوالی او شاعری پر پرمختگ فکر پکار دی.
- ★ شعري ارزښتونه هم لکه ويتامينونه ټوله په يوه مېوه کې نه راټولېږي بلکې يو شعر يو راز هنري ارزښت لري، بل بل راز.
- ★ د انسان ذهن لکه مقناطيس، که زړه دي وي، که نه اغېز به اخلي، نو بڼه دا ده، چې سړی د مخالفانو دلايل او د خپل ذهني مخالف اثار هم ولولي هله به نو حقيقت ته د ورسېدو لار ومومي.
- ★ په ادب کې د دروغو او رښتياوو سکه نه چلېږي.

★ اغېز داسې دی، لکه له سنځلو سره چې تېر شي او خوږ بوی يې درپورې ونښلي يا لکه څوک درسره خوا کې تېر شي او د لويټې خوږبويه پيشکه دې په مخ راکاږي او احساس يې تر څه ساعته ستا پر مخ پاتې وي يا لکه د رنگ دېوال په خوا کې لاړ شي او رنگ يې درپورې شي؛ خو غلا يا سرقت داسې دی، لکه له سنځلې چې ټوله غونچه راوشکوي يا لکه چا چې ټول زړوکی راکاږي يا لکه په رنگبدلي دېوال پورې چې ځان ومښي.

★ که سپری فکر وکړي له هر ليکوال او شاعر نه د سپی غوندي يو خول تاو وي او ليکوال يا شاعر د مرغلرې غوندي د همدې خول په دننه موندای شي. د دې شپاله دېوالونه د فکر له خټې او د ژبې له اوبو جوړ دي، چې وروسته وروسته يې فکر په پخو خښتو او ژبه په سيمتو اوږي.

★ علم او هنر هغه فردي ښېگڼه ده، چې يو کس يې د فرد په توگه له ټولني سره کوي.

★ هر ليکوال ته پکار دي، چې د خپلو ليکنو تر منځ فکري تسلسل وساتي او چې نوې ليکنه کوي، پر زړو ليکنو فکر وکړي، چې خپله کومه پخوانۍ خبره خو بيرته ردوي نه. دا پر ځان پورې خدا ده او داسې ليکوال له فکري تسلسله برخمن نه وي.

★ تخييل د ژبې هغه ټپو تيارو غارونو ته گوتې ورنښاسي، چې علم يې نه شي ورننه ايستای.

★ که څوک له ليکوال نه د کنگرېټ خبرو تمه کوي، سادتوب کوي. د ليکوال کار له ناثابتو حقايقو سره وي.

★ د هنر يو نوم بغاوت دی او هنر د ټولني هېنداره ده.

★ څرنگه چې د يوه شاعر لپاره حساسيت اړين دی، د ليکوال لپاره هم دی.

★ ښه شاعري او ليکوالي د وخت د شرايطو پر وړاندې حساسه وي او له واړه نارامه کېږي، چې بيا مزاحمت کوي.

- ★ وخت، وسایل او غوښتنې په ټولنه کې بدلون راولي او د ټولنې له بدلانه سره په هنر کې بدلون راځي. د هر وخت هنر خپل بازار وي. دا بازار د هنر له بدلون سره بدلېږي او هنر په نویو مینه والو پسې گرځي.
- ★ که هنرمن له جامد ټولنیز نظامه بغاوت ونه کړي او د عادي کسانو غوندې ورسره روان شي، په ټولنه کې به د پرمختګ مشالونه څنگه بل شي؟
- ★ ټولنه د لوی هنرمن پر وړاندې د ماشوم غوندې وي، چې که له هنرمنه هر څومره کرکه کوي، خو هنرمن ترې کرکه نه، مینه ورسره کوي او له گوتې یې نیسي او له ځان سره یې روانوي.
- ★ بريالی شاعري هغه ده، چې خیال او عاطفه پکې غاړه غړی وي او د یوه بل له ختمولو نه، پیاوړي کولو سره مرسته وکړي.
- ★ که د رښتیني پرمختګ لارې وپېژنو، هیڅوک زموږ د پرمختګ مخه نه شي ډب کولای.
- ★ څرنگه چې یو کور بې ښځې کور نه دی، داسې یوه ټولنه هم بې ښځې ټولنه نه ده. کور وړه ټولنه ده او ټولنه لوی کور دی.
- ★ په ژوند کې یو لوی با مانا کار کول چې د انسان پرمختګ او د ټولنې گټه ورسره تړلې وي؛ د انسان د خوښۍ سبب کېږي او خوښي انسان د ژوند په اړه هیله من کوي او له ژور خپګان او نهیلۍ یې ساتي.
- ★ د ژور خپګان ښه درملنه دا ده چې ځان بوخت وساتي.
- ★ زموږ پرمختګ زموږ په خپل لاس کې دی.
- ★ ژوند لکه د زیارت د منجاور پیوندي جامې، په یوه کمیښ کې شل رنگه وي.
- ★ ځیني یاران له شاتو هم خواږه وي او د وفا په لاره کې له مینه دوه گامه مخکې وي.
- ★ مینه اړه ده چې په خپله خوا کې د ځان د اثبات لپاره کرکه هم وزېږوي خو عموماً له مینې نه زموږ شعور مثبت دی.

- ★ مینه انسان ته جهان تعريف كړي.
- ★ مینه لکه رڼا چې په سترگو کې دي پيدا شوه نړۍ درته رڼا شي د نړۍ هغه حقايق چې پخوا درنه پټ وو اوس درته ښکاره کړي.
- ★ يار په مینه کې په مرکز او رقيب په حاشيه کې.
- ★ حسن هله حسن شي، چې مینه پرې د تائيد مهر ووهي.
- ★ د مینې کمال دا دی، چې عاطفه د عقل له منگولو باسي او کچ يې لوړوي.
- ★ مینه داسې يو خيز دی، چې د محبوب ټولې خامۍ مو له سترگو پټوي.
- ★ يواځې خامۍ نه پټوي، بلکې فزيکي او اخلاقي ښېگڼې يې هم لويوي.

عبدالغفور لېوال

ښاغلی څېړنوال عبدالغفور لېوال د مولوي علي محمد خان حسين خيل زوی دی. په ۱۳۵۲ هـ.ش کال د کابل د جنتي فضا په موسهې ولسوالۍ کې زېږېدلی دی.

استاد لېوال په ۱۹۹۳م کال د اعتبار خان عالي لېسې څخه عمومي اولنمره فارغ شوی دی. په ۲۰۰۰م کال د کابل پوهنتون ژبو او ادبياتو پوهنځي څخه لومړی درجه ليسانس فارغ، په ۲۰۰۸م کال د کابل پوهنتون د ادبياتو پوهنځي څانگي کې ماسټري او په ۲۰۱۹م کال د علامه طباطبائي پوهنتون د ادبياتو دوکتورا کړې ده.

◆
◆
بناغلی لېوال تکړه لیکوال، شاعر، سیاسي، ملي، ادبي او فرهنگي څېره ده. په ژبه، ادب (منثوره او منظومه برخه) او فرهنگ کې ئې نوم ځلوونکي کارونه کړي دي. پخپلو دغو فعالیتونو ئې ګڼې مسلکي، هنري او ادبي تصدیقیکونه ستاینلیکونه او لوحې ګټلي دي.

لېوال صاحب په بېلابېلو کلونو کې بېلابېلي دندې تر سره کړي دي. لکه: ویندوی، په سرحدونو او قبايلو کې د ولسمشر ارشد سلاکار، د افغانستان د سیمه ایزو مطالعاتو د مرکز رئیس، د چارو د ادارې په لوی ریاست کې د فرهنگي چارو رئیس او مطبوعاتي سلاکار، د افغانستان لپاره د مرستو د بشري حقونو څېړونکي او نور... همداسې نورې ډیرې فرهنگي، ادبي او سیاسي دندې او چارې ئې تر سره کړي دي. په بهر کې ئې په ډیرو کنفرانسونو، سیمینارونو او سمپوزیمونو کې وخت په وخت ګډون کړی دی. استاد لېوال په پښتو، دري او انګلیسي ژبو پوهیږي. اوس هم په ایران کې د افغانستان د لوی سفیر او فوق العاده استازي دنده لري.

تر ۲۰۰ زیاتي سیاسي، ټولنيزي، ادبي، ژورناليسټيکي، ارواپوهنيزي او علمي مقالې ئې په ملي او نړيوالو کتابونو، څېړونو او وېبپاڼو کې خپرې شوي دي. استاد په ډېره ښکلې او هنري ژبه تاریخي او حماسي منظومې هم لیکلي دي. څېړنې او ژباړې ئې هم کړي دي. له ډیرو اثارو ئې ځینې د نمونې په ډول: منثور:

ادبي یادابښتونه، ادبي لیدلوري، د ورېښمو تول، شعري سیمبولونه، درېیمه لار، افغانیزم، وینیتیا، روښانتیا او بدلون، د ژبښوونې ارونه، په ادبیاتو کې د اسطوري څېړنه...

شعري ټولګې: کله چې ته خپه شې، ژړا، اور او مینه، نه ته مې هېره نه وې، تا د اوبو په حافظه کې وینم، ته زما ټوله شاعري یې، گلغوتې ته اووم سرود... منظومې: ارشاک او اوشاس، هوسی، کک او زرینه، لام او ایلینو...

- ◆ هېڅ جگړه مار د ټولو لپاره اتل نه دی.
- ◆ د انساني ژوند د شرایطو د نېټگنې لپاره هر هڅاند د ټولو اتل دی، ان د دوښمنانو لپاره یې هم.
- ◆ بشر به مجبور وي یا مختار، خو قطعاً د (بل) په وړاندې د خپل چلند مسؤل دی.
- ◆ د لرغونو خرافاتي باورونو پر وړاندې پاڅون، د ټولنو د معنوي پرمختگ راز دی.
- ◆ سیاست هغه منسجم، متشکل، برنامه شوی فکر و عمل دی، چې په ټولنیز کچ د وگړیو د انساني ژوند شرایط ښه کړي.
- ◆ شخړه او سوله د سیاسي منطق او جهالت د مخامختیا دوه حالتونه دي. سوله د سیاسي تعقل بریا ده او جگړه د جهالت.
- ◆ په روښانه ټولنو کې د عامه امنیت لویه برخه د ټولنیزو اخلاقو بنسټ ساتي.
- ◆ څومره چې ټولنیز اخلاق پراخېږي، هماغومره د فردي او کورني حریم ساتنې لپاره تاوتریخجن حساسیت کمېږي.
- ◆ د بشریت تاریخ له عجایبو ډک دی.
- ◆ هر څوک چې د یوه ارزښت پاتېدا د هغه تر راخپلولو غوره گڼي تر نورو زیات ورته گران دی.
- ◆ سیاست د منطق سیالي ده.
- ◆ بشري تمدن د ټولو انساني پرگنو گډ مېراث دی او هر چا په خپل وار یو څه وربښلي دي، چې هېڅ قوم یې د ورځانگړي کولو رښته نه لري.
- ◆ چې د انسانانو د اعتقادي دعوو او عملي کړنو تر منځ توپیر و تضاد ته ځیر شي، رښتینولي او صداقت به درته د بشریت ورکه ښکاره شي.
- ◆ مدنیتونه زیږي، عمر کوي او زړېږي.

- ◆ ريبنتيني بنوونكى هغه دى چې ستاسو شخصيت ته دومره وړتيا دروښي چې چاپيريال مو د انسان په گټه بدل كړلاى شي.
- ◆ تر هغو مو، چې د نيمو قاتلان د نيمو نورو اتلان وي، سوله به په سترگو ونه وينئ.
- ◆ شخصيت وژنه تر شخص وژني ستر جنايت دى.
- ◆ له درده مړ شه، خو هغه درمل مه خوره، چې د سر دوښمن يې دروښيي.
- ◆ پياوړې ټولنه، پر ژوند خپل سياسي مشران څاري او بېلارى ته يې نه پرېږدي. كمزورې ټولنه په ړندو سترگو ورسې وي او تر مړينې وروسته يې په اړه قضاوت كوي.
- ◆ چې پرمختگ ته مو ځورېږي، شخړه مه ورسره كوي، بس د لا نور پرمختگ هڅه وكړئ، چې ومري.
- ◆ سوله گټونكى او بايلونكى نه لري! د سولې دواړه لوري گټونكي وي.
- ◆ فساد تر هغو نه وركېږي، چې مور مفسدين مقدس گڼو.
- ◆ تاريخ په اعمالو او د اعمالو پر پايلو قضاوت كوي، نه پر نېتونو او دعوو.
- ◆ ريبنتيني اتلان هغه دي، چې فكر و عمل يې د انسانانو د ژغورنې او د انساني ژوند د شرايطو د ښه والي لپاره وي.
- ◆ خپل ريبنتيني دوستان هغوى وټاكئ، چې په لويو ارمانونو او ارزښتونو كې درسره شريك وي.
- ◆ د متمدن انسان نښه دا ده، چې د انساني ژوند ارزښت پېژني او د دغه ارزښت د ټوليز كېدو لپاره هڅه كوي.
- ◆ ملتونه له ډوډۍ، اوبو او هوا پرته ژوندي پاتېدلای شي، خو كه اخلاق يې له لاسه وركړل، نو پر معنوي مرگ يې مړه وېولئ.
- ◆ هغه ملتونه، چې د خپلو هويتې ارزښتونو پر وړاندي حساس شي، دا يې د وينستابه لومړنۍ نښه وي.

- ◆ چې د وښمن دي ترې ویرېږي، پوه شه چې ستا په کي گټه ده، هغې بلا ته ورغاړه وتل په کار دي.
- ◆ خرافات په وچو نصیحتونو له منځه نه ځي، د عقلايي ځایناستو په زور پیکه کېدلای شي.
- ◆ چې د انسانوژنې په مټ واک غواړي، پاچا به شي، خو د هدیرو!
- ◆ هغه ملتونه پرمختگ او بدلون ته رسیږي، چې د خپلو بدو عادتونو په اړه د منښت، ځیرني، پرې پوهېدنې او سمونې اراده او زغم ولري.
- ◆ که ټولنیز چاپېریال ککړ شو، بیا نو یوازې همدومره هڅه بویه، چې شخصیتي حریم له ککړتیا څخه وساتي. دا بیا دوهم گام دی، چې که دلته دې دریغ پیاوړی کړ، بیرته ورو ورو د چاپېریال پاکولو ته پیل وکړې.
- ◆ که د نورو له وهلو یا وژلو پرې راگرځي، پرېږدئ، چې ځان ووهي یا ځان ووژني. نېکمرغي ده، چې سادیستان (بل ځوروونکی) په ماسوخیستانو (ځان ځورونکیو) بدل شي.
- ◆ د ولولو ځوښ د عقلي پرېکړو د بریا لپاره وکاروئ! هیڅکله عقل د ولولو پښتو ته مه حلالوئ.
- ◆ عقل استخدام کړئ، چې ستاسو عواطف او انساني ارزښتونه ستاسو د شخصیت د ودې او لوړتیا لپاره وکارولای شي.
- ◆ عقل و فکر موږ ژوند کولو ته رابولي او د ښه ژوند کولو لپاره د وسایلو رامنځته کولو ته مو هڅوي.
- ◆ د ژوند تر پایه هر (انسان) خپل تر ټولو نژدې کس وگڼئ او ورته موسک شئ کرکه هېره کړئ او عاطفه و خواخوږي مو عادت وگرځوئ.
- ◆ د واک لپاره د عقیدوي ماهیت بدلول، عقیده له منځه وړي.
- ◆ مثبت اوسئ او د وطن و ټولني د ژغورلو لپاره مثبتو فضا پیاوړې کړئ. دا زموږ و ستاسو هر یوه اخلاقي مسؤلیت دی.

◆ د گڼو خرافاتي وگړيو ټولگه خرافاتي ټولنه او د گڼو عقلاڼي هغو عقلاڼي ټولنه جوړوي.

◆ تر څو چې ټولنه هوسا نه وي، وگړي (فرد) هوسا کېدلای نه شي.

◆ تر هغو چې د يوې ژبې ويونکي ځواکمن نه شي، ژبه ځواکمنېدای نه شي.

◆ ريښتيني پوهه ژوند دی.

◆ فکري ابتدال دا دی، چې خبرې ډيرې کېږي، خو نوي فکرونه نه لېږدوي او د ټولني پر پوهېدنې څه نه ورزياتوي. په سختۍ مو له يو څه خبروي خو پوهوي مو نه.

◆ فکري اختناق دا دی، چې د نوي فکر او د بل پوهولو د صلاحيت خاوند ځکه خوله پټه نيولې وي، چې ټولنه يې يا په خبرو نه پوهيږي او يا نه غواړي پرې پوه شي.

◆ غوره (نخبه) شخصيتونه مثبت افکار توليدوي، عالي شخصيتونه توليد شوي افکار مصرفوي، پريوتي کسان، چې دواړه پورتنې استعدادونه نه لري، په نورو پسې خبري کوي. د بشریت بدمرغي دا ده، چې درېيمه ډله اکثريت دي.

◆ مورنۍ ژبې ته تر ټولو لوی کار دا دی، چې انسان ته د گټې او خیر رسولو پوهه او ادبيات په کې ډېر شي.

◆ که مينه نه وای، شاعري به نه وه او هنر به چا نه پېژاند.

◆ مينې ته هم يو و بل تعبير و تفسير مه لټوئ، سمه سپېڅلې ئې ووايئ، مينه يعنې د شاعر/ شاعري له معشوقې/ معشوق سره مينه، بس خلاص.

◆ هنر ښکلا او ادبيات افکار رامنځته کوي.

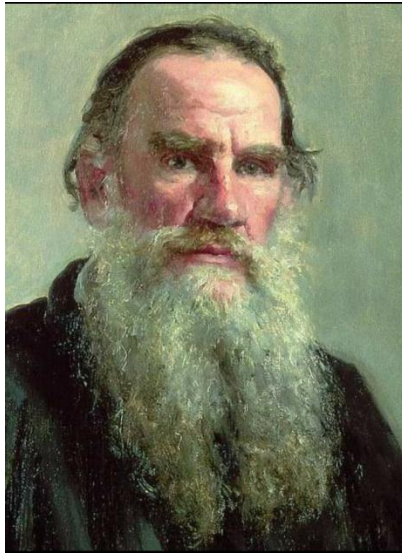
◆ ادبيات د ژبې هنري بڼه ده او هنر مخامخ له ښکلا او خوند سره اړيکې لري.

◆ شعر او هنر يوازې يوه موخه (غايه، هدف) لري او بس، ښکلا.

◆ بڼه و خوندوره مطالعه هغه ده، چې هم پوښتنې راپنځوي او هم يې
ځوابونه.

◆ زده کړه پخپله يو ارزښت دی، خو تر شا يې يو بل لوی ارزښت هم شته، په
نوي څه د پوهېدلو خوند او له دې خوند سره روږدي کېدل.

لیف تولستوی

د لیف تولستوی پوره نوم لیف نیکولایوویچ تولستوی دی. د ۱۸۲۸م کال د سپټمبر پر ۹ نېټه د مسکو په ۱۶۰ کپلو مترۍ کې د تولاد د ښار گوټي د «یاسنیا پلینا» سیمه کې زیږېدلی دی.

روس لیکوال، متفکر، پر خپل هیواد سربښدونکی سرټېری، گراف لیف نیکولایوویچ تولستوی، پلار یې نیکولای تولستوی او مور یې ماریا ولکونسکي نومېدل. تر ټولو پېژندل شوی روس لیکوال، متفکر، د روسیې د سواستوپول د جگړو سپاهي، روښان اندی، مقاله لیکونکی، مذهبي مشر، د داسې مذهبي مقالو او نظریو لیکوال و، چې په دودیزو افکارو کې د نوې لاره خاوند

بلل شوی دی. (۸، ۲۴م)

لیف نیکولایو ویچ تولستوی، لا د دوو کلو و، چې مور یې مړه شوه. د نهه کلو و، چې پلار یې مړ شو. هغه وخت د بدایانو ماشومان، بهرنیو روزونکو چې زیاتره هغه یې فرانسوي وو، روزل. تولستوی هم د خپلوانو او بهرنیو روزونکو تر څارنې لاندې وروزل شو. د هغه مور و پلار پنځه ماشومان درلودل. دی د کورنۍ څلورم ماشوم و. ده درې وروڼه، چې ټول تر ده نه مشران وو او یوه خور چې تر ده نه کشره وه درلوده، لکه څنگه چې مو وویل، د ده مور او پلار د دوی په ماشومتوب کې مړ شول. د دوی روزنه خورا لرو خپلوانو کوله. (۸، ۲۹ مخ)

د تولستوی لومړنی ښوونکې، یوه فرانسوي وه. د هغې ترور، فرانسوي روزونکې او د ښوونځیو ځینو نورو ښوونکو هغه ته بشپړې زده کړې ورکړې. لکه چې یادونه وشوه، د ۱۸۴۴ کال د اکتوبر په میاشت کې تولستوی د کازان د پوهنتون د ختیځو ادبیاتو په څانګې کې لوړې زده کړې پیل کړې. . . . په نوبتي ازموینو کې د دغه ځوان د روسیې د تاریخ، د مضمون نتایج د قناعت وړ نه و، هغه ته د دغه مضمون د تکرار سپارښتنه وشوه، نو هغه و، چې ده ځان د حقوقو پوهنځي ته بدل کړ. هلته هم دی په دې مضمون کې پاتې راغی. هغه و، چې پر ۱۸۴۷ کال یې پوهنتون پرېښود. تولستوی، د پوهنتون تر پرېښودلو وروسته، پر ۱۸۴۷ کال، خپلې پلارنۍ سیمې ته لاړ او هلته میشت شو. دغه ځوان لیکوال، له خپلو بزرګانو او نورو مزدورانو سره د حاکم او بادار پر ځای نوي اړیکې پیل کړل. او له دې سره یې هممهاله د ژان ژاک روسو د آثارو مطالعې ته دوام ورکړ او کرار کرار یې له تمدن سره تریګني پیل شوه. له دې سره هممهاله هغه د موسیقۍ زده کړې، انګریزي ژبې او د حقوقو لوستلو ته دوام ورکړ. د ده خاطرات او یونلیک ښیي، چې ده خیریه کارونه هم کول او پر ۱۸۴۹ کال کې د خوارو بزرګانو ماشومانو لپاره یو ښوونځی هم جوړ کړ. هغه ښه پیانو غږوله او کلاسیکه موسیقي یې ډېره خوښېده.

تولستوی، خلور دېرش کلن و، خو پېغله صوفيا [د ده مېرمن] لا د ۱۸ کالو وه. دوی چې پر ۱۸۶۲ کال واده سره وکړ، ليف تر ښځې ۱۶ کاله مشر و. هغوی تر ډېره پورې خورا ښه او نیکمرغه ژوند درلود. صوفيا، نه یوازې د هغه خورا ښه ملگرې، باوفا ښځه بلکې ده ته په کار او ادبیاتو کې ښه مرستندویه هم وه. له واده سره د لیکوال نیکمرغي پیل شوه. د دغې ښځې د پوهې علمي شتمنۍ او هنري ذوق له برکته، ليف تولستوی لومړی په روسیه او بیا په نړۍ کې ستر شهرت او ویاړ تر لاسه کړ... د دغې نیکمرغي جوړې، تر ډېرو کالو گډ ژونده وروسته، ځکه ونه شو کولای خواره ژوند ته دوام ورکړي، چې تولستوی د خپل ژوند بڼه او هیلې بدلې کړې، خو سره له دې هم دوی ۱۳ ماشومان درلودل. (۸، ۳۴ مخ)

ليف تولستوی د ۱۹۱۰ م کال د نومبر پر ۲۰مه نېټه مړ او د یاسنیا پلینا په سیمه کې ښخ شو. اثار ئې دا دي: جگړه او سوله، زلمیتوب، سپېڅلی اختر، ابلیس، قزاقان، د مرگ سرود، ارباب او نوکر، هنر څه ته وايي؟ شیطان او پیسې، بې پایه مینه...

- ✿ ایمان د ژوند رښتینې معنا او له هغه نه خبرتیا ده.
- ✿ د خدای قدرت ستاسو په زړه کې نغښتی دی.
- ✿ خلکو ته زه د اپلتو له امله گران یم. د جگړې او سولې او نورو داسې اپلتو له امله، هغوی ته دا اپلتې خورا غوره برېښي.
- ✿ یوازې د خپلې خاورې بیجان خپله خاوره ژغورلای شي.
- ✿ هر هغه ملت چې ځان له غاصب واکمن نه وژغوري، بېشکه چې د قانوني ټولوک په پناه کې به ژوند کوي.
- ✿ که ټولې جگړې د عقیدو لپاره وای، اصلاً به جگړې نه کېدې.
- ✿ مینه، نه ځمکنی بلکې یو اسماني احساس دی.

- ❁ چې کله د بنځو رښتینې خپره برلاسي شي، له ځانغوښتنې، ځانستاینې او بربادۍ پرته هلته بل څه نشته.
- ❁ آن په خورا نژدې او ساده دوستانه اړیکو کې لږه خوږ ژبې او ستاینې په کار دي. لکه هغه غوږ، چې د کوم څرخ د بڼې خوځېدا لپاره په کار وي.
- ❁ دا مهمه نه ده، چې څه کار، مهمه دا ده چې هر څه او هر چېري وي، چې ته هلته او په هغه کې خوښ اوسي.
- ❁ هر څوک ځانته یو راز لري.
- ❁ د جگړې په ډگر کې هم خدای مهربانه دی.
- ❁ څه چې خدای کوي، هغه به کېږي. که د خپل کور په پرستن کې هم پروت وي، د مرگ نه هېرېږي.
- ❁ نظم د کړو اصلي جرړه ده.
- ❁ د انسان د ټولو نیمگړتیاوو سرچینې یوازې دوی دي؛ بېکاري او په خرافاتو باور. او د انساني بڼېگڼو سرچینې هم دوی دي. یو کار بل عقل.
- ❁ تر غرمې وروسته خوب سپین زر او تر هغې مخکې سره زر دي.
- ❁ کله کله د حالاتو جبر تر انساني هیلو پیاوړی وي.
- ❁ انسان باید کله کله ځان د نورو په تصور کړي. په دې ټولو شیانو چې پوه شي، بیا بڼل گران نه وي.
- ❁ هاغه شان موسکا چې د ځینو کسانو د خبرو د اورېدو په وخت کې؛ گومان کوو، چې د هغو سپېڅلي گوگل په غوره توگه وینو.
- ❁ وزگاري سپری سترې کوي.
- ❁ تر هغه چې مین شوي نه یو، ویده یو. د ادیرې خاورې ایرې یو. خو کله چې مین شو اسماني روح په مور کې ننوزي، ساه رابښي، د ازل د سپېدو په څېر سپېڅلي کیږو.
- ❁ هر هغه څوک چې برخه یې وي، خپله یې پیدا کوي.

❁ که انسان په دې پوهېدای، چې له مرگه وروسته پر ده څه راځي، نو هېڅکله به له مرگه نه ډارېدی.

❁ هره چاره یو پای لري.

❁ د ډار شوي څېرې حالت او د اندام نابنکلاوالی هغه څه نه دي، چې بنکلي کړی شي.

❁ که هر څومره د قاب اډانه او شاوخوا بنکلي شي، بیا یې هم منځپانگه هماغه وي، چې وي.

❁ [کله کله] ټینگار یې گټې او آن د بې رحمۍ نښه وي.

❁ داسې ژوند کوه، چې د هري پېښې زغم ته چمتو و اوسئ.

❁ د خدای له ارادې پرته یو وېښته هم د انسان په سر کې نه بې ځایه کېږي.

❁ ساده هغه څوک دی، چې پر هر څه پسې ژاري.

❁ جگړیز عملیات هم د ساعت د منځني جوړښت د خوځېدا په بڼه دي.

❁ جگړیز عملیات هم لکه د ساعت په شان، همدا چې لومړۍ خوځېدا پیل شوه، له هر دلیل پرته تر وروستۍ پایلې دوام پیدا کوي.

❁ په جگړه کې د ځوانانو لېوالتیا او مېړانه د زړو تر تجربو زیاته لارښوونکې ده.

❁ څومره به ښه وای، که انسان پوهېدای، په دې نړۍ کې د مرستې او خواخوږۍ لپاره چېرته او چا ته ورودانگي او له مرگ وروسته د خاورو په زړه کې څه ته سترگې په لاره و اوسي.

❁ ویا له چې هر څومره پاکه وي، کله نا کله په کې مردارې اوبه راځي، څوک دی، چې په ژوند کې یې یوه، نیمه تېروتنه نه وي کړې.

❁ مور یوازې په دې پوهېدای شو، پوه شو، چې په هېڅ نه پوهیږو. دا د انساني پوهې تر ټولو لوړه پوله ده.

❁ یوازې خدای دی، چې مرستندوی دی.

❁ مرگ، چې هر څه پای ته رسوي، غواړې که نه غواړې. نن يا سبا رارسېدونکي دي، په ځنډ او که ژر، خو زموږ ژوند، د ابدیت په وړاندې له يوې شېبې زيات بل څه نه دی.

❁ اسماني حکمت او حقیقت لکه رنې اوبه داسې دي، چې موږ غواړو، خپله تنده پرې ماته کړو.

❁ هغه معبد، چې د خدای د ستاینې او لمانځنې وړتیا پیدا کوي، خښته په خښته لوړېږي او ودانېږي.

❁ د نېکمرغۍ سرچینې د باندې، نه، بلکې په خپل ځان کې دي.

❁ هر بې لارې ته، چې هر څوک دی، لارښوونه کوه او هر لوېدلي ته لاس ورکوه.

❁ تل خواخوږی او مهربان اوسه. په هر زړه کې د مینې او صفایې ډېوه بلوه.

❁ په خپلو نېکمرغيو کې دي، خپل خپلوان او ورونه شریک گڼه او هیڅکله د دغه سپېڅلوالي خوند په رخه او کرکه مه لره.

❁ دښمنان دي بخښه او له خواخوږۍ نه پرته، په بله وسیله له هغه غچ مه اخله.

❁ که موږ غواړو د هر څه په اړه قضاوت او خبرې وکړو، هیڅ غوره او سپېڅلی شی به پاتې نه شي.

❁ د ښو ملگرو پیدا کول ډېر لوی نعمت دی.

❁ د احساساتو په سیند کې لاهو او برمه شوي انسانان باید د پوهې په رڼا وگانېل شي.

❁ حکومتونه باید خپلې ورځنۍ چارې تر سره او له هر ډول اغېزو نه خپلواک وي.

❁ کله کله تش خیالونه د انسان ذهن ته ورځي.

❁ نېکمرغه هغه څوک دی چې په خپل کور کې نېکمرغه وي.

❁ د غوره نظام بنسټ باید پر هغه څه ودرېږي، چې په هغه کې انسانان

ارادتمند، سپېڅل اندي او عقايد يې د يووالي له مينې ډک وي.

❁ عقل زور زياتي ته اړتيا نه لري.

❁ د ريښتيني حقيقت د خوږېدو او د پوهې د رڼا د بري لپاره بايد انسانان له

ناولتيا پاک او د هغو د روح د بهير قوانين د زمانې د روح له غوښتنو سره

برابر او هر پلو خواړه کړو.

❁ وختونه درومي، خو ويل شوې خبرې همداسې پاتېږي.

❁ ټولې نيکمرغې کورنۍ يو بل ته ورته دي، خو هر بدمرغه کورنۍ په خپل

ډول بدمرغه ده.

❁ هر هغه اصلاحات، چې د زور له لارې تر سره شي، هغه د درناوي وړ نه

دي.

❁ د پوهې او علم زده کړې او منلو لپاره، انسان بايد خپل زړه له هر ډول

ناولتيا نه سپېڅلی کړي. هغه نوی کړي او د دې کار لپاره تر پوهې نه

مخکې بايد ايمان ولرو او د هغه د کمال هڅه وکړو. دغه ارمان ته د رسېدو

لپاره، بايد د خدای ځلا، چې موږ يې وجدان نوموو په ځان کې ځای او

ونغاړو.

ماخذونه:

- ۱- ځیني ویبپاڼي.
- ۲- صفا، مصطفی. نړیوال ادبیات. ۱۳۹۶ل گودر خپرندویه ټولنه جلال اباد
- ۳- احمد، ډاکټر احمد جان. د شرق ستوری افغان سید جمال الدین ۱۳۸۸ل عنایت خپرندویه ټولنه
- ۴- صابر، سید احمد. د پوهانو خبري. ۱۳۸۸ل کال. سنځر خپرندویه ټولنه کندهار
- ۵- رشید، عبدالخالق مهاتما گاندي - ژوند، فکر او مبارزه ۲۰۱۵/۱۳۹۴ د افغانستان ملي تحریک
- ۶- صفا، مصطفی. ژان پل سارتر(د سارتر ژوند، فلسفه او ویناوې) pdf .ketabtoon.com
- ۷- اشفاق، ملک. د ابن خلدون ژوند، اند او فلسفه. ژباړن، زاهد خلیلي. pdf .ketabtoon.com
- ۸- تولستوی، جگړه او سوله. ژباړه. بهاند، اصف. ۱ او ۲ ټوک pdf .ketabtoon.com
- ۹- یون، محمد اسماعیل. د محمدگل خان مومند اند و ژوند ته یوه کتنه. pdf .ketabtoon.com
- ۱۰- میاخېل، عطا محمد. زرتار. ۲۰۱۹کال. سروش کتاب پلورنځی

د ليکوال نور اثار:

ستا يادونه زما دردونه / شاعري

يوه پېړۍ انتظار / منثوري ټوټې

نيم لېونتوب / منثوري ټوټې

د مجنون پر پلونو / راټولونه

ويارلي څېرې / همدا اثر

پسرلی ادبي بهير

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**